abc

prostovoljstva v šolah

Priročnik za mentorje in koordinatorje prostovoljcev v šolah

SLOVENSKA FILANTROPIJA

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

005.966.2:37

GLADEK, Nevenka Alja
ABC prostovoljstva v šolah : priročnik za mentorje in koordinatorje prostovoljcev v šolah / [besedilo Nevenka Alja Gladek ; uvodnik Tereza Novak]. - 1. izd. - Ljubljana : Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva, 2015

ISBN 978-961-91702-6-7
1. Gl. stv. nasl.
277675520

KAZALO

Uvodnik

Zakaj prostovoljstvo v šolah? 5

Prostovoljstvo na šolah in Slovenska filantropija 6

1. Najprej: kaj je prostovoljsko delo? 11

2. Priprava na organizirano prostovoljstvo na šoli 15

3. Koraki uvajanja prostovoljstva na šoli 28

4. Ciklus organiziranega prostovoljstva na šoli 38

5. Prostovoljstvo kot območje neformalnega učenja 63

6. Prostovoljstvo kot priložnost za opolnomočenje 71

7. Mentorstvo prostovoljcem in koordiniranje prostovoljstva na šoli 76

8. Motiviranje prostovoljcev 87

9. Etična načela organiziranega prostovoljstva 95

10. Prostovoljstvo upokojenih pedagoških delavcev 102

Konec besed. 108

Priloge 110

Viri in literatura 110

UVODNIK

Moja vloga pri pisanju tega uvoda je večplastna. Pišem kot izvršna direktorica Slovenske filantropije in vabim k branju priročnika, v katerem je moja izjemna sodelavka Nevenka Alja Gladek strnila svoje dolgoletne izkušnje pri delu z mladimi in njihovimi mentorji. Skupaj s sodelavcema Tjašo Arko in Primožem Jamškom so prava enciklopedija primerov dobrih praks in učinkovitih načinov uvajanja prostovoljstva, s katerimi lahko pomagamo mentorjem angažirati mlade v prostovoljske aktivnosti znotraj šole. Sem tudi v vlogi starša, ki si želi skupaj s šolo voditi otroke, da zrastejo v kreativne, odgovorne in ustvarjalne odrasle. Moja zadnja vloga je vloga posameznika, ki verjame v moč solidarnosti in v to, da je dolžnost države in njenih ustanov, tudi šole, da jo negujejo in učijo. Vse od ustanovitve Slovenske filantropije leta 1992 smo tesno povezani s šolami in drugimi izobraževalnimi ustanovami. Naša naloga je bila vedno pomagati učiteljem pri širjenju prostovoljstva med učence.

V zadnjih letih smo veliko razmišljali o vnovičnem, bolj sistemskem vključevanju prostovoljstva v osnovne in srednje šole. Izhajamo namreč iz vizije povezane in solidarne družbe, kjer lahko vsak posameznik izkoristi svoje potenciale. In to mislimo resno: potenciale, ki jih ima v sebi in s katerimi lahko pripomore k boljši in bolj raznoliki skupnosti.

Menimo, da je za celosten razvoj človeka nujno širše izkustvo kot le usvajanje različnih znanj s predavanji in preverjanji. Nedvomno je pomembno, da mladi ljudje pridobijo čim širše znanje, ki ga bodo lahko kot odrasli uporabljali in nadgrajevali. Da pa bodo to lahko v resnici naredili, potrebujejo tudi drugačne izkušnje, s katerimi si lahko pridobijo samozavest, tako potrebno za pogum pri reševanju izzivov, ki jih prinaša življenje.

Tudi kot družba potrebujemo raznolikost, ki je je verjetno v šolah in vrtcih veliko, pozneje pa vedno manj. Naše izkušnje kažejo, da je lahko marsikateri otrok, ki ne dosega visokih ocen znotraj šolskega programa, zelo uspešen pri prevzemanju drugačnih zadolžitev, ki jih lahko kot prostovoljec opravlja znotraj šole, in pri tem krepi druge vrednote, ki jih kot družba prav tako potrebujemo. Posebej nadarjene mlade moramo usmerjati tudi v dejavnosti, ki krepijo njihov socialni čut in s katerimi lahko nadgrajujejo svoje dobre učne rezultate. Pogosto lahko mladostnika, ki svojo odvečno energijo spreminja v agresijo do sovrstnikov, uspešno usmerimo v uporabo energije, usmerjene v pozitivno pomoč sovrstnikom. Te poti imamo v mislih, ko predlagamo vzpostavitev prostovoljskih programov znotraj vzgojnih programov osnovnih in srednjih šol.

Kdo si ne želi, da bi njegov otrok ali njegov učenec zapustila šolo samozavestna, z izkušnjo uspešnosti, kadar sta se za nekaj zares potrudila? In tega ni mogoče zožiti le na učne ali morda še športne uspehe. Kaj pa tisti otrok, ki celo osnovno šolo skrbi za starejšo sosedo ali deli svoje znanje s sošolci, mogoče skrbi za sošolca, ki je šibkejši in ga drugi otroci izločajo, se je pripravljen izpostaviti, ko opazi krivice, ki se godijo drugemu, prevzame organizacijo humanitarne akcije, s katero pomaga sošolcu in njegovi družini v stiski? To so uspehi, ki lahko – če so opaženi – zelo pozitivno vplivajo na samopodobo mladostnika. In tudi take ljudi družba potrebuje, zato je smiselno mladim dati priložnost, da se lahko izrazijo znotraj šolskega sistema, ki je med odraščanjem tako zelo pomemben. Samo tako ustvarjamo družbo suverenih in odgovornih ljudi, ki se zavedajo tudi medsebojne soodvisnosti. To zavedanje dobijo z izkušnjami in pravilnim, pozitivnim usmerjanjem. Vsekakor se morajo že mladi ljudje naučiti, da imajo moč, da stvari spreminjajo, da ni nič hudega, če ti ne uspe vse, česar si se lotil, da pa je treba vztrajati in se učiti iz minulih neuspehov. To je gotovo prava pot za razvoj celovite neodvisne osebnosti in vse, kar lahko naredimo v tej smeri, je vredno truda.

Ta knjiga predstavlja delček v mozaiku mentorstva mladim ljudem. Namenjena je mentorjem, ki se pri svojem vsakodnevnem delu trudijo poiskati uporabne metode, s katerimi bi pripeljali otoke skozi izkustva, pomembna za njihov razvoj. Veliko takih mentorjev smo spoznali med izvajanji naših usposabljanj in verjamem, da jim bo knjiga Nevenke Alje Gladek v veliko pomoč. To je bila tudi naša želja, ki je vodila do izdaje ABC prostovoljstva v šolah.

Tereza Novak
izvršna direktorica Slovenske filantropije

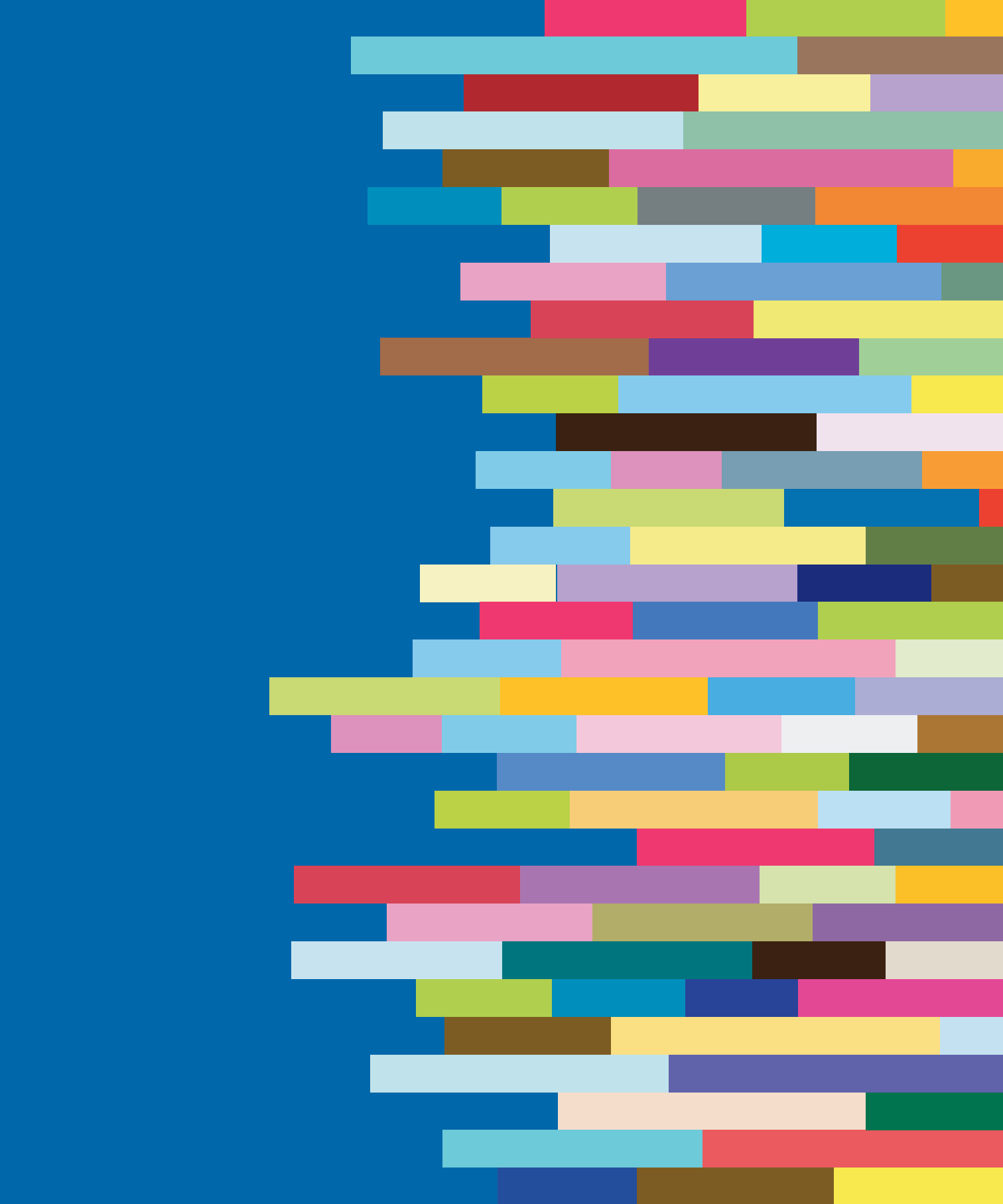

Zakaj prostovoljstvo v šolah?

Naj odgovorimo s citatom:

Naj si učiteljice še tako prizadevamo za čim kakovostnejše delo, ne moremo učencem dati tega, kar jim dajo prostovoljci. In če si še tako prizadevamo devetošolcem dokazati, da so čudoviti odraščajoči ljudje, vredni zaupanja, ljubezni in vsega dobrega, jim ne moremo tega dokazati bolje, kot si sami dokažejo prek prostovoljnega dela.

Ana Kostanjevec, učiteljica z OŠ Ivana Cankarja Vrhnika in mentorica mladih prostovoljcev

Misel zelo neposredno povzema osrednji motiv za umeščanje prostovoljstva v šolski prostor. Prostovoljstvo otrok in mladih se namreč pozitivno odraža tako pri mladih prostovoljcih kot pri njihovih uporabnikih, hkrati pa tudi v medsebojnih odnosih v razredih, na šolah in v okoljih, kjer se otroci in mladi lahko ukvarjajo s prostovoljstvom.

Vsebinski odgovor na to vprašanje ni edina podlaga za razvoj prostovoljstva v šolah. Formalna podlaga je zapisana v Zakonu o prostovoljstvu:

> **35. člen (trajnostni razvoj)**
> *Prostovoljstvo se kot družbeno vrednoto vključuje v vzgojno-izobraževalni sistem na podlagi meril in kriterijev, ki jih določajo predpisi na področju vzgoje in izobraževanja.*

In zato, ker je odgovor na vprašanje **»zakaj«** jasen in za delo z otroki in mladostniki zelo spodbuden, a tudi privlačen, se v tem priročniku ukvarjamo z odgovori na vprašanje, **»kako«**.

Prijazno vabljeni k branju in seveda k aktivnemu sodelovanju!

Prostovoljstvo na šolah in Slovenska filantropija

Sodelovanje Slovenske filantropije s šolskim prostorom je vzpostavila prim. dr. Anica Mikuš Kos, predsednica Slovenske filantropije, ki je na različne načine in v okviru več ustanov uvajala in razširjala prostovoljstvo v Sloveniji že od leta 1975. Sprva je delovala v okviru Inštituta za sociologijo pri Univerzi v Ljubljani, nato pa je 16 let sodelovala z mladimi prostovoljci v Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše v Ljubljani. Izhajala je iz potreb, kulture in tradicije slovenskega prostovoljstva, hkrati pa k nam prinašala nove pristope iz tujine. Za njeno aktivno vlogo pri širjenju prostovoljstva v slovenskih šolah je bilo pomembno leto 1991, ki ga je v okviru študijskega obiska na Univerzi Johns Hopkins v Baltimoru v ZDA dobro izkoristila tudi za seznanjanje z različnimi oblikami pomoči za osnovnošolce, ki so jih tam izvajali dijaki in študenti – prostovoljci. Od tam in pozneje tudi iz Velike Britanije je prinesla veliko priročnikov in gradiv, po njenih besedah pa »zlasti motivacijo za nadaljnje razvijanje prostovoljnega dela mladih in za mlade v Sloveniji« (Mikuš Kos, 1999, str. 12).

Na podlagi njenega bogatega znanja in dolgoletnih izkušenj s prostovoljstvom je nastala knjiga Prostovoljno delo v šolstvu (Mikuš Kos, 1999), ki predstavlja osnovo za kakovostno mentorsko delo s prostovoljci na slovenskih šolah. Napisala jo je z »željo, da bi se občutljivost in odzivnost na socialna dogajanja in solidarnostno vedenje širilo med mladimi« (Mikuš Kos, 1999, str. 13), in jo uvodoma pospremila s poudarkom: »V obdobju, ki ga živimo, je prostovoljno delo mladih večkratno pomembno. Poleg tega, da predstavlja vir človeških energij za pomoč skupinam s posebnimi potrebami, je to tudi izkustveni način vzgoje mladih za aktivno državljansko vlogo in za prispevek k razvoju skrbeče družbe. Sedanji čas je obdobje spoznanja, da tudi razvite in bogate države ne zmorejo s sredstvi in mehanizmi, s katerimi razpolagajo njihove vlade, pokriti številnih nadvse pomembnih potreb državljanov. Države socialne blaginje, enako kot revne države, iščejo nevladne vire, ki bi omogočali zmanjševanje prikrajšanosti in neenakosti možnosti državljanov ter bi hkrati zagotavljali socialno varnost in dobrobit. Država vse bolj sprejema pobude v tej smeri in tako tudi delovanje organizacij civilne družbe, s katerimi se povezuje v sodelujoč odnos.« (Mikuš Kos, 1999, str. 12).

Kljub velikim družbenim spremembam, ki so se zgodile v času od izida njene knjige ali pa prav zaradi njih, so njene besede še vedno povsem aktualne.

Novo podporo razvoju organiziranega prostovoljstva pri nas je prinesel priročnik ABC prostovoljstva, ki ga je leta 2007 izdal Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS, leta 2010 pa ponatisnila Slovenska filantropija. V njem je napotke za uspešno mentorsko delo s svojim znanjem in izkušnjami strnilo sedem avtorjev, poznavalcev in praktikov s področja prostovoljstva. Priročnik je bil namenjen najrazličnejšim organizacijam, tako nevladnim kot drugim, ki razvijajo prostovoljstvo, a so lahko temeljne vsebine za svoje delo v njem našli tudi mentorji prostovoljcev na šolah.

Prostovoljstvo prinaša veselje, dobro voljo in občutek lastne vrednosti - tako uporabnikom kot prostovoljcem.

Pomembno priložnost za aktivno sodelovanje Slovenske filantropije s prostorom vzgoje in izobraževanja je prinesel projekt **Izberem nenasilje in sem svoboden** (2011–2012). Potekal je pod okriljem Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport z večinskim finančnim vložkom Evropskega socialnega sklada, Slovenska filantropija pa je v njem sodelovala z Društvom Ključ in ISA institutom kot vodilnim partnerjem. Vse tri partnerske organizacije skupaj smo izvajale pet programov usposabljanj, namenjenih krepitvi primarne preventive nasilja v vzgoji in izobraževanju, ciljna skupina pa so bili strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju. Slovenska filantropija je v projektu pripravila in izvedla usposabljanje z naslovom **Prostovoljstvo – krepitev vrednot nenasilja**, ki se ga je v dobrem letu udeležilo 661 in ga uspešno opravilo 643 strokovnih delavcev iz vzgoje in izobraževanja. Poglavitni dosežek tega projekta je bila ustvarjalna vzpostavitev različnih novih modelov dela z učenci, temelječih na prostovoljstvu kot pristopu in načinu dela – ne le za dobro socializirane učence, ampak tudi za tiste, ki imajo različne primanjkljaje in ovire za zdrav osebnostni razvoj. Nastal je ogromen nabor primerov dobrih praks prostovoljstva na šolah, pa tudi v vrtcih, dijaških domovih, na ljudskih univerzah, v zavodih za otroke s posebnimi potrebami in vzgojnih zavodih, ki so jih na osnovi svojih izkušenj in potreb ter prepoznanih novih priložnosti oblikovali udeleženci usposabljanj.

Slovenska filantropija je s šolami začela sodelovati v različnih programih in projektih že mnogo prej. Za učitelje in druge strokovne delavce v šolstvu že vrsto let izvajamo predstavitve prostovoljstva in delavnice za pedagoške delavce na tistih

šolah, ki želijo razvijati prostovoljstvo. Izvajamo tudi usposabljanje za mentorje in koordinatorje prostovoljcev, ki je posebej prilagojeno zaposlenim v javnih zavodih. Šole se lahko odločijo tudi za sodelovanje v medgeneracijskem programu Sadeži družbe, za članstvo in delovanje v Mreži medgeneracijskih programov ter članstvo in delovanje v Slovenski mreži prostovoljskih organizacij. Vsi ti programi omogočajo šolam brezplačno informiranje in svetovanje strokovnih sodelavcev Slovenske filantropije.

Za učence na šolah že vrsto let izvajamo motivacijske delavnice o prostovoljstvu. Na nekaterih šolah smo sodelavci Slovenske filantropije redni gostje, ki vsako leto z delavnicami dopolnimo mentorjevo delo z novimi generacijami prostovoljcev. Poleg tega Slovenska filantropija šolam in vrtcem ponuja tudi lutkovne predstave na temo prostovoljstva in solidarnosti, ki jim lahko sledita pogovor ali delavnica.

Šole, ki razvijajo prostovoljstvo, se aktivno vključujejo tudi pri velikih prostovoljskih dogodkih, kot je **Festival prostovoljstva**. Osrednjega dogodka v Ljubljani se vsako leto udeleži vrsta šol iz vse države. Tudi tradicionalni **dan za spremembe** je doslej povezal že veliko šol in drugih organizacij v lokalnih okoljih pri prostovoljskih aktivnostih v dobro pozitivnih sprememb v njihovih življenjskih okoljih. Učenci osnovnih in srednjih šol so doslej že večkrat sodelovali tudi v nacionalnih prostovoljskih promocijskih akcijah, sodelovali na nagradnih natečajih na področju prostovoljstva,

prispevali svoje prostovoljske zgodbe in fotografske utrinke s prostovoljskih akcij, včasih nas povabijo celo na svoje prostovoljske dogodke.

Stike s šolami negujemo tako po elektronski poti kot z delom na terenu. Enote Slovenske filantropije delujejo tudi drugod po Sloveniji in ponujajo šolam informacije in svetovanja neposredno. V Mariboru deluje prostovoljska pisarna z osebnim svetovanjem ob sredah, v medgeneracijskem projektu Sadeži družbe pa so trenutno odprte štiri hiše: v Murski Soboti, Vipavi, Žalcu in Črnomlju. Strokovni sodelavci hiš lahko zainteresiranim šolam poleg medgeneracijskih programov predstavijo in približajo tudi prostovoljstvo ali zanje posebej organizirajo predstavitve in delavnice z drugimi izvajalci.

Posebno področje sodelovanja s šolami predstavlja na Slovenski filantropiji odzivanje na potrebe posameznikov in organizacij. Na nas se namreč pogosto obrnejo starši iz različnih krajev, ki bi za svoje otroke potrebovali učno ali kakšno drugo pomoč prostovoljcev ali pa bi želeli svojega otroka vključiti v organizirano prostovoljstvo, ker mu želijo omogočiti pridobivanje izkušenj na področju medčloveške solidarnosti ali okrepiti njegovo odgovornost. Oglasijo se tudi starejši osnovnošolci in srednješolci, ki jih zanima prostovoljstvo in iščejo priložnosti za sodelovanje bodisi doma bodisi v tujini. Prejemamo tudi klice šol, ki se srečujejo s specifičnimi potrebami nekaterih učencev, ki jim na šoli v okviru svojih zmožnosti in pristojnosti ne morejo zagotoviti potrebne pomoči, zato potrebujejo prostovoljce od drugod. Slovenska filantropija zato informira, svetuje in povezuje posameznike, prostovoljske organizacije in šole z vzpostavljanjem različnih oblik sodelovanja povsod, kjer se pokažeta potreba in interes.

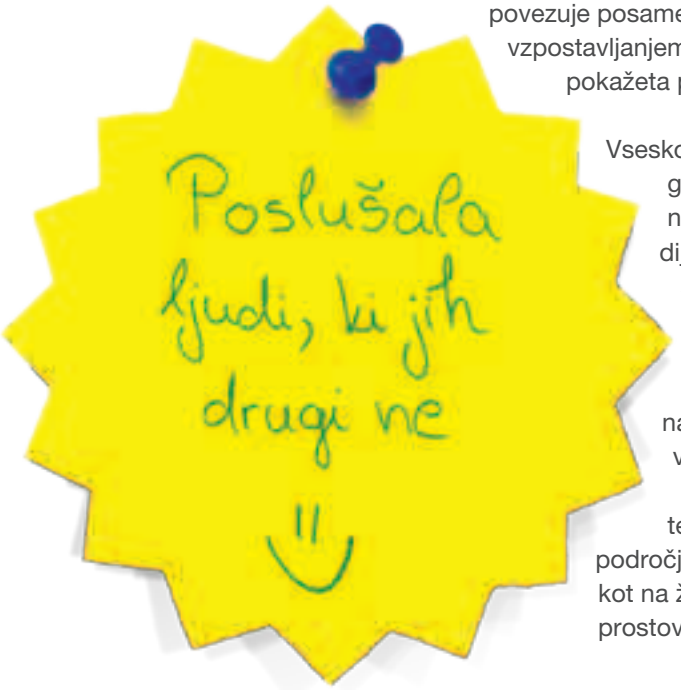

Vseskozi govorimo o prostovoljstvu v šolah, vendar ga lahko v različnih oblikah razvijajo vsi zavodi na področju vzgoje in izobraževanja: vrtci, dijaški domovi, ljudske univerze, glasbene šole, šole in zavodi za otroke s posebnimi potrebami in različnimi oblikami oviranosti, mladinski domovi, vzgojni zavodi itd. Zato je ta priročnik v enaki meri kot učiteljem namenjen tudi drugim pedagoškim delavcem v zavodih, ki niso šole. Pa še to: v priročniku uporabljeni besedi prostovoljec in mentor ter tudi vsa druga poimenovanja oseb na področju prostovoljstva se nanašajo tako na moški kot na ženski spol, kar je treba zaradi številčnosti prostovoljk in mentoric na šolah še posebej poudariti.

1. Najprej: kaj je prostovoljsko delo?

V **Zakonu o prostovoljstvu**, ki je tudi priloga tega priročnika, je prostovoljstvo opredeljeno kot družbeno koristna brezplačna aktivnost posameznikov, ki s svojim delom, znanjem in izkušnjami prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in družbenih skupin ter k razvoju solidarne, humane in enakopravne družbe. Prostovoljstvo krepi medsebojno solidarnost ljudi, spodbuja razvoj človeških zmožnosti in vseživljenjskega učenja, zagotavlja družbeno povezanost in sodelovanje pri reševanju problemov posameznikov in družbe.

Definicija se glasi tako:

Prostovoljsko delo je delo, ki ga posameznik po svoji svobodni volji in brez pričakovanja plačila ali neposrednih ali posrednih materialnih koristi zase opravlja v dobro drugih ali v splošno korist.

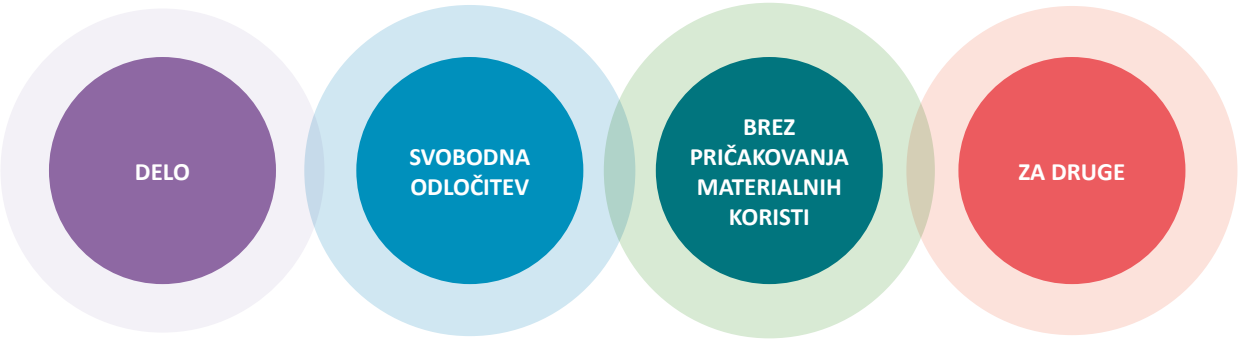

Ta definicija omogoča razlikovanje med prostovoljskim delom in prostovoljnimi prispevki v dobro drugih. V prvem primeru gre za prostovoljno delo, v drugem pa za prostovoljno darovanje ali donatorstvo. Obe obliki solidarnosti sta dragoceni in prinašata pomoč osebam v stiski, le da sta različni glede lastne aktivnosti: kot darovalci prispevamo materialne dobrine, kot prostovoljci pa lastno delo oziroma lastno aktivnost.

In kaj ni prostovoljsko delo?

- Volonterska pripravništva,
- študijske prakse,
- neplačano delo za profitne organizacije,
- neplačane preizkusne dobe,
- nadure,
- prostočasne aktivnosti, s katerimi zadovoljujemo samo svoje lastne potrebe.

Na Slovenski filantropiji pogosto prejemamo vprašanja prav o tem, kaj spada in kaj ne na področje prostovoljstva. Srečujemo se z interesi neplačanega angažiranja brezposelnih ljudi v društvih in zasebnih zavodih, ki bi opravljali najrazličnejša dela. Mnogi od njih so resnično pripravljeni delati brez plačila, saj si želijo osmisliti čas brezposelnosti in biti koristni, morda tudi nabirati izkušnje za poznejšo zaposlitev. Podlaga za presojanje, kaj je in kaj ni prostovoljstvo, je podana v prej navedenih členih Zakona, zato vsak primer obravnavamo posebej. Posebno pozornost na Slovenski filantropiji namenjamo preprečevanju morebitnega izkoriščanja prostovoljcev, hkrati pa tudi spoštovanju strokovnega dela zaposlenih, ki ga v javnem sektorju ne smejo opravljati prostovoljci in s tem nadomeščati potreb po zaposlitvah.

Organizirano - formalno in spontano - neformalno prostovoljstvo

Velika večina prostovoljne medsebojne pomoči med ljudmi še vedno poteka spontano, neformalno. Sodobni način življenja pa je prinesel občutne spremembe v življenje vseh generacij in družbenih skupin, zato tudi dobro povezane družine in soseske vse teže pokrivajo posebne potrebe posameznikov v svoji sredini. In prav od tu izvira potreba po organiziranem ali formalnem prostovoljstvu. Čeprav ga imenujemo formalno prostovoljstvo, ne pomeni, da je neosebno, ampak le, da je organizirano.

Kadar govorimo o **neformalnem prostovoljskem delu**, to pomeni, da se posameznik sam odloči za pomoč in se s sočlovekom vse potrebno dogovori sam. Dogovor temelji na medsebojnem odnosu med njima. Tako se odvija veliko medsosedske pomoči in spontanih dejanj, ko se ljudje odzovemo na trenutno stisko ali neprijetnost sočloveka. Lahko gre za pomoč naključnemu mimoidočemu ali človeku, ki ga dobro poznamo, čeprav z njim nismo v sorodu in ne spada v naš prijateljski krog, pa ga želimo npr. podpreti pri premagovanju težkega obdobja v življenju.

Organizirano ali formalno prostovoljstvo vzpostavimo, ko potreb posameznikov v neki skupnosti ne moremo več zadovoljevati neformalno. Če npr. v skupnosti živi več ostarelih ljudi, ki ne zmorejo poskrbeti za vse svoje potrebe in jim pri tem svojci ne morejo nuditi ustrezne pomoči in podpore, javni sektor pa ne pokriva teh potreb na domu, potem je smiselno in dobrodošlo, da se na to odzovejo prostovoljci organizirano, se pravi v sodelovanju z društvom, ustanovljenim za ta namen.

Zakon o prostovoljstvu ureja organizirano ali formalno prostovoljsko delo.

Pomembna razlika med obema oblikama prostovoljstva je v **prevzemanju odgovornosti**. Če nekdo sam vzpostavi odnos, ki temelji na neformalnem prostovoljstvu, sam odgovarja za potek sodelovanja – ko vse teče lepo in v obojestransko zadovoljstvo, pa tudi, ko se pojavi morebitna težava. V formalno organiziranem prostovoljstvu pa stik med prostovoljcem in uporabnikom vzpostavlja organizacija, ki pomaga urejati tudi morebitne zaplete, preverja zadovoljstvo s prostovoljcem pri uporabniku, skrbi za usposabljanje prostovoljca, ga spremlja, spodbuja, evidentira njegovo delo in dosežke, v okviru svojih zmožnosti mu pokrije stroške itd. Organizirano prostovoljsko delo je zato tudi formalno urejeno, saj drugače organizacija ne bi mogla resnično skrbeti za usklajevanje potreb vseh vpletenih.

Obe obliki prostovoljstva se dopolnjujeta in ne moremo trditi, da je ena pomembnejša od druge. A bolj ko je v oddelku ali na šoli samoumevna spontana medsebojna pomoč pri majhnih in velikih zadregah in težavah, manj je potrebe po formalnem organiziranju prostovoljstva. To pomeni, da bolj ko pedagoški delavci pri svojem vsakdanjem delu z otroki in mladostniki spodbujajo neformalno medsebojno pomoč in podporo pri različnih aktivnostih ter proaktivno odzivanje na stiske v širšem okolju, bolj bodo učenci solidarnost doživeli izkustveno in jo samoumevno ponotranjili kot vrednoto

– ne le kot posamezniki, ampak tudi kot skupina. Ne bo jih treba posebej motivirati za to, da bi naredili nekaj, kar ni obvezno in ne prinaša lepih ocen ter točk, ker bodo sčasoma sposobni sami opaziti potrebe in stiske ljudi v svojem okolju. In če se bo zgodila naravna nesreča v kraju ali regiji oziroma bodo na drugem koncu sveta otroci trpeli pomanjkanje v begunskem taborišču, nastalem zaradi vojne, ne bodo potrebovali dolgih razlag in posebej zanje oblikovanih projektov, da se bodo čutili poklicani pomagati po svojih močeh. Več pozornosti učitelji namenijo medsebojni pomoči in podpori, bolj ko učenci skupaj praznujejo majhne in velike uspehe vsakega člana skupine, bolj ko so jim pomembni skupni dosežki, boljši so medsebojni odnosi in prijetnejše je vzdušje – ter manjša je potreba po velikih organizacijskih podvigih na področju prostovoljstva.

Tudi ob visoki stopnji medsebojne solidarnosti med učenci in spontanega odzivanja na potrebe ljudi v stiski v širši skupnosti pa še vedno ostaja mnogo priložnosti in izzivov za organizirano oziroma formalno prostovoljstvo na šoli. Morda boste ob branju tega priročnika ugotovili, da na vaši šoli prostovoljstvo v precejšnjem obsegu že poteka na povsem neformalni ravni – kar je odlično in lahko vam zaželimo uspešno nadaljevanje! Najbrž pa boste prepoznali vsaj še nekaj področij, ki bi bila lahko tudi za vaše učence primerna za organizirane prostovoljske aktivnosti. Že prevečkrat se je izkazalo, da povsem neformalno zastavljene aktivnosti hitro presahnejo celo ob majhnih spremembah, zato je vso pobudo na področju prostovoljstva na šolah tvegano prepuščati spontanim vzgibom. Prostovoljske aktivnosti še vedno niso prepoznane kot take – ne pri učencih ne pri učiteljih. Spontana medčloveška pomoč prinaša veliko dobrih občutkov, organizirano prostovoljstvo pa poleg tega tudi ozaveščeno, reflektirano, povezano delovanje v dobro drugega. Če si na šoli prizadevamo za stalnost in rast prostovoljstva, se organiziranju prostovoljstva in mentorski podpori prostovoljcem pravzaprav ne moremo izogniti. Zato si prizadevamo, da bi pedagoški delavci dobro spoznali prostovoljstvo tako na neformalni kot na formalni ravni in znali zavestno, načrtno in primerno pristopiti k spodbujanju neformalnega oziroma organiziranju formalnega prostovoljstva na šolah vedno, ko zaznajo potrebo ali priložnost za to.

Prostovoljstvo spodbuja povezanost med ljudmi vseh starosti, tako znotraj iste generacije kot med različnimi generacijami.

2. Priprava na organizirano prostovoljstvo na šoli

Uvajanje organiziranega prostovoljskega dela prinese v šolo spremembo. Uvedba prostovoljstva pa je smiselna in bo uspešna le, če s prostovoljstvom zadovoljimo dejansko potrebo, ki jo zaznamo pri delu na šoli, oziroma poiščemo svoj odgovor na vprašanje, zakaj prostovoljstvo resnično želimo.

S prostovoljstvom se lahko uspešno odzovemo na zelo različne potrebe, na primer:

- Nekateri učenci potrebujejo učno pomoč vrstnikov,
- nekaj učencev je priseljenih iz drugih držav in potrebujejo pomoč pri učenju slovenščine,
- v razredu opazimo vrstniško socialno izključevanje posameznih učencev,
- imamo učenca s posebnimi potrebami, ki potrebuje pomoč vrstnikov ali dodatno strokovno pomoč,
- med otroki zaznamo različne oblike nasilja,
- med učenci je nekaj zelo nemotiviranih za učenje,
- nekateri učenci imajo slab občutek lastne vrednosti,
- med učenci je visoka stopnja tekmovalnosti, ki povzroča stiske pri zelo uspešnih in pri manj uspešnih,
- pri učencih opazite pomanjkanje sočutja,
- med sošolci v razredu je premalo povezanosti in sodelovanja,
- mlajši učenci se bojijo starejših učencev,
- učenci - priseljenci se družijo samo znotraj svoje kulturne in jezikovne skupine,
- med učenci se pojavi pobuda za spremembo v šoli ali v šolskem okolju, ki ni zajeta v programu šole,
- nekdo od učencev je zaradi zdravljenja dlje časa odsoten od pouka in mora nadomestiti precej učne snovi,
- nekaj učencev živi v zelo slabih materialnih pogojih, zaradi česar njihove družine potrebujejo materialno in socialno pomoč in podporo,
- ena ali več družin vaših učencev doživi nesrečo (požar ali drugo naravno nesrečo, izgubo družinskega člana, krajo …),

DOBRA DELA
NE POTREBUJEJO
REKLAME.
DOBRA DELA
POTREBUJEJO VAS
DOBRA DELA
NE POTREBUJEJO
REKLAME.
DOBRA DELA
POTREBUJEJO VAS
DOBRA DELA
NE POTREBUJEJO
REKLAME.
DOBRA DELA
POTREBUJEJO VAS

- v vašem kraju se začne skupnostni projekt, ki se povezuje z vrednotami in programom šole (urejanje okolja, igrišča, vrtov, ekološke pobude, medgeneracijsko sodelovanje, športne ali kulturne ali turistične pobude ….),
- naravne nesreče v drugih krajih in v tujih državah, ki jih prepoznate kot možnost za razvijanje sočutja in solidarnosti pri otrocih,
- …

Seznam priložnosti je pravzaprav neizčrpen, navedenih je le nekaj iztočnic, ki se dovolj pogosto pojavljajo v življenju šol.

Če ugotovimo, da je prostovoljstvo za našo šolo primeren način za uresničevanje našega poslanstva na področju osebnostnega razvoja učencev in njihovega socialnega vključevanja, je odločitev za organizirano prostovoljstvo prava. Ko prostovoljstvo sprejmemo kot stalen pristop pri soočanju z različnimi izzivi, ki jih znotraj obstoječih virov, oblik in metod dela na šoli ne moremo obvladati, lahko pomaga zadovoljiti določene potrebe pri učencih in celo pri starših, prinese pa tudi svež veter v delovanje šole kot organizacije.

Prostovoljstvo naj ne bi bilo samo interesna dejavnost za majhno skupino motiviranih učencev, ampak način dela z vsemi otroki. Lepo je imeti odlično »prostovoljsko reprezentanco«, torej skupino prostovoljcev, ki jo sestavljajo motivirani in dobro socializirani otroci, saj so praviloma pripravljeni vedno pomagati, vendar je prostovoljstvo tako dobra možnost za razvoj osebnih in medosebnih kompetenc, da bi bilo škoda, če tega ne bi omogočili vsem učencem. Tudi klima v šoli je prijetnejša, če imajo vsi učenci priložnosti, da se lahko izkažejo z dobrimi dejanji.

Naslednje vprašanje, na katero si šola odgovori ob začetku vzpostavljanja prostovoljstva, je: ali bo prostovoljstvo aktivnost, v kateri bodo sodelovali samo učenci (in morda starši), ali pa bodo na šolo prihajali tudi prostovoljci od drugod?

I. Prostovoljstvo kot dejavnost učencev

Če prostovoljstvo vključuje samo učence, seveda ob aktivnem sodelovanju učiteljev in drugih zaposlenih, in starše, je dovolj to opredeliti v dokumentih, ki jih šola sprejema kot podlago svojega delovanja, npr. v vzgojnem načrtu. Ena od temeljnih vrednot prostovoljstva je solidarnost, zato je lahko umestitev solidarnosti v vzgojni načrt šole prava podlaga za začetek sistematičnega razvijanja prostovoljstva na šoli. Šola je ključni prostor socializacije za vsako novo generacijo. V njej se otroci naučijo tekmovati z vrstniki v znanju, športnih in ustvarjalnih dosežkih, kar pri večini spodbuja

kognitivni in psihomotorični razvoj, hkrati pa naj bi se v njej naučili tudi sodelovati z drugimi, poslušati različna mnenja in spoštovati druge kulture.

Primer umestitve solidarnosti kot vrednote v vzgojni načrt

Občutek za SOLIDARNOST krepimo:

- s spodbujanjem prostovoljske medvrstniške učne in druge pomoči;
- s spodbujanjem učencev, zaposlenih in staršev, da se na aktualne lokalne, nacionalne ali mednarodne nesreče odzivajo aktivno;
- s spodbujanjem sodelovanja učencev, učiteljev in staršev v prostovoljskih akcijah v lokalnem okolju;
- z aktivnim odzivanjem na socialne potrebe učencev in njihovih družin, še posebej ob nesrečah in izgubah v družinah;
- s spodbujanjem iniciativ učencev za prostovoljske aktivnosti;
- z zagotavljanjem mentorske podpore prostovoljcem;
- z usmerjanjem vseh učencev k prostovoljstvu, še posebej nadarjenih učencev in učencev z vedenjskimi ter učnimi težavami;
- s povezovanjem s prostovoljskimi organizacijami v lokalnem okolju in na nacionalni ravni.

Ta zapis predstavlja podlago za delo vseh učiteljev in drugih zaposlenih pri vseh šolskih aktivnostih z učenci in starši. V mnogih okoljih prostovoljstvo še vedno razumejo samo kot prostovoljsko odzivanje na velike stiske in nesreče, kot odziv na povabila k zbiralnim in humanitarnim akcijam, ne pa kot stalen način delovanja. Avtorji tega priročnika pa si prizadevamo vsem pedagoškim delavcem predstaviti, kako lahko pri svojem delu prepoznavajo priložnosti za povabilo zelo različnim učencem v najrazličnejše prostovoljske aktivnosti in nato kot mentorji mlade prostovoljce ustrezno vodijo skozi nabiranje izkušenj. Za prostovoljstvo otrok in mladostnikov namreč niso potrebni veliki projekti, ampak je treba – po pripovedovanju izkušenih mentorjev – predvsem prepoznavati prave priložnosti za posameznega učenca, dober stik med učiteljem – mentorjem in učencem – (bodočim) prostovoljcem, pa tudi znanja in veščine za delo mentorja, kar seveda zahteva nekaj časa. Če se šola odloči za pristop, v katerem je (skoraj) vsak učitelj tudi mentor in vsak učenec (vsaj občasno) prostovoljec, lahko prostovoljstvo resnično obogati življenje v šoli, pa tudi zunaj nje, da o dolgoročnem pozitivnem vplivu na življenje učencev, pa tudi staršev in šolskega okolja, niti ne govorimo.

Prostovoljstvo kot interesna dejavnost

Mnoge šole imajo prostovoljstvo organizirano kot interesno delavnost. To vodi mentor in navadno poteka z manjšo skupino tistih učencev, ki so pripravljeni narediti še nekaj več od sodelovanja v skupnih šolskih prostovoljskih projektih in aktivnostih. Na šoli je lahko en mentor, ki vodi vse prostovoljske aktivnosti učencev, pa tudi staršev, lahko pa je mentorjev več. Več mentorjev je potrebnih, ko na šoli poteka vrsta različnih prostovoljskih aktivnosti, v katerih sodelujejo različni učenci, ki so si izbrali določeno interesno dejavnost. Tak primer je šola, na kateri se dogajajo naslednje interesne dejavnosti: učna pomoč, obiskovanje otrok v vrtcu, ki deluje pod okriljem šole, tutorstvo starejših učencev mlajšim, mladi ekologi, medgeneracijski program, skupina za zbiralno-humanitarne akcije na šoli, podmladek Rdečega križa. Vsaka od teh interesnih dejavnosti ima mentorja, ki skrbi za prostovoljce, mentorji vseh teh aktivnosti pa se med sabo usklajujejo in dogovarjajo tudi o skupnih akcijah vseh prostovoljcev na šoli. Za usklajevanje vseh prostovoljskih aktivnosti na šoli je odgovoren v tem primeru pedagoški delavec, ki ima nalogo koordinatorja prostovoljstva na šoli. Prednost organiziranja prostovoljstva v obliki interesne dejavnosti je, da je umeščena v urnik in da je mentor za to plačan. Ta prednost lahko hitro postane slabost, če začnejo mentor in učenci na prostovoljstvo gledati kot na šolski predmet in ne kot svoj osebni način delovanja. Mentor prostovoljske interesne dejavnosti je zato tisti, ki neguje prostovoljstvo ne le na formalni, ampak predvsem na vsebinski ravni in skupino prostovoljcev vseskozi usmerja k uresničevanju njihovega poslanstva, ne pa obveznosti.

Prostovoljstvo kot sestavni del šolskih projektov

Nekatere šole izvajajo mnoge prostovoljske aktivnosti, ne da bi to načrtovale ali evidentirale kot prostovoljsko delo. Prostovoljsko delo namreč pogosto poteka v okviru večjih projektov (MEPI, Zdrava šola, Eko šola, mednarodne izmenjave …). Vse to so odlični projekti in prostovoljsko delovanje učencev in pogosto tudi staršev v njih prinaša mnoge dobre učinke. Ker pa je prostovoljsko delo mnogo več kot posamezen projekt, si prizadevamo, da bi s širino in pomenom prostovoljstva seznanili najprej pedagoške delavce, ki skrbijo za mnoge projekte na šolah, nato pa tudi učence in njihove starše. Neredko se ob delavnicah za prostovoljce na šolah namreč zgodi, da ob vprašanju, ali so prostovoljci, učenci odgovarjajo, da ne, pomagajo pa sošolcu pri učenju pri dejavnosti z naslovom XY ali pa so sodelovali pri projektu XY. Učenci prepoznavajo imena interesnih dejavnosti in projektov, ne povezujejo pa svojega prostovoljskega delovanja s prostovoljstvom kot takim. To bi želeli spremeniti v dobro prepoznavnosti in spoštovanja prostovoljstva v družbi nasploh. Ne gre pa le za prepoznavnost prostovoljstva v širši družbi, ampak predvsem za to, da učenci ozaveščajo svoj prispevek in vrednost prostovoljskega delovanja kot družbeno vrednoto. Pozitiven oseben odnos novih generacij do medsebojne pomoči lahko prinese pomembno spremembo na

področju odnosov v družbi v prihodnje, predvsem na področju večjega spoštovanja in sprejemanja različnosti ter odgovornega in aktivnega odzivanja na potrebe v skupnosti.

Dogovori o sodelovanju z mladimi prostovoljci

Z učenci, ki se odločijo za stalnejše prostovoljsko sodelovanje (v eni od rednih oblik dejavnosti na šoli), šola podpiše dogovor o prostovoljstvu. Dogovore podpisujemo, pravi Zakon o prostovoljstvu, kadar učenci (ali odrasli) v enem letu opravijo več kot 24 ur prostovoljskega dela. Dogovor z otroki je nekoliko drugačen od dogovora z drugimi prostovoljci. Prilagojen je po obliki in vsebinsko, podpišejo pa ga – poleg odgovorne osebe na šoli – tako starši ali skrbniki učenca – prostovoljca kot tudi učenec sam. Osebni podpis dogovora daje prostovoljskemu delu posebno težo in poudarja osebno odgovornost za spoštovanje sprejetega dogovora. V prilogah je vzorec dogovora z učencem – prostovoljcem.

Soglasje uporabnikov prostovoljstva

Ko načrtujemo učno pomoč ali tutorstvo oziroma mentorstvo ali druge oblike prostovoljske pomoči med učenci, je pomembno, da ne pozabimo predhodno o pripravljenosti za tako sodelovanje vprašati tudi bodočega uporabnika prostovoljstva in njegovih staršev. Strinjanje učenca – uporabnika je pomembno, saj je od njegove motiviranosti odvisna uspešnost sodelovanja.
Včasih je treba v pripravo uporabnikov za sodelovanje vložiti nekaj več časa, saj se lahko pri njih pojavijo odpori. Nekateri otroci ali mladostniki neradi sprejemajo pomoč sošolcev ali vrstnikov, zato jim je treba ponudbo prostovoljske pomoči oblikovati in predstaviti z občutkom. Nekateri učenci z učnimi težavami raje sprejmejo pomoč prostovoljca, ki prihaja na šolo od zunaj. V nekaterih primerih je učno pomoč bolje organizirati zunaj šolskih prostorov, kar kažejo nekatere dobre prakse posameznih

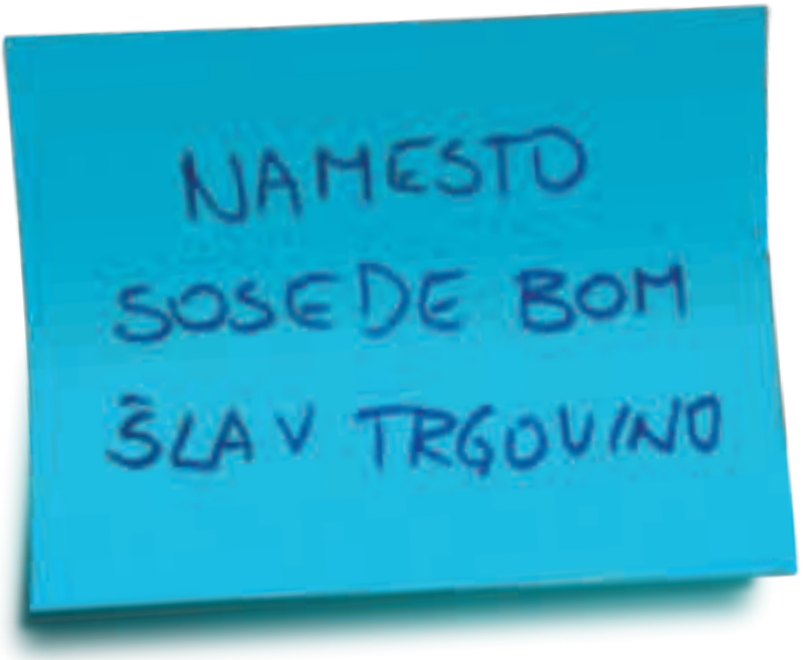

mladinskih centrov in dislociranih enot centrov za socialno delo. Morda se za najprimernejšo obliko učne pomoči izkaže delo na domu, bodisi pri uporabniku bodisi pri prostovoljcu. Pogosto je od senzibilnosti mentorja odvisno, kako učna pomoč uspe, saj je pri učno neuspešnih otrocih in mladostnikih potreba po znanju le ena v vrsti nezadovoljenih potreb.
Odpori se lahko pojavijo tudi pri starših uporabnikov, saj je nekaterim težko sprejeti dejstvo, da bi njihov otrok potreboval pomoč. Mentor zato staršem predstavi prostovoljsko pomoč kot prehodno fazo, namenjeno krepitvi lastnih kompetenc njihovega otroka, pri čemer je dobro prostovoljsko delo na področju, kjer je otrok zainteresiran in močan, hkrati ponuditi tudi uporabniku. To je lahko motiv za sodelovanje pri otroku – uporabniku in pri njegovih starših.

II. Prostovoljstvo v sodelovanju z zunanjimi prostovoljci

Če se šola odloči za razvijanje prostovoljstva v sodelovanju s prostovoljci, ki v programe in aktivnosti prihajajo od zunaj, mora na podlagi Zakona o prostovoljstvu:

1. oblikovati in uradno sprejeti program prostovoljstva;
2. skleniti dogovor o sodelovanju z eno od prostovoljskih organizacij, vpisanih v razvid prostovoljskih organizacij na AJPES;
3. s prostovoljci skleniti dogovore o sodelovanju.

Za vse organizacije, društva in zavode, ki razvijajo prostovoljstvo, je koristna tudi vključitev v Slovensko mrežo prostovoljskih organizacij. Članstvo je brezplačno, omogoča pa redno obveščenost o vseh prostovoljskih aktivnostih, novostih, pobudah, spremembah, tudi o natečajih, podeljevanju nagrad itd.

Program prostovoljstva

Vsak javni zavod, ki se odloči za razvijanje prostovoljstva, mora na podlagi 2. odstavka 7. člena Zakona o prostovoljstvu oblikovati prostovoljski program ali pravilnik, v katerem opredeli področje in način izvajanja prostovoljstva v zavodu. Program ali pravilnik prostovoljstva potrdi svet zavoda. Vzorec takega programa oziroma pravilnika je med prilogami. Vsak zavod vsebino prilagodi svojim potrebam, v vsakem primeru pa mora biti program skladen z določbami Zakona o prostovoljstvu.

Program oziroma pravilnik mora jasno opredeliti mejo med nalogami, ki jih šola opravlja v skladu s svojim poslanstvom in v okviru svojih javnih pooblastil, in nalogami, ki jih opravljajo prostovoljci.

100%
PROSTOVOLJKA
Radovednim bom pomagala do znanja.
#prostovoljim

Program prostovoljstva v javnem zavodu je namreč potreben tudi zato, da prostovoljci v javnem sektorju ne bi opravljali nalog, za katere so odgovorne javne institucije – torej zato, da prostovoljcev ne bi izkoriščali kot brezplačne delovne sile za opravljanje storitev, ki so obveznost iz proračuna financiranih ustanov. Hkrati pa opredelitev področja prostovoljstva v javnem zavodu pomeni zaščito delovnih nalog, ki jih opravljajo zaposleni, torej varnost zaposlenih na področju njihovega profesionalnega delovanja. Od konkretne opredelitve področja prostovoljstva v javnem zavodu imajo torej korist tako prostovoljci kot zaposleni, saj se profesionalno opravljanje javne službe lahko odlično dopolnjuje s prostovoljstvom, ki prinaša v življenje javnih ustanov dodano vrednost.

Naj ponazorimo: na šoli prostovoljci (tudi če bi to sami močno želeli) ne smejo opravljati pouka in drugih nalog, ki spadajo na področje dela učiteljev. Nekateri mladi brezposelni diplomanti pedagoških fakultet bi bili namreč pripravljeni delati tudi brezplačno, samo da bi si nabrali delovne izkušnje in da bi se izognili občutku nekoristnosti in brezvoljnosti, ki je tako značilen za ljudi med brezposelnostjo. Tako delo ne spada na področje prostovoljstva. Lahko pa se v delo šole vključujejo tam, kjer se pristojnost in zmožnosti šole končajo. Če imamo npr. na šoli učenca, ki je priseljen iz države, katere jezika ne govori nihče na šoli in jezikovne pomoči zanj ne moremo dobiti na šolo v okviru obstoječih možnosti, ki jih omogoča pristojno ministrstvo, se šola lahko obrne na prostovoljce. Lahko jih išče med krajani v svojem okolišu, med kulturnimi društvi, prek nacionalnega prostovoljskega portala, prek upokojenih pedagoških delavcev, študentov itd. Če imamo učenca s specifično motnjo, za katerega bi bilo koristno druženje s prostovoljcem, lahko prav tako šola sama išče povezavo s prostovoljci od drugod. Prostovoljci lahko nadgradijo tudi šolske projekte, interesne dejavnosti in druge šolske aktivnosti - nikoli kot nadomestilo zaposlenih, ampak kot dodana vrednost. Če se npr. šole v naravi poleg učiteljev udeležijo tudi taborniški ali planinski voditelji, mora šola kljub temu zagotoviti predpisano kadrovsko zasedbo svojih zaposlenih sodelavcev, prostovoljci pa predstavljajo neobvezno, a zaželeno obogatitev tega programa. Včasih potrebuje šola pomoč prostovoljcev za komuniciranje s starši, ki se priselijo iz tujih držav. Včasih lahko šoli pomagajo prostovoljci – strokovnjaki, npr. pri načrtovanju ureditve šolskega igrišča, vrta ipd.

Pomembno je, da v programu prostovoljstva na šoli opredelimo, **na katerih področjih se bodo prostovoljci vključevali v delo šole in kako**.

Dogovor o sodelovanju šole s prostovoljsko organizacijo

Dogovor o medsebojnem sodelovanju med organizacijama je potreben, ker predstavlja podlago za izvrševanje pravic in obveznosti do prostovoljca, kot jih opredeljuje Zakon o prostovoljstvu. Opredeljuje tudi način pridobivanja podatkov o opravljenem prostovoljskem delu ter roke za njihovo posredovanje. Šola lahko podpiše dogovor s katero koli od prostovoljskih organizacij, vpisanih v Vpisnik prostovoljskih organizacij na AJPES (Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence

in storitve), dostopen na povezavi **www.ajpes.si/Registri/Drugi_registri/Prostovoljske_organizacije**.
Po podpisu tega dogovora prostovoljska organizacija poskrbi za vse informacije, ki jih šola potrebuje za uspešno izvajanje prostovoljstva, ob začetku vsakega leta pa šolo pozove tudi k oddaji podatkov o prostovoljskem delu v minulem letu. Poleg kakovostne podpore prostovoljstvu je namreč pomembno tudi, da se zbere čim več podatkov o obsegu in vsebini prostovoljstva v družbi – torej ne le prostovoljstva, opravljenega v nevladnih organizacijah, ampak tudi tistega, ki se dogaja v javnem sektorju. Prostovoljstvo v različnih javnih zavodih (šolah, bolnišnicah, domovih upokojencev, muzejih, knjižnicah itd.) veliko prispeva h kakovosti skrbi za posameznike in skupine, ki potrebujejo posebno pozornost, hkrati pa omogoča nove pobude, ki prinašajo pozitivne spremembe v delovanje zavodov. Pri zbiranju podatkov zato ne gre le za formalnost, ampak za prizadevanje za oblikovanje prave slike razvejanosti prostovoljstva v družbi, saj to predstavlja velik socialni kapital. Brez evidentiranja števila prostovoljcev in števila opravljenih prostovoljskih ur pa tega kapitala ne moremo dokazovati. **S podpisom tega dogovora šola tudi formalno vstopi v svet organiziranega prostovoljstva**.

Dogovor o prostovoljskem delu

Z vsakim prostovoljcem, ki opravlja prostovoljsko delo na šoli, je treba skleniti dogovor, v katerem so opredeljene medsebojne pravice in obveznosti prostovoljca in organizacije ter morebitne druge posebnosti, ki jih je treba dogovoriti za konkretno prostovoljsko delo.

Prostovoljstvo mogoča izkustveno učenje odgovornosti.

Obliko dogovora opredeljuje 17. člen Zakona o prostovoljstvu. Dogovor o prostovoljskem delu je lahko sklenjen pisno ali ustno. Sklenitev dogovora v pisni obliki je obvezna: če to zahtevajo prostovoljec, njegov zakoniti zastopnik ali skrbnik ali prostovoljska organizacija, v primerih napotitve prostovoljca na prostovoljsko delo v tujino, v primerih opravljanja prostovoljske službe in v primeru, če so prostovoljci otroci, mladoletne osebe in osebe, ki jim je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost. Časovni

okvir, za katerega se sklepa dogovor, je tudi za prostovoljce, ki prihajajo na šolo od zunaj, vsaj 24 ur v enem letu. Če nekdo kot prostovoljec opravi krajšo predstavitev ali vodi aktivnost v obsegu nekaj ur in pri tem ne nastanejo stroški, z njim ni treba sklepati dogovora v pisni obliki.

Bistvena sestavina dogovora o prostovoljskem delu sta tudi izjava prostovoljca, da na njegovi strani ne obstajajo zdravstvene ali druge okoliščine, ki bi mu onemogočale ali bistveno oteževale izpolnjevanje obveznosti ali bi lahko ogrozile njegovo zdravje ali življenje in zdravje oseb, s katerim med opravljanjem prostovoljskega dela prihaja v stik, in izjava, da ima urejeno obvezno zdravstveno zavarovanje.

Obvezna sestavina dogovora s prostovoljcem, ki opravlja prostovoljsko delo z osebami s posebnimi potrebami in drugimi ranljivimi skupinami, torej tudi z otroki in mladostniki, je izjava prostovoljca, da pri njem niso podane naslednje okoliščine:

- da jim ni bil izrečen varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja ali prepovedi opravljanja poklica, dejavnosti ali dolžnosti, ki je v zvezi s področjem opravljanja prostovoljskega dela; ali
- da zoper njih ni bil uveden kazenski postopek ali da niso bile pravnomočno obsojene za kaznivo dejanje zoper življenje in telo, spolno nedotakljivost ali premoženje.

Pisne dogovore torej šola sklepa tudi s prostovoljci, ki prihajajo na šolo od zunaj. Šola kot organizacija lahko od prostovoljca zahteva tudi predložitev potrdila iz kazenske ali druge ustrezne uradne evidence, ki to dokazuje. Vzorec dogovora z zunanjimi prostovoljci je med prilogami tega priročnika.

Sodelovanje z društvi in drugimi zavodi, iz katerih prihajajo na šolo prostovoljci

Če na šoli delajo prostovoljci, ki prihajajo vodit prostovoljske aktivnosti v imenu svojih društev ali zavodov, je podpisovanje dogovorov nekoliko drugačno. Če na osnovno šolo prihaja npr. član lokalnega roda tabornikov vodit mlade tabornike, je najprimernejše, da šola dogovor o sodelovanju podpiše s taborniškim rodom, ne pa s prostovoljcem osebno. V medsebojnem dogovoru med šolo in društvom se prav tako opredelijo pravice in odgovornosti, katera organizacija prevzema mentorstvo prostovoljcu, kdo krije potne stroške, morebitne stroške zavarovanja, če gre za taborjenje ipd.

Enako velja v primeru prostovoljskega sodelovanja med dvema zavodoma. Pogosto prihajajo na osnovno šolo prostovoljci s srednje šole nudit učno pomoč ali pa hodijo po pouku v vrtec delat

osnovnošolci. Prostovoljci lahko prihajajo tudi iz drugih zavodov, npr. s centra za socialno delo, mladinskega centra … Neredko opravljajo prostovoljsko delo v domovih upokojencev osnovnošolci ali srednješolci, dijaki srednjih zdravstvenih šol pogosto poleg prakse v bolnišnicah opravljajo tudi prostovoljsko delo. V teh primerih se oba zavoda med sabo dogovorita, katera organizacija prevzema posamezne obveznosti do prostovoljca.

Prostovoljec mora imeti v vsakem primeru podpisan dogovor z eno od organizacij, če dela z otroki, k čemur spada tudi že prej omenjena izjava. Smisel vseh teh dogovorov je zagotavljanje pravic v organiziranem prostovoljstvu v dobro uporabnikov, prostovoljcev in organizacije, v kateri delajo prostovoljci.

Šole se lahko pridružijo slovenski mreži prostovoljskih organizacij

V Slovensko mrežo prostovoljskih organizacij so vključene raznovrstne nevladne organizacije, javni in zasebni zavodi, ki razvijajo prostovoljsko delo. Delovanje mreže podpira spletni portal **www.prostovoljstvo.org**, na katerem so dostopni programi, priložnosti, akcije in povabila v nove prostovoljske aktivnosti ter celotna baza včlanjenih organizacij. **Mreža šteje decembra 2014 več kot 1150 organizacij** in članicam prinaša prednost pri koriščenju programov Slovenske filantropije.

Vsaka šola, ki razvija prostovoljstvo, se lahko včlani v mrežo. Lahko se registrira prek spletne strani **www.prostovoljstvo.org/registracija-organizacije**. Vpis je brezplačen.

Poleg tega lahko šole in drugi zavodi pri Slovenski filantropiji dobijo informacije, kje v njihovem okolju in katere organizacije izvajajo prostovoljske aktivnosti ali pa iščejo prostovoljce oziroma informacije, kje obstajajo priložnosti za nove prostovoljske programe v njihovem kraju in regiji.

Članstvo v mreži šolam prinaša:

- redno informiranost o prostovoljskem dogajanju,
- možnost objavljanja lastnih potreb po prostovoljcih na portalu,
- samostojno objavljanje novic in dogodkov s področja prostovoljstva,
- nižje cene delavnic in usposabljanj za prostovoljce in mentorje.

Za šole, ki imajo organizirano prostovoljstvo, je članstvo v mreži resnično koristno.

3. Koraki uvajanja prostovoljstva na šoli

Ko se na šoli oblikuje jasna odločitev za prostovoljstvo in se opredelita področje ter način izvajanja prostovoljskih aktivnosti, je čas za začetek načrtnih organizacijskih korakov. Dobro je vseskozi imeti pred očmi, da je namen prostovoljstva **obogatitev, ne obremenitev šolskega utripa**!

I. Preverjanje skladnosti prostovoljstva z vrednotami, s poslanstvom, z vizijo in s cilji šole

Šola si mora na samem začetku odgovoriti na nekaj pomembnih vprašanj:

- Ali so vrednote prostovoljstva skladne z vrednotami, ki jih je za svoje opredelila šola – ali pa je čas, da seznam vrednot šole prevetrimo z vrednotami, značilnimi za prostovoljstvo (mednje spada tudi solidarnost)?
- Ali prostovoljsko delo spada v poslanstvo šole – ali pa je treba izjavo o poslanstvu kakor koli dopolniti?
- Ali lahko prostovoljstvo kakor koli pripomore k uresničevanju vizije šole?
- Katere cilje šole bo dopolnilo ali uresničilo prostovoljsko delo?

II. Oblikovanje strategije vzpostavljanja prostovoljstva na šoli in formalnih podlag

Preden šola začne z uvajanjem prostovoljstva, je ne le priporočljivo, ampak nujno zastaviti strategijo uvajanja te novosti. Strategija se razlikuje glede na obseg in obliko prostovoljstva, za katero se odloči šola.

Če se na šoli odločimo npr. za uvedbo prostovoljske učne pomoči, lahko to uvedemo kot vrstniško učno pomoč le v enem ali nekaj posameznih razredih, lahko pa v vseh. Z vrstniško učno pomočjo se lahko ukvarja le skupina prostovoljcev, ki se odločijo za prostovoljstvo kot interesno dejavnost in se srečujejo s posameznimi učenci, ki so take pomoči najbolj potrebni. Učno pomoč lahko izvajajo tudi zunanji prostovoljci, npr. srednješolci z bližnje šole ali študentje, morda celo kdo od staršev ali starih staršev učencev, lahko pa se obrnemo na upokojene učitelje naše šole ali pa društva upokojenih učiteljev v regiji. Vsaka od teh odločitev prinese različen obseg pripravljalnih aktivnosti, različno angažiranje osebja in ima tudi različne učinke na učence, tako prostovoljce kot njihove uporabnike.

Od tega, kako ambiciozno bomo zastavili prostovoljstvo, je odvisen vložek v izdelavo strategije in pripravo vseh, ki bodo kakor koli sodelovali pri izvajanju prostovoljskih aktivnosti. Zelo pomembno je, da o uvajanju prostovoljstva opravimo temeljito diskusijo v celotnem šolskem kolektivu in poskusimo doseči sprejemanje, če ne že navdušeno podporo, pri vseh pedagoških in drugih delavcih. Na občutek zaželenosti pri prostovoljcih namreč pomembno vpliva tudi odnos drugih zaposlenih na šoli do njihovega dela; odklepanje vrat učilnice, v kateri se po pouku sestajajo prostovoljci, ali pa dodatno čiščenje učilnice za gospodinjstvo, v kateri so prostovoljci spekli piškote za dobrodelni bazar, lahko tehnično osebje sprejema kot prijetno dolžnost ali pa kot nezaželeno dodatno delo, obe reakciji pa na prostovoljce seveda vplivata zelo različno.

Priprava celotnega kolektiva na uvajanje prostovoljstva je zelo pomembna, saj izkušnje nekaterih šol kažejo, da lahko napore visoko motiviranih posameznih mentorjev prostovoljstva v veliki meri izniči

podcenjevalen odnos drugih učiteljev do te dejavnosti. Pri posameznih učiteljih, pa tudi starših, je še vedno prisotno prepričanje, da so za otroke in mladostnike najpomembnejše tiste dejavnosti, ki prinašajo neposredne koristi za nadaljnje izobraževanje v obliki ocen in točk, vse druge aktivnosti učencev pa se jim morajo samoumevno umikati. Ko pedagoški delavci spoznajo pozitivne učinke prostovoljstva na učence, tako uporabnike kot prostovoljce, so ga navadno pripravljeni podpreti, čeprav izkušeni mentorji pripovedujejo tudi o tem, da je bilo treba na naklonjenost skeptičnih kolegov počakati vsaj leto ali dve, preden so prostovoljstvo sprejeli kot potencialno koristno dejavnost za osebnostni in socialni razvoj učencev.

Formalne podlage za vzpostavitev prostovoljstva na šoli navajamo tukaj znova, dopolnjene z nekaterimi koristnimi informacijami. Podlaga za formalno ureditev je podana v Zakonu o prostovoljstvu, vzorci vseh naštetih dokumentov pa so v prilogi tega priročnika. V elektronski obliki so tudi na portalu **www.prostovoljstvo.org**.

1. Navedba prostovoljstva ali vzgoje za solidarnost v **vzgojnem načrtu** šole.
2. **Program ali pravilnik** prostovoljstva na šoli.
3. **Dogovor o sodelovanju z eno od prostovoljskih organizacij**, vpisanih v razvid prostovoljskih organizacij na AJPES.
4. **Sklenitev dogovorov o sodelovanju prostovoljci** – dogovori se nekoliko razlikujejo glede na to, ali je prostovoljec učenec ali odrasla oseba. Če so prostovoljci učenci ali druge mladoletne osebe, morajo dogovor podpisati tudi njihovi starši ali skrbniki.
5. **Izjava** zunanjih prostovoljcev, da jim ni bil izrečen varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja ali prepovedi opravljanja poklica, dejavnosti ali dolžnosti, ki je v zvezi s področjem opravljanja prostovoljskega dela, in da zoper njih ni bil uveden kazenski postopek ali da niso bili pravnomočno obsojeni za kaznivo dejanje zoper življenje in telo, spolno nedotakljivost ali premoženje.
6. **Soglasja** učencev – uporabnikov prostovoljstva in njihovih staršev.

Neobvezno, a priporočljivo: vključitev v **Slovensko mrežo prostovoljskih organizacij**.

III. Določitev odgovorne osebe - mentorja ali koordinatorja

Šola poišče mentorja ali več mentorjev različnih prostovoljskih aktivnosti glede na to, kakšen obseg in obliko prostovoljstva načrtuje. Če je mentorjev več, mora nekdo skrbeti za usklajevanje in povezovanje, zato v tem primeru potrebujemo koordinatorja. Tega potrebujemo tudi, če se šola

odloči za prostovoljstvo, pri katerem se s prostovoljstvom ne ukvarjajo učenci, ampak prihajajo na šolo prostovoljci od drugod, bodisi iz drugih organizacij bodisi kot posamezniki. Naloge mentorja in koordinatorja se nekoliko razlikujejo, zato je dobro, da so razdeljene. Še vedno je pogosta praksa, da vse naloge mentorja in koordinatorja prostovoljstva na šoli opravlja en pedagoški delavec, ki mu navadno rečemo mentor. Tudi v tem primeru lahko prostovoljstvo poteka zelo dobro, le da je dela za mentorja resnično veliko. Več o mentorstvu in koordinatorstvu pa v VII. poglavju.

IV. Priprava opisov prostovoljskih del

Vsako prostovoljsko delo je posebno in zahteva nekoliko drugačne sposobnosti in interese prostovoljca. Preden povabimo prostovoljce k sodelovanju, zato opišemo, kaj bodo delali, kaj točno od njih pričakujemo, koliko časa naj bi delali, kje, s katero starostno skupino …

Pomembno je, da pripravimo delo, pri katerem lahko sodelujejo zelo različni učenci in zelo raznoliki zunanji prostovoljci. Izkušnje nekaterih mentorjev so pokazale, da je dobro biti pri prepoznavanju potencialnih prostovoljcev resnično odprt, senzibilen in prožen. Za učno pomoč vrstnikom in mlajšim učencem morda učenci z najboljšimi ocenami niso optimalna izbira, saj je zelo bistrim otrokom pogosto težko razumeti, da nekomu drugemu stvari niso jasne tako hitro kot njim, zato se jim teže resnično približajo pri razlagi. Hkrati pa je ob srečevanju z učenci, ki bi rabili pomoč na določenem področju, dobro ohranjati širšo sliko in o potencialnih prostovoljcih razmišljati čim bolj neomejeno, se pravi tudi zunaj okvirjev šole.

V interesih in t. i. močnih področjih učencev je prava zakladnica priložnosti ne le za pomoč drugim, ampak tudi za izgradnjo zdravega občutka lastne vrednosti pri tistih, ki ne dosegajo najvišjih ocen. Prostovoljstvo je lahko v šoli ena od redkih možnosti za opolnomočenje učno manj uspešnih ali neuspešnih otrok, saj lahko čisto vsak otrok kot prostovoljec naredi nekaj dobrega za drugega in je nato upravičeno pohvaljen in cenjen zaradi tega, kar je naredil. Prostovoljci so tako lahko tudi učenci, ki s svojim znanjem in vedenjem ne spadajo med zmagovalce, in prav zanje je prostovoljstvo lahko odločilna priložnost za prehod od izzivalnega ali pasivnega v socialno proaktivno vedenje. Najpomembnejše je, da se pedagoški delavci tega zavedajo in da so pozorni na vse potrebe učencev, ki jih lahko zelo uspešno povežejo v aktivnosti, pri katerih se bodo lahko izkazali in se dokazali kot uspešni člani skupine oz. skupnosti.

Predloge za področja prostovoljstva in konkretna prostovoljska dela pa lahko seveda prispevajo tudi učenci.

V. Analiza potreb in virov

Znotraj šole izvedemo analizo potreb in virov za vzpostavitev organiziranega prostovoljstva, da preverimo, kaj potrebujemo in kaj že imamo. K temu spada tudi ugotavljanje usposobljenosti pedagoških delavcev za delo s prostovoljci. Tudi če imamo motiviranega mentorja ali več mentorjev, jim je smiselno pred začetkom ali pa čim prej zagotoviti ustrezna znanja in veščine za to področje dela, če se s tem še niso ukvarjali. Ponudba usposabljanj za mentorje prostovoljstva je objavljena na portalu **www.prostovoljstvo.org**.

Vedno, ko uvedemo novo prostovoljsko delo, preverimo, kakšno podporo potrebuje in če jo lahko zagotovimo. Primer: če uvedemo čebelarstvo kot interesno dejavnost, ki jo bo vodil čebelar – prostovoljec, je treba načrtovati materialne vire za to, da bo dejavnost lahko potekala. Morda potrebujejo prostovoljci ključe od prostorov, možnost izklopa in vklopa alarma, souporabo nekaterih športnih rekvizitov ali likovnih materialov ipd.

Ko se prostovoljstvo na šoli že razvije, lahko nekatere aktivnosti vodijo učenci – prostovoljci, ki so samostojni in zanesljivi. Prostovoljske aktivnosti, za katere dajo pobudo učenci, so odlična priložnost za njihovo osamosvajanje in nabiranje izkušenj, pogosto pa tudi za spoznavanje bodočega poklica. Samostojno vodenje aktivnosti prinaša prostovoljcem mnoga znanja in veščine za delo z ljudmi, organizacijske izkušnje, razvija sposobnost vodenja skupine ali pa dela s posamezniki s posebnimi potrebami, morda tudi pogajalske veščine ipd.

Pri tem pa ne smemo spregledati določbe Zakona o prostovoljstvu, ki pravi, da lahko otroci do dopolnjenega 15. leta opravljajo samo tisto prostovoljsko delo, ki prispeva k njihovi vzgoji in osebnostnemu razvoju ter ne ogroža njihovega zdravja, razvoja ali jih ovira pri izpolnjevanju šolskih obveznosti. Prostovoljsko delo lahko opravljajo samo pod nadzorom mentorja. Mladoletne osebe in osebe, ki jim je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost, lahko opravljajo samo tisto prostovoljsko delo, ki je primerno njihovi starosti in psihofizičnim zmožnostim in samo pod nadzorom mentorja.

Nadzor mentorja je na šoli treba zagotoviti v smislu zagotavljanja varnega in zdravega okolja, v katerem prostovoljec dela, in dosegljivosti odraslih oseb, ki lahko pomagajo, če je to potrebno. Fizična prisotnost mentorja vedno in povsod, kjer delajo mladi prostovoljci, pač ni mogoča niti ni potrebna. Če npr. mladi prostovoljci obiskujejo starejše občane v domu upokojencev, mentor ne more biti prisoten ob vseh njihovih obiskih, vzpostavljen pa ima stik s koordinatorjem prostovoljcev ali socialno službo v domu, ki skrbi, da obiski potekajo načrtovano in v zadovoljstvo uporabnikov ter prostovoljcev. Dober stik med kontaktno osebo v domu in na šoli omogoča sprotno spremljanje

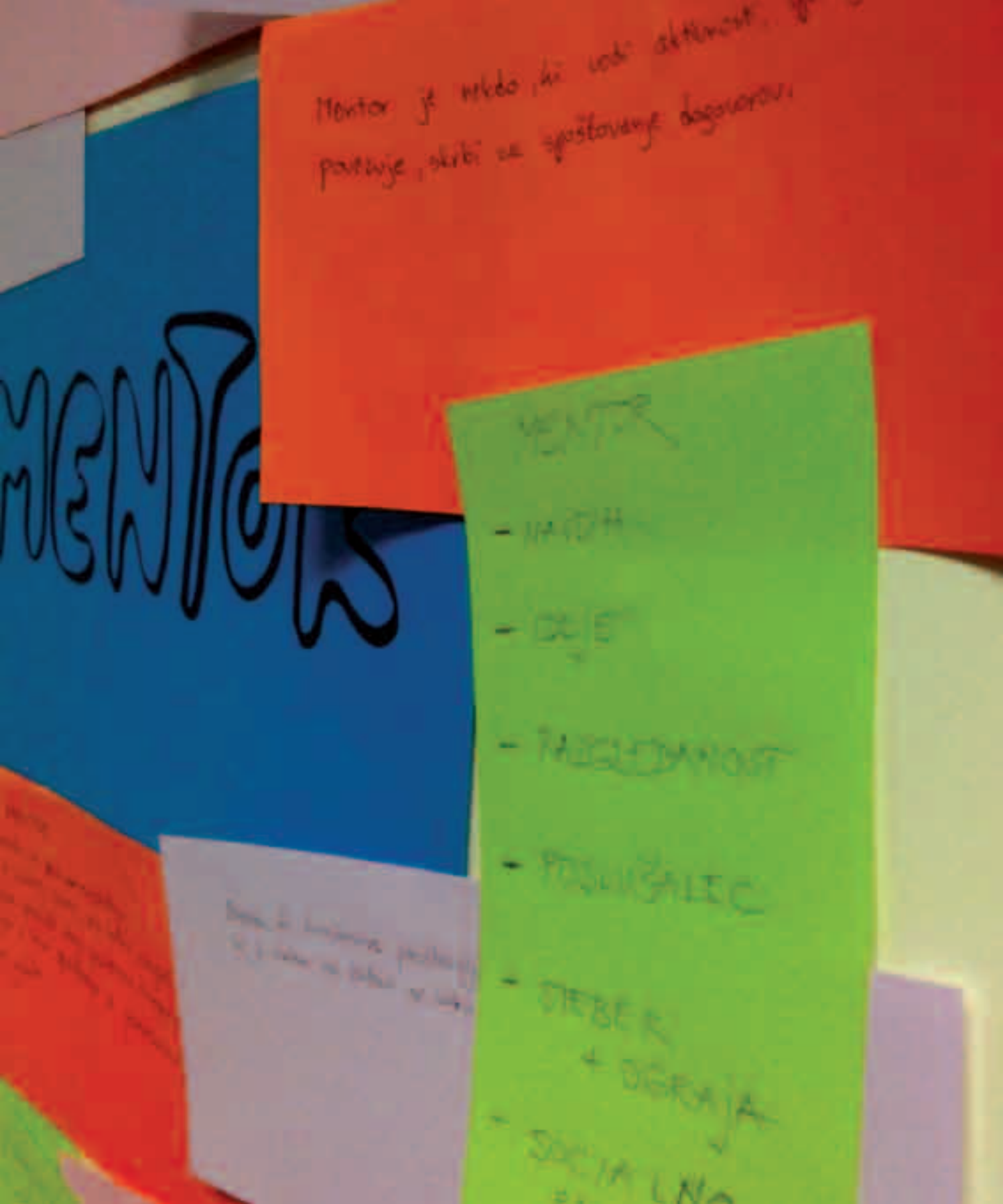
Mentor je nekdo, ki vodi aktivnost,
povezuje, skrbi za spoštovanje dogovorov.
MENTOR
- NAJDIH
- IDEJE
- PAZGLEDANOST
- POSLUŠALEC
- STEBER
+ OGRAJA
- SOCIALNO

dogajanja in pravočasne spremembe urnikov, pa tudi primerno podporo prostovoljcem ob nepričakovanih dogodkih.

VI. Zagotavljanje potrebnih virov

Čeprav je prostovoljsko delo neplačano, je za izvajanje teh aktivnosti potrebnih tudi nekaj finančnih sredstev. Na podlagi Zakona o prostovoljstvu imajo prostovoljci pravico do povračila potnih stroškov, stroškov prehrane, če delajo več kot štiri ure strnjeno, in drugih morebitnih stroškov, za katere se predhodno dogovorijo z organizacijo (npr. material za ustvarjalne delavnice, za stroške projektnih aktivnosti …).

Nekaj sredstev je dobro načrtovati tudi za usposabljanja in delavnice mentorjev, koordinatorjev in mladih prostovoljcev. Občasno so dostopne tudi brezplačne izvedbe teh usposabljanj, ki jih ponujajo nevladne organizacije.

Priporočljivo je načrtovati tudi nekaj sredstev, ki prispevajo k prepoznavnosti prostovoljcev in povečujejo njihov občutek pripadnosti skupini prostovoljcev ali šoli, npr. majic, v katerih prostovoljci opravljajo delo, in priponk z njihovimi imeni in napisom prostovoljec/prostovoljka.

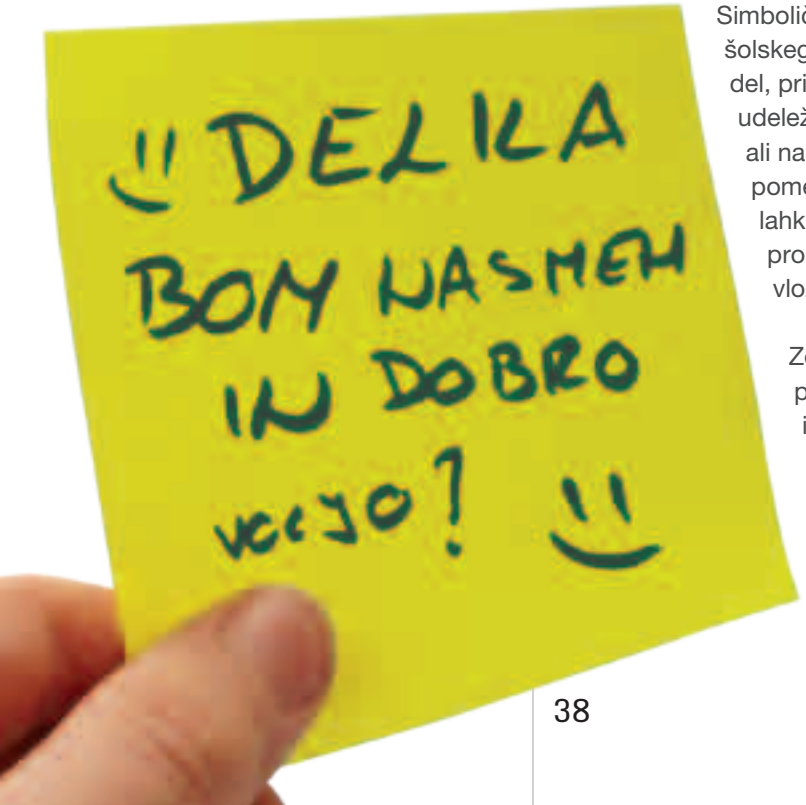

Simbolične nagrade prostovoljcem na koncu šolskega leta, potrdila z navedbo opravljenih del, pridobljenih znanj in izkušenj, nagradni izlet, udeležba na podelitvi naziva Naj prostovoljec ali na Festivalu prostovoljstva so stroški, ki pomenijo veliko naložbo, če si jih šola le lahko privošči. Izkušeni mentorji mladih prostovoljcev zagotavljajo, da se v ta namen vložena sredstva vrnejo večkratno.

Zelo pomembno področje zagotavljanja potrebnih virov so načrtovanje, vrednotenje in priznavanje dela mentorja oziroma več mentorjev ali koordinatorja prostovoljstva. Več o tem pa v 7. poglavju.

VII. Načrt zbiranja prostovoljcev

Zbiranja prostovoljcev se organizacije lotevajo različno. Strategije zbiranja lahko razdelimo v tri večje skupine:

- čakanje,
- informiranje in
- aktivno zbiranje.

Tabela prikazuje različne pristope k zbiranju prostovoljcev v povezavi s stopnjo aktivnega pristopa organizacije.

strategija	aktivnost organizacije	metoda
čakanje	nizka	**čakanje** – šola ima npr. na spletni strani stalno objavljeno, da k sodelovanju vabi prostovoljce
informiranje	srednja	**široko usmerjeno informiranje** – ko potrebujemo veliko prostovoljcev in ni potrebna posebna usposobljenost, npr. za humanitarne in ekološke akcije – šola natisne sporočila za učence in starše ter morebitne druge javnosti v kraju ali povabilo posreduje prek svojih spletnih mest.
		ciljno usmerjeno informiranje – ko potrebujemo prostovoljce določenega profila, se obrnemo na določene ciljne javnosti – npr. ko šola potrebuje učno pomoč za učenca, priseljenega iz države, katere jezika ne govori nihče od zaposlenih. Šola se pozanima pri drugih organizacijah v kraju ali regiji, kjer bi morda lahko dobili primernega prostovoljca.
		delegirano zbiranje – za pridobivanje prostovoljcev se dogovorimo z drugo organizacijo, ki to naredi za nas; npr. v prej opisanem primeru se obrnemo na kulturno društvo države, iz katere je priseljenec, ali na fakulteto, ki izobražuje bodoče profesorje na tem jezikovnem področju, da med svojimi člani ali študenti poiščejo nekoga, ki bi bil pripravljen sodelovati.

aktivno zbiranje	visoka	**zbiranje v koncentričnih krogih** – že obstoječi prostovoljci povabijo medse nove; ko načrtujete večji prostovoljski dogodek ali razširitev prostovoljskih dejavnosti, skupina prostovoljcev pripelje na naslednji sestanek svoje prijatelje, sošolce …
		zbiranje znotraj lastnih deležnikov – vabila vsem, ki delujejo znotraj organizacije in so z njo povezani, npr. vsem zaposlenim na šoli, staršem učencev, njihovim starim staršem, upokojenim sodelavcem, partnerskim organizacijam …

Vse naštete strategije so povezane z **iskanjem več prostovoljcev za določeno aktivnost**. Mentor na šoli bo zagotovo uporabljal še eno, to je **individualno povabilo učencu**, za katerega presodi, da bi mu prostovoljsko delo lahko prineslo potrebno pozitivno izkušnjo, pa se sam ne prijavi med prostovoljce in se tudi sam ne prepoznava kot del prostovoljstva. Ta pristop je najbolj oseben in naj bi pomenil stalnico kakovostnega mentorjevega dela na šoli, saj lahko prinese izjemne učinke. Pogoj za uspešnost te strategije je zaupanje učencev v mentorja oziroma učitelja. Prav ta naloga naj bi bila delo več oziroma kar vseh pedagoških delavcev na šoli, če naj bi prostovoljstvo resnično živelo in doseglo tudi tiste otroke, ki bi jim lahko prineslo največ. Način, na katerega mentor oziroma učitelj nagovori učenca, pa je zelo pomemben, saj bi lahko povabilo učenec občutil kot obveznost ali pritisk. Povabilo je povabilo in ne naloga, zato vsak odziv sprejmemo z razumevanjem, brez vzbujanja slabe vesti.

Šola se za določeno strategijo odloči glede na svoje potrebe in cilje. Zbiranje prostovoljcev navadno zelo učinkovito opravljajo mladi prostovoljci, ki so s svojim sodelovanjem zadovoljni, saj želijo k sodelovanju pritegniti svoje prijatelje. Nekatere šole imajo dobre izkušnje z odzivnostjo staršev in starih staršev v skupne prostovoljske akcije. Obstaja tudi primer dobre praske, ko enega od dogodkov na šoli v celoti tradicionalno organizirajo starši, šola pa dogodek omogoči v svojih prostorih.

Šole, vključene v Slovensko mrežo prostovoljskih organizacij, lahko nove prostovoljce povabijo k sodelovanju s samostojnimi objavami na portalu **www.prostovoljstvo.org**. To možnost navadno uporabijo takrat, ko v svojem okolju ne najdejo prostovoljcev za zelo specifično potrebo pri svojih učencih (npr. iskanje prostovoljcev za pomoč pri učenju slovenščine za učenca – priseljenca, ki govori jezik, ki ga v šolskem okolju ne govori nihče).

Pri vseh akcijah zbiranja novih prostovoljcev je dobro premisliti, kateri medij bo najprimernejši za širjenje informacij; generacije starih staršev spletne objave navadno ne dosežejo oziroma jih dosežejo v zelo omejenem obsegu, medtem ko je povabilo v lokalnem časopisu za to populacijo odlična izbira.

Povabila, namenjena učencem, je optimalno objaviti na družabnih omrežjih. Posnemanja vredna praksa je, da informiranje o prostovoljskih aktivnostih in pridobivanje novih prostovoljcev prek socialnih omrežij zaupamo zanesljivim mladim prostovoljcem, ki se dobro znajdejo v spletnem okolju in znajo z vrstniki ustrezno komunicirati glede na specifiko medija. Take informativne in promocijske aktivnosti naj kljub temu potekajo v sodelovanju z mentorjem, saj je treba opredeliti, kaj so uradne informacije o prostovoljstvu na šoli in kaj spada na področje moderiranja ob posamezni objavi, ki ga opravljajo mladi prostovoljci sami.

Nekatere šole so uspešno uvedle prakso sprotnega informiranja učencev o šolskem dogajanju na digitalnih ekranih, nameščenih v skupnih prostorih, npr. v šolski avli, jedilnici, na širših hodnikih ipd. Med preostale informacije umeščajo tudi povabila v prostovoljske aktivnosti, pripravljajo in urejajo pa jih mladi prostovoljci sami, seveda v sodelovanju z zaposlenim, ki skrbi za informacijsko-komunikacijsko tehnologijo.

Velik vpliv na odzivnost učencev – prostovoljcev ima mentor. Če je mentor oziroma če so mentorji osebe, ki imajo dobre odnose z učenci in se jim znajo približati primerno ter jih navdušiti za sodelovanje, je odziv učencev praviloma dober. Če mentor ni sam navdušen za prostovoljstvo, bo težko navdušil druge.

Prostovoljstvo aktivira veliko človeške energije za skupno dobro.

Vsi doslej opisani koraki spadajo v okvir **priprave šole na prostovoljstvo**, in ko jih opravimo, se lotimo udejanjanja konkretnih aktivnosti. V tem priročniku je opisan pristop, ki ga priporočamo, vendar se prostovoljstvo na šolah zelo redko vzpostavlja natanko po tem modelu. Neredko se na šoli začenjajo raznovrstne aktivnosti na področju solidarnosti in humanitarnosti spontano in brez tako zastavljenega načrta, s čimer ni nič narobe. Če pa naj bi prostovoljstvo z otroki in mladimi na šolah potekalo stalno in če naj bi prinašalo vse koristi, ki jih lahko, je vsekakor dobro, da so pedagoški delavci seznanjeni z vsemi dejavniki, ki lahko k temu pripomorejo.

4. Ciklus organiziranega prostovoljstva na šoli

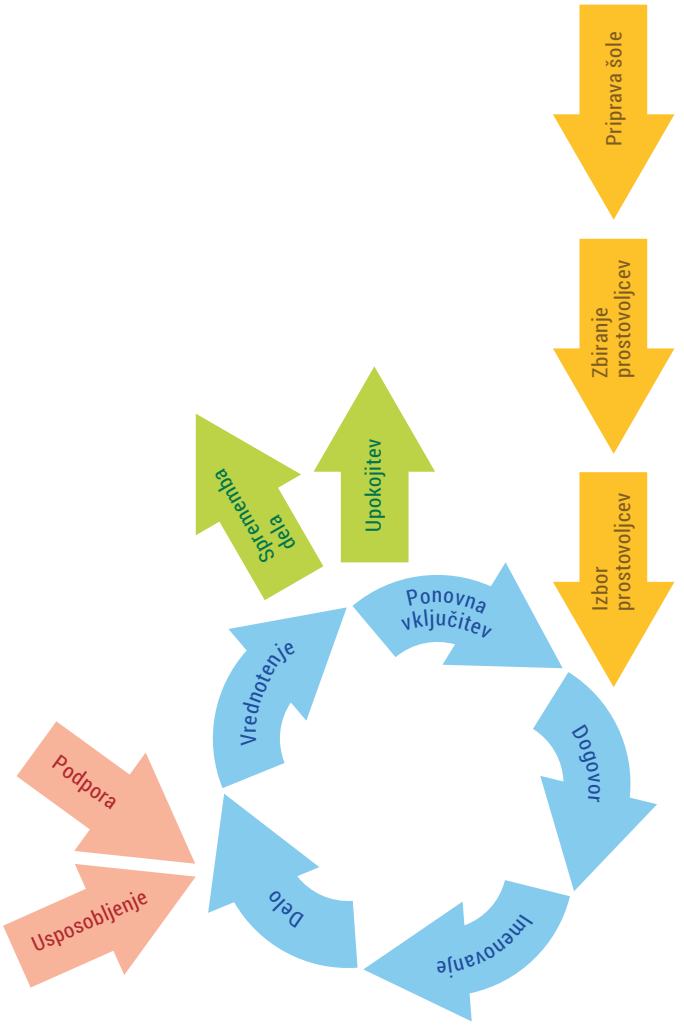

Dobra priprava je pol uspeha, pravi pregovor. In v organiziranem prostovoljstvu to še kako drži! Aktivnosti se zato lotimo načrtno, seveda če nas praksa ni že prehitela, kot smo omenili prej. Če smo si na šoli že nabrali nekaj prostovoljskih izkušenj v posameznih projektih in humanitarnih akcijah, jih lahko še vedno začnemo kadar koli postopno graditi v konsistentno in stalno aktivnost šole po preverjenem modelu, ki ga ponazarja ciklus organiziranega prostovoljstva. Ciklus povzemamo po priročniku ABC prostovoljstva, saj je univerzalen in uporaben za različne organizacije, ne le za nevladne.

Slikovni prikaz ciklusa terja nekaj pojasnil. V prejšnjem poglavju je opisana prva faza, ki zajema pripravo šole na organizirano prostovoljstvo. Opisane so tudi različne strategije zbiranja prostovoljcev, ki jih lahko uporabimo glede na zastavljene cilje. Naslednja faza ciklusa predstavlja izbor prostovoljcev, zato najprej nekaj besed o tem.

I. Izbor prostovoljcev

Na podlagi kampanje zbiranja prostovoljcev se lahko odzove več ali manj novih kandidatov. Če je zanimanja veliko, je to sicer razlog za veselje, hkrati pa pomeni velik izziv, saj bodo učenci, zainteresirani za prostovoljstvo, razočarani, če ne bodo dobili svoje priložnosti. Zato je modro **vnaprej premisliti tudi o številu prostovoljcev za določeno aktivnost, ki ga lahko mentor te aktivnosti optimalno obvladuje**. Z učenci, ki jih ni mogoče vključiti v aktivnost, za katero so se prijavili, mentor opravi individualne pogovore, poišče še druge njihove interese in motive ter jih povabi k sodelovanju v kateri od drugih aktivnosti – morda pa celo skupaj oblikujejo novo, kar je odlična priložnost za krepitev samoiniciativnosti in odgovornosti mladih. Če se skuša mentor temu izogniti in oblikuje neke vrste »čakalno listo«, tvega izgubo motivacije pri kandidatih, hkrati pa ne prispeva k ugledu prostovoljstva v očeh mladih, pa tudi njihovih vrstnikov in staršev.

Zelo drugače je, če interesa za prostovoljstvo ni ali ga je premalo glede na potrebe na šoli. V tem primeru najprej temeljito premislimo o vzrokih za majhen odziv in o primernosti ter privlačnosti ponujene prostovoljske aktivnosti za učence. Morda je treba kampanjo zbiranja izvesti drugače, morda je za promocijo prostovoljstva dobro pritegniti znano mlado osebo iz kraja, ki se ukvarja s prostovoljstvom, prostovoljsko organizacijo ali lokalni mladinski center. Ne smemo pozabiti tudi na to, da mentor in učitelji, ki učencem predstavijo povabilo, na njihovo odzivnost v veliki meri vplivajo s svojo osebnostjo in svojim odnosom do prostovoljstva. Včasih med učenci velja prepričanje, da je prostovoljstvo samo za »pridne punce« in vsi, ki si ne želijo take identifikacije, preprosto ne želijo biti zraven. Skratka, razlogov za neodzivanje na povabilo med prostovoljce je lahko več in če se soočimo s pomanjkanjem prostovoljcev, pred nadaljnjimi akcijami opravimo poglobljen premislek o vzrokih za to. Preverjeno pa drži, da dobre izkušnje mladih prostovoljcev spontano širijo krog zainteresiranih za prostovoljstvo in prinašajo stalen priliv novincev.

Ko se odzove dovolj kandidatov za prostovoljce, se mentor ali koordinator z njimi pogovori in skuša najti skupne točke za začetek sodelovanja. Pogovori z vsemi, ki se odzovejo na povabilo šole v prostovoljske aktivnosti, **potekajo individualno, pa najsi gre za učence ali zunanje prostovoljce**.

V prostovoljstvu velja, da je **vsak lahko dober prostovoljec**, drži pa tudi, da **vsak ne more biti dober prostovoljec na katerem koli področju**. Mentorjeva naloga je, da prepozna zmožnosti in potenciale novega prostovoljca in ga usmeri na tisto področje, kjer se bo lahko znašel in tudi izkazal. Ker pa je prostovoljstvo otrok in mladostnikov tudi polje odkrivanja lastnih moči ter hkrati varno območje prepoznavanja lastnih omejitev, ni velikega tveganja, če se mladi prostovoljec najprej preizkusi na področju, za katero je zainteresiran, čeprav za konkretno delo morda nima vseh zaželenih znanj, veščin in osebnostnih lastnosti. Če je mentor z njim v dobrem stiku, je lahko

nabiranje izkušenj pri delu, ki pomeni velik izziv, dragoceno izkustveno učenje. Pomembno je, da dobi mladi prostovoljec v primeru, ko se počuti neuspešnega, podporo mentorja in da lahko skupaj z njim poskusi znova ali pa na drugem področju.

Prostovoljstvo razvija sočutje in posluh za potrebe soljudi.

V Zakonu o prostovoljstvu je v 10. členu zapisano tudi **načelo nediskriminacije v prostovoljstvu**, ki pomeni, da organizacija kandidatov za prostovoljce pri sprejemu in med izvajanjem prostovoljskega dela ne sme postavljati v neenakopraven položaj glede na osebne okoliščine, kot so na primer spol, narodnost, rasa ali etnično poreklo, vera ali prepričanje, invalidnost, starost, spolna usmerjenost ali druga osebna okoliščina. Različno obravnavanje, temelječe na kateri od osebnih okoliščin, pa ne pomeni diskriminacije, če se izvršuje v dobro prostovoljca in uporabnikov. Če šola ne more zagotoviti dostopa osebam na vozičku v prostore, namenjene izvajanju prostovoljskih aktivnosti, se s prostovoljcem, ki je na vozičku, ne bo dogovorila za sodelovanje v teh aktivnostih, ker obstaja za to objektivna ovira, a to ne pomeni diskriminacije. Za nekatera prostovoljska dela je potrebna npr. fizična moč, zato lahko mentor tiste kandidate, ki telesno niso dovolj močni za konkretno delo, odkloni za tako delo, seveda pa zanje poišče drugo primerno delo. Za nekatera dela so potrebna specifična znanja, npr. računalniška, zato lahko mentor za delo na tem področju odkloni tiste kandidate, ki jim tega znanja manjka, ponudi pa jim druge možnosti. Prav zaradi iskanja primernih prostovoljcev za posamezna dela je koristno najprej pripraviti konkretne opise del in pričakovanj do prostovoljcev, sicer mentor nima primerne podlage, da prostovoljca, ki sploh ne ustreza pričakovanjem, za konkretno delo odkloni s tehtnim argumentom. Pri tem ne gre za to, da bi odklanjali motivirane ljudi, ki želijo pomagati, ampak za tehtno presojo, kdo bi lahko pomagal uporabniku rešiti nek problem (npr. nadoknaditi zamujeno znanje določenega predmeta) ali pa prispevati v skupno dobro na določenem področju (npr. pomagati pri nalaganju težkih zavojev zbranega starega papirja v zbiralnik pred šolo). Prostovoljstvo je v temelju pač prvenstveno namenjeno zadovoljevanju potreb uporabnika, ki potrebuje posebno pomoč, oziroma skupnosti. Vsekakor pa velja, da mentor v tej fazi drugače obravnava otroke in mladostnike na eni strani ter odrasle prostovoljce, ki prihajajo

na šolo od zunaj, na drugi, saj so cilji prostovoljstva za obe skupini in pričakovanja do prostovoljcev nekoliko različni.

Za uspešno prostovoljsko delo na šoli mentor torej izbira posameznike, ki jih zanima predstavljeno prostovoljsko delo, ki imajo primerno znanje, morda tudi izkušnje. Odkriti skuša osebnostne lastnosti bodočega prostovoljca, ki bi lahko vplivale na kakovost sodelovanja. Pomembno je tudi, koliko časa ima kandidat za prostovoljsko delo in kdaj, pa tudi, če bodo z njegovim sodelovanjem nastali stroški (če šola ne more pokrivati potnih stroškov prostovoljcev, je to pomembna okoliščina). V fazi izbora mentor v pogovoru ugotavlja, kolikšno motivacijo ima bodoči prostovoljec za učenje potrebnih novih znanj in veščin, ali si želi delati v skupini ali individualno, katera so njegova močna in katera šibka področja itd.

Primeri vprašanj za prvi intervju s kandidatom za prostovoljca:

Katero delo te zanima?

Komu bi rad/-a pomagal/-a?

V čem si dober/dobra?

Česa ne bi želel/-a delati?

Kaj si želiš pridobiti v prostovoljstvu zase?

Te zanima pridobivanje novih znanj na katerem posebnem področju?

Koliko časa tedensko imaš za prostovoljstvo? Kdaj bi lahko delal/-a?

Imaš kak predlog, kaj bi še lahko delali prostovoljci na šoli?

...

Včasih je težko presoditi, kdo se bo kot prostovoljec pri določenem delu obnesel dobro. Če mentor dvomi, je najbolje, da se s kandidatom dogovori za sodelovanje za krajši čas, nato pa se za nadaljnje sodelovanje odloča na podlagi izkušnje.

Znova poudarjamo, da imajo mentor in vsi pedagoški delavci na šoli vedno možnost, da k prostovoljskemu sodelovanju pritegnejo učence, ki se sami ne odločijo za to. Lahko gre za učence, ki se iz najrazličnejših razlogov upirajo socialno všečnemu vedenju in si prizadevajo prevzeti vlogo

nekoga, ki si upa, morda gre za učence z različnimi osebnimi okoliščinami, ki ovirajo njihovo uspešnost, in se vedejo izzivalno. Ti se povabilom med prostovoljce ne bodo odzvali, izkušnje nekaterih mentorjev prostovoljstva pa kažejo, da so pripravljeni pomagati, če se nanje osebno obrne nekdo od pedagoških delavcev, ki ima z njimi dober odnos. Osebno povabilo za pomoč pri posebni nalogi (»za katero ne more poskrbeti nihče drug«) lahko deluje na najstnike kljub njihovemu odporu do šole in avtoritet zelo mikavno. Obstajajo odlični primeri, ko so učenci s pogostim nasilniškim vedenjem, ki so dobili prostovoljsko nalogo, pri kateri so lahko svojo moč in vpliv v vrstniški skupini uveljavili konstruktivno in socialno povezovalno, po taki izkušnji začeli opazno opuščati nasilno vedenje ali pa so se celo začeli obnašati zaščitniško do šibkejših posameznikov.

Ko govorimo o izboru prostovoljcev v šoli, imamo torej v mislih dvoje: individualno obravnavo vseh, ki se sami prepoznajo kot prostovoljci in sami izrazijo interes za sodelovanje, in individualno obravnavo vseh učencev, ki se ne prijavijo, a bi jim prostovoljstvo lahko prineslo potrebne dobre izkušnje in spodbude na poti odraščanja. Obe skupini potencialnih prostovoljcev sta enako pomembni, delo z enimi in drugimi lahko prinaša izjemne rezultate – za prostovoljce same in za šolo kot celoto.

II. Dogovor s prostovoljcem

Sklepanje dogovora ne pomeni le zadostitve formalni zahtevi zakona, ampak je pomemben korak v sodelovanju med prostovoljcem in šolo. V odgovoru se opredelijo pravice in odgovornosti prostovoljca in šole ter način njihovega uresničevanja.

Ker gre na šoli v vsakem primeru za prostovoljsko delo otrok ali z otroki, to pomeni, da je šola zavezana k sklepanju pisnih dogovorov o prostovoljstvu z vsakim prostovoljcem – z otrokom in odraslim. Izjema so krajše oblike prostovoljskega sodelovanja, ki letno ne dosežejo 24 ur. Prostovoljci, ki pridejo na šolo opravit predavanje, nastop, predstavitev, delavnico ipd., ki traja le nekaj ur, ne potrebujejo pisnega dogovora. Tudi če učenci kot prostovoljci sodelujejo pri humanitarni akciji, ki jo izpeljejo v enem ali dveh dneh, ne potrebujejo pisnih dogovorov na podlagi Zakona o prostovoljstvu.

Podpis dogovora je lahko povsem formalen, vendar ni nujno tako. Podpisovanje dogovorov je lahko slovesno in poteka kot poseben dogodek, na katerem novi prostovoljci s podpisom sprejmejo novo odgovornost in postanejo člani skupine prostovoljcev. Tak trenutek je lahko pomembna priložnost za motiviranje prostovoljcev, pa tudi za gradnjo občutka pripadnosti skupini prostovoljcev, šoli, ki to dejavnost podpira, in ideji prostovoljstva kot takega.

III. Imenovanje prostovoljcev

Imenovanje je priložnost, ki jo dobro izkoristijo le redke prostovoljske organizacije. Namen imenovanja je simboličen prehod posameznika v vlogo prostovoljca. Mladi prostovoljci se svoje nove vloge lahko zelo konkretno zavedo, če poteka kot organiziran dogodek, na katerem prejmejo simbole, ki jih bodo uporabljali med opravljanjem dela. To so lahko majice z napisi, kape, priponke ali obeski z imeni in navedbo »prostovoljec« oziroma »prostovoljka«, zapestnice ipd. Ob imenovanju ne pozabimo na seznanitev z etičnimi načeli organiziranega prostovoljstva: za mlade in odrasle je lahko to knjižica Etični kodeks organiziranega prostovoljstva, za otroke pa prostovoljska etika v obliki, ki je primerna njihovi zrelosti.

Dogodek je lahko povezan s podpisovanjem dogovora ali poteka samostojno. Organiziran dogodek imenovanja (novih) prostovoljcev je smiselno predstaviti tudi širši javnosti, s čimer lahko promoviramo tako prostovoljstvo samo kot tudi šolo kot aktivno organizacijo na področju prostovoljstva. Zgled so nam lahko nekatere uspešne prakse nevladnih organizacij, kot so npr. gasilci (»Prisegla nova generacija gasilcev«), taborniki in skavti, ki ob napredovanju zavzetih članov na nove, še bolj odgovorne dolžnosti v organizaciji, to tudi javno objavijo.

Imenovanje lahko predstavlja tudi pohvalo in zahvalo za opravljeno delo, če pomeni napredovanje v skupini ali v organizaciji in s tem povezano spremembo pristojnosti prostovoljca. Prizadeven prostovoljec lahko ob takem trenutku postane vodja novega projekta ali prevzame določeno področje dela, ki pomeni novost v organizaciji (npr. objavljanje prostovoljskih sporočil na družabnih omrežjih ali pa celotna skrb za odnose z javnostmi).

Dobro je vedeti, da simboli, ki jih nosijo prostovoljci med opravljanjem svojega dela, ne pomenijo »uniforme« le za prostovoljce same, ampak jih delajo prepoznavne v tej vlogi tudi za vse preostale učence, zaposlene na šoli in starše ter druge javnosti, s katerimi pridejo prostovoljci v stik med opravljanjem dela. Take »uniforme« imajo lahko skoraj čaroben učinek na vedenje otrok, saj jih praviloma nosijo zelo odgovorno. Prostovoljski simboli so včasih celo nujni, da ne povzročamo zmede. To še posebej velja za srednješolce, ki opravljajo obvezno prakso v istih zavodih, kjer delajo tudi kot prostovoljci. V času obvezne prakse npr. v bolnišnicah morajo biti dijaki oblečeni v skladu z zahtevami svojega poklica, zato jih je treba v času njihovega prostovoljstva v isti ustanovi jasno označiti kot prostovoljce. Pacienti lahko namreč od dijakov na praksi pričakujejo drugačne usluge in storitve kot od prostovoljcev, saj ti ne smejo opravljati dela, ki spada v okvir poklicnega področja zdravstvenega osebja.

Zunanja prepoznavnost mladih prostovoljcev je resnično pomembna vedno, kadar opravljajo svoje delo zunaj šole, v drugi organizaciji. Mentorje pa vsekakor vabimo, da imenovanje prostovoljcev izkoristijo kar se da ustvarjalno tudi za njihovo prepoznavnost v javnosti!

IV. Delo

Kaj vse lahko na šoli delajo prostovoljci? Pravzaprav vse, kar kakovostno nadgrajuje šolske programe (in pri tem ne nadomešča dela zaposlenih), razvija osebnostne potenciale učencev in jih povezuje v solidarno skupnost tako med sabo kot v širšem ter celo globalnem okolju.

Prostovoljstvo deluje tako na uporabnika, torej prejemnika pomoči, kot tudi na prostovoljca, pa tudi na njuno socialno okolje. Področje prostovoljčevega dela je seveda odvisno od potreb uporabnika, hkrati pa tudi od zmožnosti prostovoljca, zato je delo različno glede na to, kdo je prostovoljec. Navajamo nekaj pogostih oblik prostovoljstva, ki so se že pojavile na prostovoljstvu naklonjenih šolah.

Učna pomoč

Učna pomoč je najbrž najpogostejša oblika prostovoljskega dela na šolah. Pojavlja se lahko na več ravneh: med sošolci v oddelku, med oddelki istega razreda, med različno starimi učenci, s prostovoljci z drugih šol, študenti, s prostovoljci iz mladinskih centrov ali različnih društev, z upokojenimi učitelji, s starši ali starimi starši učencev itd.
Če učno pomoč petošolcu pri matematiki nudi njegov sošolec, bo delo nekoliko drugačno, kot če istemu učencu pomaga osmošolec, ki je prostovoljstvo izbral za svojo interesno dejavnost, pa tudi drugačno, kot če prostovoljsko dela upokojeni učitelj matematike. Včasih je vrstniška učna pomoč dovolj, vedno pa ne. Vsak pedagoški delavec, ki kot mentor skrbi za sodelovanje prostovoljca z uporabnikom, naj bi znal oceniti potrebo pri uporabniku in ga povezati s prostovoljcem, ki mu lahko pomaga optimalno.
Včasih lahko pri premagovanju učnih težav dosežemo dober rezultat s kombiniranjem dveh prostovoljcev, npr. vrstnika in upokojenega učitelja, ki se z uporabnikom srečujeta vsak na svoj dan v tednu. Morda uporabnik odklanja učno pomoč vrstnikov, ker se v skupini zaradi učnih težav ne počuti dobro; v takem primeru ga ni smiselno povezovati z vrstniki, ampak je mnogo bolje, da pomoč poiščemo med tistimi prostovoljci, ki jih uporabnik osebno ne pozna, npr. med starejšimi učenci ali prostovoljci iz druge organizacije. Pri učencih, ki so v močnem odporu do šole, lahko zelo dobro deluje učna pomoč zunanjih prostovoljcev, sploh če so to nekaj let starejši mladi prostovoljci,

...Ta roka pomaga...
...pri učenju...

ki poleg potrebnega znanja prinašajo učencu s težavami tudi dober osebni zgled.
Včasih deluje na uporabnika učno motivacijsko sprememba okolja: učna pomoč lahko poteka tudi zunaj šole, npr. v mladinskem centru, v prostorih društev, pa tudi na domu. Organiziranje učne pomoči v drugih prostorih je lahko odlična možnost, vendar zahteva nekaj dodatnega koordiniranja. Dogovoriti se je treba o urniku srečanj, varnosti na poti, o pravočasnem sporočanju morebitnih sprememb, o katerih morajo biti obveščeni tudi starši učencev itd. Mentor vzpostavi stik s kontaktno osebo v drugi organizaciji, ki sproti sporoča vse posebnosti, skrbi pa tudi za varno okolje in za nadzor nad dogajanjem.
Če poteka učna pomoč na domu, se morajo s tem strinjati starši uporabnika, pa tudi prostovoljca, če gre za mladoletno osebo. Mentor prostovoljca seznani s potrebo po spoštovanju zasebnosti, z odnosom do ponujene hrane in pijače itd. Predhodno preveri tudi, ali je okolje primerno za izvajanje učne pomoči in varnost prostovoljca. Če miren prostor za učenje ni na voljo, je težko doseči učne cilje. Na eni od šol, ki je organizirala to obliko učne pomoči za priseljeno deklico, ki ji je pri učenju slovenščine pomagala sošolka, so prekinili prostovoljstvo v domačem okolju in ga znova uvedli v šolskem; prostovoljka se je pri obiskih na domu namreč počutila neprijetno zaradi starejših bratov uporabnice, ki so ji namenjali nadležne opazke, se pogovarjali med sabo v jeziku, ki ga ni razumela, in se ji smejali. Ista oblika prostovoljstva pa je na drugi šoli obrodila celo bogatejše sadove, kot so pričakovali: pri učenju slovenščine, ki ga je izvajala sošolka in je potekalo brez zapletov v gostoljubnem domu, je skupaj s hčerko slovenski jezik usvajala tudi njena mama, ki je tako dobila jezikovno podporo, ki je sicer ne bi. Priseljena družina je prostovoljsko pomoč zelo cenila in je bila pripravljena aktivno sodelovati s šolo tudi na drugih področjih.

Pri izvajanju učne pomoči je nujno tudi mentorjevo preverjanje zadovoljstva pri uporabnikih kot običajen del spremljanja prostovoljstva, ne kot izreden nadzor, s čimer morajo biti prostovoljci predhodno seznanjeni. Kadar učna pomoč ne prinaša rezultatov, pa je treba poiskati vzroke in se pogovoriti z obema – s prostovoljcem in z uporabnikom. Nekateri mentorji prostovoljcev na šolah pripovedujejo, da porabijo več časa za motiviranje uporabnikov za sodelovanje s prostovoljci kot za delo s prostovoljci samimi. Prostovoljstvo je zelo dobrodošel način pomoči, ki pa ne more delovati, če pri uporabniku ni interesa za sodelovanje. Taki primeri so za mentorja resničen izziv, kako ob morebitnem zavračanju sodelovanja pri uporabniku poskrbeti za motiviranje prostovoljca za njegovo nadaljnje delo z drugimi uporabniki, pa tudi za spodbujanje uporabnika, da prevzame odgovornost za svoje šolsko delo.

Tutorstvo - mentorstvo

Tutorstvo pomeni vodenje, usmerjanje, motiviranje in pomoč pri pridobivanju znanja, kompetenc in veščin, pa tudi pri povezovanju v skupino in skupnost. Na šolah tutorstvo navadno poteka kot organizirana podpora novincem, ki jo nudijo starejši učenci. Oblik tutorstva na slovenskih šolah je

več. Izraz tutorstvo uporabljamo zato, ker se je na šolah marsikje že udomačil, gre pa pravzaprav za mentorstvo. Šola se lahko odloči za rabo enega ali drugega poimenovanja. V tem priročniku bomo za mentorstvo starejših učencev mlajšim uporabljali izraz tutorstvo, da ne bi prišlo do mešanja pojma mentorstvo; ko govorimo v tem priročniku o mentorstvu, mislimo vedno na odrasle, ki skrbijo za mlade prostovoljce.
Nekatere šole organizirajo tutorstvo kot skrb devetošolcev za prvošolčke, pri čemer so starejši učenci neke vrste zaščitniki, zaupniki in vzor prvošolčkom. Ponekod poteka začetek tutorskega sodelovanja v sklopu slovesnega sprejema prvošolčkov, kjer vsak novinec dobi svojega tutorja. Tutorji se s svojimi varovanci srečujejo v dogovorjenih terminih, navadno enkrat na teden, potem ko sami končajo s poukom in gredo obiskat svojega prvošolčka v podaljšano bivanje. Ta oblika prostovoljstva ima povsod, kjer jo skrbno mentorsko vodijo, dva močna učinka: otroci se počutijo bolj varne, saj imajo »svojega« velikega prostovoljca, s katerim so v rednih stikih in mu lahko povedo vse, kar se jim zdi zanimivo in tudi, če jih kaj teži. Starejši učenci pa se praviloma potrudijo, da so vredni zaupanja ali celo občudovanja svojih malih varovancev. Mentorjeva naloga je spremljanje dogajanja in motiviranje tutorjev, da se varovanci manj zanesljivih tutorjev ne bi počutili zapostavljeni. Ta oblika je primerna tudi za osmošolce, ne le za učence zadnjega razreda.
Na manjših podružničnih šolah ponekod tutorstvo opravljajo učenci najstarejše generacije na šoli, navadno učenci petega ali šestega razreda, ki sprejmejo prvošolčke.
Tutorstvo je lahko zelo uspešna oblika tudi pri sprejemu učencev s podružnične šole, ki začnejo obiskovati centralno šolo, najpogosteje v drugem kraju. V tem primeru so lahko tutorji le eno ali dve generaciji starejši učenci, ki pomagajo novincem, da se hitreje in laže vživijo v novo okolje. Ta oblika povezovanja lahko preprečuje socialno izključevanje »vozačev«, ki ni tako redko, in ločevanje na osnovi »mi« in »oni«.
Tutorstvo je dragocen pristop tudi pri integraciji priseljencev. Kadar dobimo na šolo učenca iz druge države, mu prehod lahko zelo olajšamo z aktivnim sodelovanjem sošolcev pri njegovem povezovanju v skupnost. Novinec navadno potrebuje več vrst pomoči, med katere sicer vedno spada jezikovna, ni pa edina. Poleg učenja slovenščine je zato po izkušnjah nekaterih šol v teh primerih priporočljivo poskrbeti tudi za druge vrste podpore, ki za prišleka preprosto pomenijo, da novim sošolcem in seveda tudi učiteljem ni vseeno zanj. Za tutorstvo učencem – priseljencem je dobro motivirati enega ali več sošolcev in morda še koga od učencev na šoli, ki prihaja iz iste države ali jezikovnega območja, če ga seveda imamo.

Medgeneracijsko prostovoljstvo

Ta oblika prostovoljstva spada med najbolj priljubljene in razširjene pri nas, kar je v največji meri posledica različnih inovativnih projektov na področju medgeneracijskega sožitja in solidarnosti v zadnjih nekaj letih. Zelo uspešen je bil medgeneracijski projekt Z roko v roki, ki so ga v letih 2009–2010 izvedli na območju Slovenj Gradca, Dravograda, Prevalj in Raven v sodelovanju med

šolami, vrtci in domovi upokojencev. Vzpostavil je nekaj oblik dela in aktivnosti, ki so dobile številne sledilce. V letu 2011 se je začel odvijati medgeneracijski projekt Simbioza, ki vsako leto znova poveže starejšo in mlado generacijo na določenem izbranem področju in intenzivno promovira medgeneracijsko sodelovanje. Prvotno je bil usmerjen v računalniško opismenjevanje starejših, nato pa je dobil trajnostno obliko, ki jo razvija Medgeneracijski center, pod njegovo okrilje pa spadata tudi Simbioza šol in Simbioza mojstri. Projekt se širi tudi v mednarodni prostor.
Slovenska filantropija pa je oblikovala medgeneracijski projekt Sadeži družbe, ki spodbuja prostovoljsko delo in medgeneracijsko sodelovanje ter krepi vezi med mladimi in starejšimi. Je projekt vzgoje za strpnost, solidarnost in medsebojno razumevanje. Temelj projekta je prostovoljsko delo mladih za starejše, ki živijo doma, in starejših za mlade, s povezovanjem šol in društev upokojencev. Pridružijo se lahko tudi starši s spodbujanjem otrok k prostovoljskemu delu s starejšimi in starejši, ki živijo doma, s povezovanjem z lokalnimi društvi upokojencev, pa tudi drugi, ki želijo s prostovoljstvom soustvarjati boljšo družbo. Slovenska filantropija projekt izvaja že od leta 2006 in vsako leto se za sodelovanje odloči več šol. Projekt ni časovno omejen, ampak poteka stalno.
Nekaj primerov medgeneracijskega prostovoljstva v projektu Sadeži družbe:
Mladi prostovoljci v parih ali trojicah obiskujejo osamljene starejše na domu. Pri obisku se z njimi pogovarjajo, jim berejo knjige ali dnevni časopis, se igrajo različne družabne igre ali pomagajo pri enostavnejših opravilih.
Ob praznikih šole povabijo starejše mojstre in mojstrice, ki za učence pripravijo delavnice, kjer predstavijo tradicionalne običaje in jih naučijo tradicionalnih spretnosti. Mednje spadajo tudi šivanje, pletenje, kvačkanje, vezenje, čipkarsvo itd.
Kuharske delavnice so privlačne tako za mlade kot za starejše. Starejši lahko mlajše naučijo kuhanja in pečenja tradicionalnih jedi, mlajši pa starejše priprave sodobnih jedi.
Medgeneracijski programi omogočajo prenos različnih znanj, ne le kulinaričnih. Mlajši lahko starejšim prenašajo znanja s področja računalništva in informacijske tehnologije, na medgeneracijski ravni lahko poteka medsebojno učenje jezikov.
Iztočnica za medgeneracijsko druženje je lahko diskusija o zanimivi knjigi, ki so jo brali tako mladi kot starejši. Mladi prostovoljci lahko postanejo kurirji in izposojajo knjige za starejše, ki zaradi zdravstvenih težav ne morejo iz hiše, bi pa z veseljem prebrali kakšno knjigo.
V Sloveniji deluje že več medgeneracijskih centrov v projektu Hiša Sadeži družbe, v katerih potekajo najrazličnejše medgeneracijske aktivnosti, pripravljeni pa so tudi na sprejem obiskovalcev in zanje lahko pripravijo medgeneracijske delavnice. Na področju medgeneracijskega prostovoljstva obstaja tudi priročnik Sadeži družbe, namenjen mentorjem.

Humanitarne akcije

Skoraj ni šole, ki ne bi zbirala starega papirja, zamaškov, oblačil in obutve, šolskih potrebščin itd. Zbiralne akcije so lahko namenjene učencem in njihovim družinam ali sokrajanom v stiski ali pa pomenijo odziv na povabila velikih humanitarnih organizacij, kot so Rdeči križ, Karitas, Unicef in druge, ki se organizirano odzivajo na naravne nesreče in humanitarne katastrofe po svetu.
Poleg zbiranja materiala lahko na šoli zbiramo tudi finančna sredstva v humanitarne namene, pri čemer naj otroci – prostovoljci ne bi bili odgovorni za večje vsote denarja. Ob tem samo spomnimo, da darovanje predmetov ali denarja ni prostovoljstvo, ampak donatorstvo. Izvajanje humanitarnih akcij oziroma delo, ki je opravljeno zato, da se uresniči humanitarni projekt, seveda je prostovoljstvo. Oboje se dopolnjuje in ne izključuje, vsaka od obeh aktivnosti pa ljudem v stiski prinaša drugačno vrsto potrebne pomoči.
Izkušnje nekaterih šol kažejo, da so učenci zelo motivirani za izvajanje humanitarnih akcij, kadar je cilj konkreten. Pritegne jih npr. zbiranje pomoči za prijateljsko šolo v tujini, ki je doživela naravno nesrečo ali pa ureja osnovne pogoje za svoje delovanje, ki v deželah tretjega sveta pogosto niso primerljivi s slovenskimi. V takih projektih ne gre samo za to, da naredimo nekaj dobrega za druge, ampak hkrati za senzibiliziranje učencev in njihovih staršev za stiske ljudi, s katerimi nismo v vsakdanjem stiku. Posledica torej ni samo zbrana materialna pomoč, ampak tudi razvoj socialnega čuta in solidarnosti na šoli, kar se lahko odraža na različnih ravneh.
Zanimiva je izkušnja šole, ki se je odločila zbrati rabljena oblačila za otroke, ženske in moške, saj so opazili, da v njihovem šolskem okolišu živi veliko ljudi v hudi socialni stiski. Učenci so prinašali oblačila od doma, od sorodnikov in sosedov v šolo dva tedna, jih sortirali in zlagali, nato pa so – ob predhodni objavi v medijih – med vikendom v šolski telovadnici izvedli akcijo razdeljevanja oblačil, ki so se je lahko udeležili vsi, ki so izvedeli za akcijo, ne le ljudje iz kraja. Sodelovala je večina učencev, zelo samostojno pa so naloge izvajali prostovoljci iz zadnje triade. Akcija je zelo dobro uspela, saj so zbrali in razdelili ogromno oblačil ter pomagali mnogim družinam, ostalo jih je zelo malo, te pa so podarili humanitarni organizaciji. Pri vrednotenju akcije so pedagoški delavci ugotovili, da v času zbiranja oblačil na šoli ni prihajalo do konfliktov, zaznali niso nobenega fizičnega nasilja, ne žalitev med učenci in drugih izrazov napetosti in odklanjanja, ki so sicer precej običajen pojav med vrstniki. Učenci niso bili z delom le zaposleni, ampak tudi miselno usmerjeni v cilj in smisel projekta: skupaj so kot šola delali nekaj velikega, nekaj dobrega, in pri tem so sodelovali vsi, tudi učitelji in ravnateljica. Humanitarni projekt je učence posrkal do te mere, da so živeli v času njegovega trajanja dejansko kot skupnost s ponotranjenimi humanimi vrednotami.

Integracija priseljencev

Naše kulturno okolje se hitro spreminja in v njem je vedno več različnosti. Vedno več posameznikov živi v večkulturnem okolju, zato se moramo naučiti v njem delovati. Povečevanje kulturne različnosti prinaša s sabo nove socialne in kulturne izzive, pogosto pa sproža tudi strah in zavračanje.

Stereotipi, rasizem, ksenofobija, netolerantnost, diskriminacija in nasilje lahko ogrozijo mir tako v lokalnih kot nacionalnih skupnostih.
Nekatere raziskave so pokazale, da v slovenski družbi tudi med javnimi uslužbenci še vedno primanjkuje poznavanja drugih kultur, empatije, tolerantnosti do različnosti in spoštovanja drugih mnenj, torej medkulturnih kompetenc. Te so nujno potrebne za uspešen medkulturni dialog, h kateremu si prizadeva sodobna Evropa. Javni uslužbenci so pogosto tisti, s katerimi migranti vzpostavijo prvi stik (npr. pri urejanju dokumentacije, iskanju informacij, vključevanju v izobraževalne procese …). Medkulturne kompetence javnih uslužbencev so zato ključne za ustrezno integracijo migrantov.

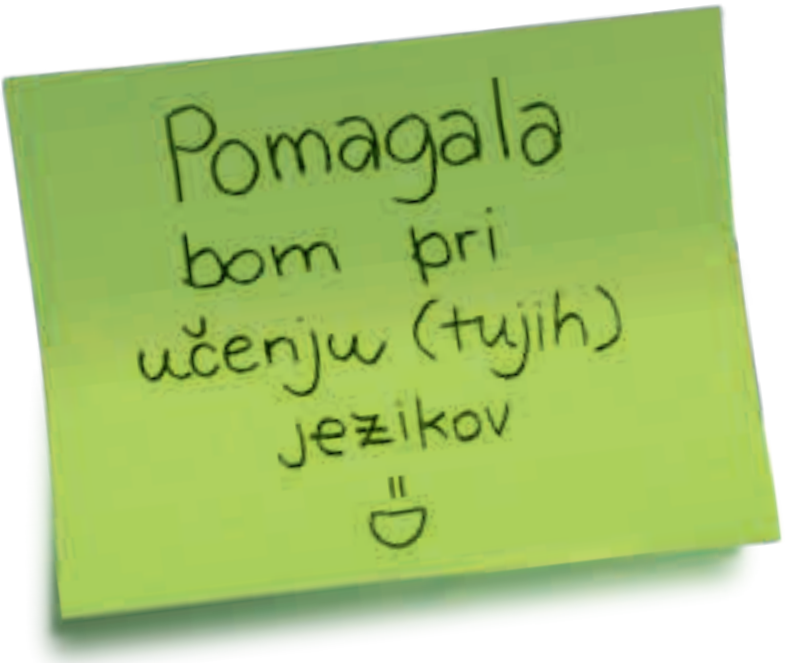

Pri srečevanju s priseljenci ali migranti naj bi bili javni uslužbenci, torej tudi učitelji in drugi strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju, kompetentni za medkulturni dialog. **Medkulturni dialog je odprta in spoštljiva komunikacija med ljudmi iz različnih družbenih okolij**. Gre za izmenjavo mnenj med posamezniki ali skupinami različnih narodnosti, kultur, veroizpovedi, jezikov, generacij, socialnih okolij, ki vodi v globlje razumevanje svetovnega nazora drug drugega. Ne konča se pri »sprejemanju« niti pri posebni obravnavi »drugačnih« družbenih skupin. Zares se začne vzpostavljati

šele, ko se ukrepi, namenjeni spodbujanju enakosti posebnih ciljnih skupin, kar najbolj vključujejo na splošna področja – ko gre za integracijo.
S priseljenci se šole srečujejo dokaj pogosto. Včasih se vključujejo otroci priseljenih družin v prvi razred, drugič pa v višje razrede. Prihajajo lahko iz dobro situiranih družin ali pa iz družin v socialni in še kakšni stiski. Nekateri imajo doma ustrezno podporo staršev, vsi pa ne. Delo z učenci – priseljenci je tako zelo raznoliko, podpora prostovoljcev pa je vedno dobrodošla.
Prihod vsakega učenca – priseljenca je priložnost za prostovoljstvo: v oddelku, med starejšimi učenci, med starši in starimi starši učencev, z upokojenimi učitelji, s kulturnimi društvi priseljencev itd. Prostovoljci lahko pomembno prispevajo k uspešni in čim manj stresni integraciji priseljencev in novincev nasploh. Nudijo lahko pomoč pri učenju jezika, posameznih šolskih predmetov, pri orientaciji po šolski stavbi in okolici, družbo v prostem času, spremljanje na prostočasne aktivnosti v kraju ipd.
Prostovoljstvo deluje pri delu z učenci – priseljenci na dveh ravneh: izboljšuje njihove možnosti za uspešno šolsko delo in hkrati pospešuje njihovo socialno vključevanje v vrstniško skupino ter lokalno skupnost. Pomembno je, da priseljencev ne obravnavamo pokroviteljsko, ampak enakovredno, in da od njih **ne pričakujemo asimilacije, ampak jim pomagamo pri integraciji**.
Poleg tega, kar lahko prostovoljci ponudijo njim pri vključevanju v življenje na šoli in v kraju, so lahko prostovoljci tudi novinci sami. Ne le, da lahko predstavijo svoj jezik, morda glasbo, pravljice, državo itd., pridružijo se lahko vrstnikom pri različnih skupinskih prostovoljskih aktivnostih. Nekatere šole so razvile posnemanja vredne »protokole« sprejemanja priseljencev, ki pomenijo dobrodošlico za učence in tudi za njihove družine ter odpiranje vrat za resničen medkulturni dialog, ki bogati vse.
Pravzaprav z učenci – priseljenci ne moremo delati dobro, če ne delamo hkrati tudi z njihovimi družinami. Starši učencev imajo lahko pri vzpostavljanju stikov z institucijami različne zadržke in kulturne ovire, ki jih lahko šola pomaga premostiti z jasnimi sporočili in prilagajanjem kulturnim ter komunikacijskim zmožnostim družine. To lahko pomeni tudi prevajanje v jezik, ki ga govori družina, na govorilnih urah ob pomoči prostovoljcev. Bolj ko se šola angažira za dobro sodelovanje, večja možnost je, da se bo družina, ki si v kraju ustvarja novo življenje, odzvala pozitivno. Pripravljeni moramo biti tudi na to, da je za vzpostavitev zaupanja potreben čas.

Sodelovanje v velikih prostovoljskih akcijah

Velike prostovoljske akcije na lokalni ali nacionalni ravni so priložnost za ustvarjanje širše slike o pomenu in moči prostovoljstva pri učencih in starših. Čiščenje in urejanje okolja, medgeneracijski projekti, veliki športni dogodki, prireditve v kraju ipd. so priložnosti za spodbujanje občutka pripadnosti in tudi družbene odgovornosti. Sodelovanje v teh projektih lahko odlično dopolnjuje preostale prostovoljske aktivnosti na šoli, šolo pa povezuje s širšim prostorom.
Mnoge šole tradicionalno sodelujejo v vseslovenski akciji dan za spremembe, ki vsako pomlad spodbudi lokalne skupnosti, javne in nevladne organizacije k uresničevanju tistih sprememb, ki jih

ljudje čutijo kot pomembne za izboljšanje kakovosti življenja v svojih lokalnih skupnostih. Vsako leto je predlagana drugačna tema, organizacije na lokalni ravni pa se same odločajo za izvedbo akcij po svojih potrebah in zamislih. Informacije in priročnik za izvedbo akcije so na voljo na Slovenski filantropiji.

Druga vseslovenska prostovoljska pobuda, ki poteka kontinuirano, je Festival prostovoljstva. Tradicionalno poteka v maju in je namenjen promociji prostovoljstva, pa tudi druženju prostovoljcev in praznovanju njihovih skupnih uspehov. Festival poteka v več krajih po Sloveniji, na osrednjem dogodku v Ljubljani pa se vsakič zbere pisana množica organizacij, ki zelo inovativno predstavijo svoje delovanje. Nekateri mentorji omogočijo sodelovanje na osrednjem dogodku Festivala svojim najbolj prizadevnim prostovoljcem kot nagrado, saj dogodek pomeni tudi srečanje in medsebojno spoznavanje prostovoljcev, mentorjem pa izmenjavo idej in izkušenj.

Prostovoljstvo z občutkom smisla preganja brezvoljnost in apatijo.

Kot stalnica se je uveljavil tudi medgeneracijski prostovoljski projekt Simbioza, ki vabi mlade prostovoljce kot mentorje starejšim, ki si želijo naučiti uporabljati računalnik in sodobne komunikacijske pripomočke. Mladi se preizkusijo v vlogi mentorja oziroma posrednika znanja in marsikdo ugotovi, da delo učitelja sploh ni lahko! Ponekod so se časovno omejeni dnevi projekta spremenili v stalno sodelovanje med šolo, ki ima prostore, računalniško opremo in motivirane učence, in lokalnim društvom upokojencev ali pa domom upokojencev, kjer interesentov za nabiranje računalniških znanj ne manjka.

Očistimo Slovenijo v enem dnevu je bil najbrž eden od najbolj prepoznavnih velikih prostovoljskih projektov zadnjih let. Poleg neposrednega očiščevalnega učinka je imel tudi velik vpliv na okoljsko ozaveščenost ljudi, še posebej zato, ker ga je izvedla nevladna organizacija s prostovoljskim delom.

Sodelovanje v takih in podobnih aktivnostih prinese vsem prostovoljcem občutek, da sodelujejo pri nečem velikem, kjer s skupnimi močmi ljudje naredijo ogromne spremembe, ki jih noben posameznik ne bi zmogel sam. Tovrstne akcije ohranjajo občutek, da ima vsak posameznik lahko aktivno vlogo v družbi in da ne drži, da se ne da ničesar spremeniti na bolje. Veliki prostovoljski projekti so včasih način za ohranjanje upanja in optimizma, kar je še posebej pomembno v času krize in apatije.

Nanizanih je samo nekaj primerov prostovoljskih del in aktivnosti, ki potekajo na šolah. **Možnosti in tudi praks je še veliko**. Če se na šoli prožno odzivamo na potrebe in izzive, ki jih prinašajo spremembe v našem okolju, možnosti in priložnosti za prostovoljstvo ne zmanjka nikoli. Najpomembnejši za prepoznavanje in uresničevanje teh priložnosti na šolah pa so pedagoški delavci, ki v prostovoljstvu vidijo njegov celoten potencial.

V. Podpora

Prostovoljcem zagotavlja podporo mentor. Kaj pravzaprav je mentorjeva podpora prostovoljcem? **Informacije o vsem potrebnem v zvezi s prostovoljskim delom in o dogajanju na širšem področju prostovoljstva, pripravljenost na poslušanje, predloge, odgovore na vprašanja, tudi nasveti za ravnanje v konkretni situaciji**. Veliko podporo pomenijo redna srečanja s prostovoljci, tako s skupino kot s posamezniki.

Prostovoljci, ki delajo na istem področju, naj bi se z mentorjem sestajali redno, to je po izkušnjah dolgoletnih mentorjev vsaka dva tedna, vsekakor pa najmanj enkrat na mesec. Taka srečanja so namenjena izmenjavi informacij, urejanju formalnosti, refleksiji dela, vrednotenju, evidentiranju opravljenih nalog, načrtovanju, pobudam, pa tudi reševanju zapletov in morebitnih konfliktov. Na šolah je zaradi pestrosti dogajanja in raznovrstnih obveznosti učencev včasih težko zagotoviti redna mentorska srečanja, vendar ima mentor pravzaprav samo dve izbiri: ali srečanja izvaja redno v terminu, ki je primeren za večino prostovoljcev, ali pa jih izvaja občasno, nekajkrat na leto, ko je udeležba mogoča za vse.

V prvem primeru lahko mentor pričakuje, da bo delo teklo dobro in da bodo morebitne težave razrešene hitro, seveda pa mora za tiste, ki jim ne uspe priti na redne sestanke zaradi drugih obveznosti, rezervirati nekaj svojega časa za individualna srečanja, če naj bi bili del skupine in ohranili motivacijo za sodelovanje. Izziv pri tem je skrb za povezanost, pripadnost in medsebojno zaupanje med prostovoljci, saj se lahko oblikuje dobro povezana skupina, ki se srečanj udeležuje redno, in skupinica posameznikov, ki imajo v času teh sestankov druge obveznosti jih skupina ne doživlja kot svoje člane. V taki situaciji je mentorjev optimalen odziv organiziranje posebnih skupinskih aktivnosti, ki delujejo povezovalno. To so lahko delavnice za prostovoljce, ki jih z dovoljenjem vodstva šole organiziramo v času proti koncu pouka, skupno sodelovanje na šolskih prireditvah, na velikih prostovoljskih akcijah, koordinirano izvajanje nekaterih promocijskih aktivnosti, ki jih prostovoljci individualno delajo doma in v katerih lahko vsak prispeva enakovredno (npr. objava novic o prostovoljskih aktivnostih na socialnem omrežju ali na spletni strani šole, izdelava plakata o prostovoljstvu na šoli, pisanje člankov o prostovoljstvu na šoli za lokalne medije ipd.).

V drugem primeru mentor tvega, da se skupina prostovoljcev razrahlja, da se občutek pripadnosti skupini in ideji prostovoljstva sploh ne oblikuje, da so aktivnosti kampanjske. V tem primeru je zelo težko poskrbeti za kakovost dela, konflikti se lahko kopičijo. Če so skupinski sestanki zelo redki, mora mentor v izogib prej naštetim težavam veliko časa nameniti vsakemu prostovoljcu posebej in skupino negovati vsaj virtualno – kot skupino na socialnem omrežju, z rednim pošiljanjem sporočil po elektronski pošti ipd. Nekateri mentorji imajo dogovorjena redna srečanja s posameznimi prostovoljci, na katerih delajo vse, kar sicer počnejo s skupino. Tudi ta način je lahko dober, vendar zahteva od mentorja neprimerno več časa kot prejšnji.

Če mentor iz kakršnega koli razloga prostovoljcem na šoli ne zagotovi potrebne podpore, ne more pričakovati njihovega uspešnega delovanja. Več pa v poglavju o mentorju.

VI. Usposabljanje

Obseg in vsebina usposabljanja prostovoljcev sta odvisna od zahtevnosti njihovega dela. Včasih je pred začetkom dela namesto pravega usposabljanja dovolj pogovor mentorja z učencem, ki bo npr. pomagal sošolcu pri učenju matematike. Če pa se učenci pripravljajo na nekaj novega, kjer potrebujejo veliko informacij in napotkov, je treba organizirati usposabljanje. Lahko ga izvedemo časovno strnjeno (npr. v enem dnevu, ko na šoli potekajo projektne aktivnosti), lahko pa posamezne teme obravnavamo v več zaporednih mesecih na mentorskih srečanjih.

Sistematična priprava prostovoljcev je potrebna vedno, kadar jih pripravljamo na delo zunaj šole, npr. v domu starejših ali celo na domovih starejših ljudi v kraju, v sodelovanju z drugimi organizacijami, npr. azili za zapuščene živali ipd.

Nekatere šole, ki načrtno podpirajo prostovoljstvo, vsako leto znova za nove prostovoljce pripravijo tudi splošno usposabljanje o prostovoljstvu v obliki delavnice, na kateri novinci spoznajo osnovne pojme, pravice in odgovornosti, etična načela organiziranega prostovoljstva in pristop k delu z uporabniki. Taka usposabljanja delujejo na mlade prostovoljce ne le informativno, ampak tudi motivacijsko, saj prepoznavajo prostovoljstvo kot področje, na katerem lahko vsak naredi nekaj dobrega za druge, ki potrebujejo pomoč. Hkrati vzbudijo v mladih prostovoljcih občutek, da so del velikega gibanja, ki izboljšuje življenje posameznikov in marginaliziranih skupin, pa tudi živali, ter ohranja naravo in kulturno dediščino. Prostovoljstvo spoznajo tudi kot možno polje pozitivnih državljanskih pobud, za kar lahko navedemo več aktualnih primerov na nacionalni ravni, pa tudi v mnogih lokalnih skupnostih.

Usposabljanje ima lahko še eno pomembno vlogo: če ga izvedemo že v fazi izbora novih prostovoljcev, nam služi kot neke vrste naraven selekcijski mehanizem. Po odzivnosti ter resnosti sodelovanja kandidatov za prostovoljce na usposabljanjih ugotovimo, kdo od novincev je res motiviran, vztrajen, prilagodljiv, odgovoren, skratka tak, kot ga potrebujemo v skupini. Kdor ne najde časa za udeležbo na usposabljanjih, ga ne bo našel niti pozneje za prostovoljsko delo in sodelovanje na mentorskih sestankih.

Usposabljanja za mlade prostovoljce na šolah izvajajo tudi Slovenska filantropija in nekatere druge nevladne prostovoljske organizacije in njihov obisk na šoli lahko predstavlja dodatno spodbudo za sodelovanje v prostovoljskih aktivnostih.

VII. Vrednotenje

Pri vrednotenju prostovoljstva na šoli sledimo dvema osrednjima vprašanjema:

- Koliko smo naredili in kako dobro smo izvedli dogovorjene aktivnosti?
- Kaj smo se pri tem naučili in kaj razvili?

Vrednotenje obsega in kakovosti opravljenega dela opravi mentor skupaj z vsemi prostovoljci, ki so sodelovali pri določeni aktivnosti. Če gre za stalno delo, npr. učno pomoč ali obiskovanje starejših, poteka vrednotenje večkrat v teku dela in predstavlja podporo prostovoljcu, hkrati pa prispeva k njegovemu učenju ob nabiranju izkušenj ter sprotnim izboljšavam dela. Vrednotenje ni namenjeno ocenjevanju, kot ga poznajo učenci, ampak ozaveščanju vrednosti pomoči sočloveku in lastnega osebnostnega razvoja skozi prostovoljske izkušnje, pa tudi razvoju kompetenc za delo z ljudmi nasploh. Podatki o tonah zbranega starega papirja ali pobranih smeti so lahko privlačni in vzbujajo ponos na veliko količino opravljenega dela, škoda pa bi bilo spregledati doživljajsko plat in vpliv izkušenj ob tem na osebnostni razvoj prostovoljcev. Pogovor o tem, kako je bilo, kaj je bilo zanimivo, naporno, zabavno, težko, zoprno ali presenetljivo postavi skupno akcijo v bolj osebno luč in pomaga celotni skupini ozavestiti vrednost opravljenega dela, pa tudi pomen morebiti ob tem premaganih odporov.

Vrednotenje torej poteka po opravljenih enkratnih akcijah ali večkrat med opravljanjem dlje časa trajajočih aktivnosti, ne smemo pa pozabiti tudi na vrednotenje ob koncu šolskega leta. Takrat mentor s prostovoljci pregleda vse opravljeno delo v šolskem letu in z njimi naredi tudi osebno vrednotenje oz. evalvacijo, ki mladim prostovoljcem pomaga ozaveščati pridobljeno znanje in izkušnje. Za sprotna vrednotenja večinoma uporabljamo pogovor v skupini, na koncu pa lahko

uporabimo individualne vprašalnike. Z njimi lahko mladi prostovoljci že v osnovni šoli začnejo zavestno spremljati tudi svoje pridobivanje ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja, ki so koristen pripomoček pri poklicni orientaciji in pozneje pri zaposlovanju.
Izkušeni mentorji uporabljajo za vrednotenje prostovoljskega dela samovrednotenje oz. samoevalvacijo, pohvalo, zahvalo in povratno informacijo (feedback). Prostovoljcem za opravljeno delo izdajajo potrdila, lahko pa se odločijo tudi za nagrajevanje. Vse oblike vrednotenja se med sabo dopolnjujejo.

Samovrednotenje

Samovrednotenje prostovoljcev, opisano v nadaljevanju, je primerno za tiste, ki so za to dovolj zreli. Mentor ponudi prostovoljcem samoevalvacijo v obliki, za katero so sposobni. Pri mlajših učencih je najprimernejši voden pogovor z mentorjem, v katerem mentor postavlja starosti primerna vprašanja, odgovori pa so lahko podani različno – govorno, pisno, z risbami, s simboli, z razvrščanjem simbolov v sheme in risbe itd.

Učenci zadnje triade lahko pišejo dnevnik prostovoljskega dela. Vanj vsak zapiše, kaj je počel vsakič, ko je delal kot prostovoljec, in svoja občutja ter opažanja ob tem, pridobljena znanja in izkušnje. Svoje dnevnike prostovoljci v dogovorjenih obdobjih predstavijo mentorju in se o njih pogovorijo, kar je preprosta in široko uveljavljena oblika vrednotenja.

Pisanje dnevnikov ni le formalnost, ampak učinkovit pristop k spremljanju in spodbujanju osebnostnega razvoja mladih prostovoljcev.

Spodaj navedena vprašanja lahko mentor uporabi tako za ustno kot pisno samovrednotenje prostovoljcev, seveda s prilagoditvami glede na njihovo zrelost. Za osnovnošolce je prezahteven, zato lahko zanje mentor izbere le nekaj vprašanj.

Primer vprašalnika za SAMOVREDNOTENJE

(povzeto po priročniku ABC prostovoljstva)

SPLOŠNO

Me je v zadnjem času (teden/mesec) moje prostovoljsko delo veselilo?
Kaj je tisto, kar me je pri delu najbolj veselilo?
Kaj se mi je zdelo zadovoljivo?
Kaj me je motilo?
Kako bi lahko izboljšal/-a tisto, kar me je motilo?
Kdo mi lahko pri izboljšavah pomaga?
Kaj lahko za izboljšanje storim sam/-a?

UČENJE

Kaj sem se v zadnjem času pri svojem prostovoljskem delu naučil/-a?
Kje bi to znanje še lahko uporabil/-a?
Česa se še želim naučiti?
Kako in od koga sem se učil/-a?

VZDUŠJE

Kako se čutim sprejetega/sprejeto v vlogi prostovoljca/prostovoljke na šoli?
Kako se čutim sprejetega/sprejeto med ostalimi prostovoljci?
Sem pri stikih z drugimi zadovoljen/-na ali bi kaj izboljšal/-a?
Kako se počutim v odnosu do tistih, ki jim pomagam?

OSEBNOST

Ali lahko pri prostovoljskem delu izrazim vse svoje lastnosti?
Ali se moram preveč prilagajati drugim?
Ali kdo od drugih ogroža mojo osebnost – mi ne dopušča, da izrazim svoje osebnostne lastnosti?
Kako si želim, da bi me drugi videli?

Samovrednotenje s pisnimi vprašalniki lahko prostovoljci izvajajo na srečanjih celotne skupine, vendar tako, da jim ni treba svojih odgovorov deliti z drugimi. Mentor jih lahko spodbudi, da tisti, ki to želijo, delijo z drugimi spoznanja, ki se jim zdijo ključna. Poudarki posameznikov so lahko priložnost za gradnjo skupine, pobude za nadaljnje delo, dvigovanje medsebojnega zaupanja, spodbujanje motivacije itd. Pomembno je, da mentor samoevalvacijo prostovoljcev obravnava resno in da jim pojasni, kaj je mogoče upoštevati in česa ne, pa tudi, zakaj ne.
Seveda lahko mentor mnenja in predloge prostovoljcev zbira tudi na različne druge načine, ki niso tako strukturirani: z zbiranjem njihovih odzivov na socialnih omrežjih, v posebnem nabiralniku na šoli, na posebnem prostovoljskem forumu, ki ga moderirajo sami ipd. Uporabnost zbranih odzivov je odvisna predvsem od namena zbiranja. Če nas zanimajo le bežni doživljajski vtisi prostovoljcev, je zajemanje njihovih odzivov iz virtualnega okolja in krajšega sestanka lahko zanimiv vir podatkov. Če pa potrebujemo informacije za poglobljeno vrednotenje na področjih iz zgornjega vprašalnika, si je za to treba vzeti čas.

Pohvala in zahvala

Pohvale in zahvale prostovoljcem so nekoliko različne. **Pohvala** je mnenje nekoga od odraslih, največkrat mentorja, da je **prostovoljec nekaj opravil zelo dobro ali naredil zelo veliko**. Lahko je podeljena na podlagi doseženega kriterija (npr. določenega števila prostovoljskih ur, pomembnega prispevka v projektu, samostojnega vodenja aktivnosti …).
Zahvala je izraz hvaležnosti za prispevek ali dejanje, ki je nekomu pomenilo veliko. Medtem ko je pohvala lahko posledica doseganja formalno postavljenih meril, je zahvala bolj osebna. Lahko se nanaša na eno samo dejanje, ki je bilo izjemno ali je nekomu prineslo pozitivno spremembo, izreče ali predlaga pa jo lahko vsak, ki je povezan s prostovoljstvom na šoli: prostovoljci, mentor, drugi učitelji, uporabnik, starši uporabnika, predstavniki druge organizacije, če prostovoljci sodelujejo z drugimi …
Pohvala in zahvala učinkujeta, kadar sta zasluženi. Če prejmejo pohvale vsi, ki so v šolskem letu delali kot prostovoljci, ne glede na vloženo delo, jim s tem odvzamemo vrednost, hkrati pa izgubijo motivacijski naboj. Dobro je razmisliti, kaj pri prostovoljstvu na šoli predstavlja razliko med pohvalo, zahvalo in potrdilom o opravljenem prostovoljskem delu.

Potrdilo

Potrdilo o opravljenem prostovoljskem delu je **prostovoljčeva pravica**. Na podlagi spremljanja in vrednotenja prostovoljskega dela in spremljajočih korakov na poti osebnostne rasti mentor pripravi potrdila za vse, ki so v določenem obdobju delali kot prostovoljci. Potrdilo naj ne bi bilo samo formalnost, ampak tudi dokazilo o pridobljenih znanjih, veščinah in izkušnjah.

Zakon o prostovoljstvu v 24. členu pravi:
»Potrdilo … mora vsebovati naziv in sedež prostovoljske organizacije, osebno ime, rojstne podatke in naslov stalnega ali začasnega prebivališča prostovoljca, podatke o trajanju in količini opravljanega prostovoljskega dela, kratek opis prostovoljskega dela in navedbo vrste in obsega stroškov, če so bili prostovoljcu povrnjeni. Če prostovoljec to želi, potrdilo vsebuje tudi navedbo morebitnih spretnosti in znanj, ki jih je prostovoljec pridobil z usposabljanjem za prostovoljsko delo ali mentorstvom ali s prostovoljskim delom. Potrdilo … mora vsebovati podpis pooblaščene osebe v organizaciji.«
Za mladega prostovoljca in tudi za njegovo nadaljnjo izobraževalno ter poklicno pot je bistveno, da na potrdilu ne piše samo »učna pomoč«, ampak npr. »učna pomoč učenki 5. razreda pri matematiki« ali namesto »medgeneracijsko prostovoljstvo« npr. »obiskovanje ostarele osebe v domu upokojencev in učenje uporabe računalnika«.
V različnih organizacijah potrdila o opravljenem prostovoljskem delu izročajo ob različnih priložnostih. V društvih to pogosto naredijo na letnem občnem zboru, ponekod jih izročajo ob 5. decembru, mednarodnem dnevu prostovoljstva, drugod spet v okviru tradicionalnih dogodkov v kraju. Najpogostejša praksa na šolah je, da se potrdila podelijo ob koncu šolskega leta. Pri tem naj ne bo odveč dodati, da če učenci hkrati prejmejo cel sveženj potrdil, nobeno od njih zanje nima občutne vrednosti.

Povratna informacija - »feedback«

Na sestankih skupine prostovoljcev na šoli ima mentor možnost, da vrednotenje dela in refleksijo njihovega doživljanja ob delu izpelje v obliki izrekanja povratnih sporočil oz. kot »feedback«. Tak način dela je zelo učinkovito orodje ne le zaradi dopolnjevanja mentorjevega vrednotenja dela in dosežkov prostovoljcev, ampak tudi zaradi gradnje dobrih odnosov v skupini. Pomembno je, da pri tem skupina sedi v krogu, da se vsi člani skupine vidijo in slišijo ter da dobijo besedo vsi, seveda pa tudi, da se člani med sabo poslušajo, da se učijo sprejemati različnosti in so spoštljivi.
Skupina prostovoljcev na sestanku lahko poda svoje **vrednotenje dela ali projekta**, ki so ga izvedli skupaj. Mentor usmerja mlade prostovoljce k vrednotenju dela, aktivnosti, k podajanju opažanj odzivanja uporabnikov itd., ne pa vrednotenja drugih oseb.
Poleg vrednotenja dela in delovanja skupine lahko mentor povabi prostovoljce tudi k podajanju svojih **doživljajskih odzivov**. Pri tem gre za preprosto spodbudo, da predstavijo svoje občutke, čustva in celostno doživljanje skupnega dela: kaj jim je pomenilo, da so naredili določeno stvar ali bili vključeni v neko dogajanje, kako so se počutili ob odzivu uporabnika, kaj jih je presenetilo, vznemirilo, razveselilo, ali so zaznali še kakšno potrebo ali željo pri uporabniku, ali jim je kakšno dejanje drugega prostovoljca pomenilo veliko …
Povratna informacija ni le uspešna metoda za gradnjo skupine, ampak tudi pot k osveščanju lastnega miselnega in čustvenega sveta pri otrocih in mladostnikih. Je osebni, doživljajski odziv

na nek dogodek, na situacijo, problem, dosežek itd. Gre za iskreno podajanje svojega osebnega odziva na določeno dogajanje ali stanje.
Še posebej primerno je podajanje povratne informacije izvesti takrat, ko naletimo na problem. Skupina, navajena na tak način dela, lahko s podajanjem povratnega sporočila **konstruktivno razreši marsikatero težavo**. Ker kritike praviloma spodbudijo obrambni odziv, je ob težavah in konfliktih v skupini povratna informacija še toliko učinkovitejša. Če se npr. ob zamudi na aktivnost prostovoljec ne opraviči skupini sam, je na naslednjem sestanku to priporočljiva tema za skupinsko refleksijo. Vsi člani skupine povedo, kako so se počutili ob čakanju in kaj so razmišljali, ne da bi usmerjali kritične besede na zamudnika – govorijo o sebi, ne o drugem. Če bi svoje mnenje o zamujanju podali mentor ali drugi člani skupine v obliki kritike, bi to tako za zamudnika kot za celotno skupino predstavljalo povsem drugačno izkušnjo.
Metoda podajanja povratnih sporočil lahko v veliki meri nadomesti mentorjevo dajanje tako pohvale kot kritike, seveda je za to potrebne nekaj vaje. Za mlade prostovoljce je počutje med vrstniki namreč mnogo močnejše vodilo kot besede odraslih. To še posebej velja za mlade »upornike«, ki bi pohvalo iz ust učitelja ali mentorja lahko vzeli kot nevarnost za svoj težko pridobljeni videz samosvojega človeka; če pa jim vrstniki povedo, da je bilo super, kako so poskrbeli za pripravo ozvočenja na šolskem humanitarnem koncertu, je to zanje referenca, ki jo lahko shranijo v svojem notranjem svetu vrednot.

Nagrajevanje

Poleg dajanja potrdil, pohval in zahval lahko prostovoljce tudi nagradimo. **Za otroke in mlade, ki se ukvarjajo s prostovoljstvom, izbiramo nagrade, ki naj bi nanje delovale čim bolj motivacijsko**. Motivi posameznikov so zelo različni, zato je težko vse prostovoljce z isto nagrado enako motivirati. Nekaterim otrokom največ pomeni, da so del skupine, ki jih sprejema, da imajo družbo vrstnikov. Drugi si želijo izvedeti, kako je delati na določenem področju, ker bi želeli preizkusiti svoje poklicne interese s spoznavanjem področja dela. Tretji bi radi delali nekaj, kar se jim zdi koristno in smiselno, ali pa se preprosto dobro počutijo, ko nekomu pomagajo. Nekateri si želijo koristno preživljati prosti čas, med mladimi prostovoljci pa najdemo tudi take, ki samoumevno nadaljujejo družinsko tradicijo prostovoljstva.

Kakršni koli motivi že prevladujejo pri prostovoljcih, mentor lahko vedno najde nekaj uresničljivih možnosti za nagrajevanje:

- majica, kapa ali torba z logotipom organizacije ali prostovoljske skupine ali projekta;
- manjša darilca ob praznikih;
- voščila ob rojstnih dnevih;
- skupen izlet (ki mora biti zelo drugačen od običajnih šolskih ekskurzij);

- skupen piknik – lahko tudi s prostovoljci iz drugih organizacij, ki prihajajo na šolo, če si mladi prostovoljci to želijo;
- skupno praznovanje določenega praznika, lahko tudi 5. decembra, mednarodnega dneva prostovoljstva;
- ogled filma ali gledališke predstave ali obisk koncerta;
- udeležba na osrednjem dogodku Festivala prostovoljstva;
- kandidiranje za nacionalne nagrade na področju prostovoljstva;
- srečanje z znano osebnostjo, povezano s prostovoljstvom;
- prostovoljski tabor med počitnicami;
- prostovoljske mednarodne izmenjave;
- podporno pismo, ki ga prostovoljec lahko uporabi za nadaljnje izobraževanje;
- priznanje.

Priznanje je drugačno od potrdila o opravljenem delu, pohvale ali zahvale, saj je podeljeno uradno in praviloma na višji ravni. Ima večjo težo in lahko pomeni tudi formalno referenco. Čeprav prostovoljci ne delajo zaradi formalnih priznanj, jim lahko tudi to pomeni veliko. Če imamo na šoli prostovoljca, ki bi si zaslužil priznanje, a priznanj za prostovoljstvo sami ne podeljujemo, se mentor pozanima o možnostih kandidiranja na lokalni in nacionalni ravni. Včasih je že odločitev šole, da posameznega prostovoljca predlaga za neko formalno priznanje v kraju ali na nacionalnem razpisu, za prostovoljca priznanje kakovosti in pomembnosti njegovega dela na šoli.

VIII. Nadaljnja vključitev, sprememba dela in »upokojitev«

Vrednotenje prostovoljskega dela in pridobljenih znanj, izkušenj in veščin je podlaga za odločanje o nadaljnjem sodelovanju. Če mentor in prostovoljec ugotovita, da je sodelovanje potekalo v obojestransko zadovoljstvo, pri čemer seveda mentor upošteva tudi odzive uporabnika, se odločita za nadaljnje sodelovanje, seveda če je to v skupnem interesu. V tem primeru govorimo o **nadaljnji vključitvi v prostovoljsko delo.**

Če je prostovoljec še vedno zainteresiran za prostovoljstvo in je z njegovim minulim sodelovanjem zadovoljna tudi šola, je poleg nadaljnje vključitve mogoča tudi **sprememba dela**. Predlagata jo lahko prostovoljec ali mentor, ki zazna novo potrebo, priložnost ali potencial v prostovoljcu. To pomeni, da lahko prostovoljec, ki je prej nudil učno pomoč, postane tutor, začne obiskovati otroke v podaljšanem bivanju ali npr. sodeluje pri računalniškem opismenjevanju starejših. Sprememba dela zahteva spet nekaj uvajanja, ki pa v šoli ne bi smelo predstavljati velikega zalogaja, saj gre večinoma za učencem znana dela v znanem okolju.

O **»upokojitvi«** govorimo takrat, ko prostovoljec ne želi več sodelovati pri prostovoljskem delu, ko odide na drugo šolo, ko se mu spremenijo življenjske okoliščine ali če ne spoštuje dogovora o prostovoljstvu in ne opravlja dogovorjenih obveznosti, kar pomeni, da je pobuda za prekinitev sodelovanja na strani mentorja oz. šole.

Dogovor o prostovoljstvu pomeni formalno podlago, na kateri se odločamo za nadaljevanje ali prekinitev sodelovanja s prostovoljcem. Prav zato je pomembno, da je v dogovoru med drugim opredeljen tudi način prenehanja dogovora in čas njegovega trajanja. Prostovoljci morajo vedeti, da lahko dogovor prekinejo brez slabih občutkov, če jim sodelovanje ne bi več prinašalo dovolj zadovoljstva, organizacija pa ima možnost, da s prostovoljcem, ki ne izpolnjuje obveznosti, dogovor prekine. Pri organiziranem prostovoljstvu gre namreč predvsem za pomoč uporabniku, ki potrebuje zanesljivega prostovoljca, ne le za izpolnjevanje osebnih pričakovanj prostovoljca. Mentor se o razlogih za prenehanje sodelovanja s prostovoljcem pogovori in preveri, če so z željo po prekinitvi sodelovanja morda povezani slabi odnosi med prostovoljci ali boleča izkušnja z uporabniki.

Prostovoljcu, ki sicer dobro opravlja svoje delo, se lahko zgodi, da v nekem obdobju pomoč potrebuje sam. Nesreča ali bolezen v družini prostovoljca lahko povzročita težave tudi v šoli, zato se lahko za nekaj časa iz prostovoljca prelevi v uporabnika. Takih primerov ni malo in lahko so odlična šola za življenje za celotno skupino prostovoljcev, ki ob tem izkustveno doživi solidarnost na najboljši način, saj lahko prav vsak v nekem trenutku potrebuje pomoč.

V vseh fazah ciklusa organiziranega prostovoljstva je ključna oseba za uspešno vodenje prostovoljcev mentor.

Še posebej pomembna je njegova angažiranost in usposobljenost za kakovostno usmerjanje prostovoljcev, kar tvori jedro zadnje faze ciklusa in je pogoj za stalno nadaljevanje procesa. Dobre izkušnje mladih prostovoljcev so najboljša promocija prostovoljstva in zato se organizacijski ciklus nadaljuje iz leta v leto z vedno večjim številom mladih prostovoljcev povsod tam, kjer na šoli obstaja za to področje kakovostna kadrovska podpora. To pomeni, da poleg usposobljenega mentorja ali celo več mentorjev k prostovoljstvu učence spodbujajo vsi strokovni delavci in da učenci za svoje velike in male dosežke v vlogi prostovoljcev na šoli dobivajo naklonjene odzive.

5. Prostovoljstvo kot področje neformalnega učenja

Mladi prostovoljci pripovedujejo o tem, da jim je prav prostovoljsko delo prineslo nenadomestljive izkušnje na različnih področjih. Včasih gre za pridobljene nove spretnosti in socialne veščine, drugič pa za spoznavanje drugih kultur, socialnih skupin ali generacij. Prostovoljstvo velja za neprecenljivo področje neformalnega učenja in razvijanja ključnih kompetenc **vseživljenjskega učenja**.

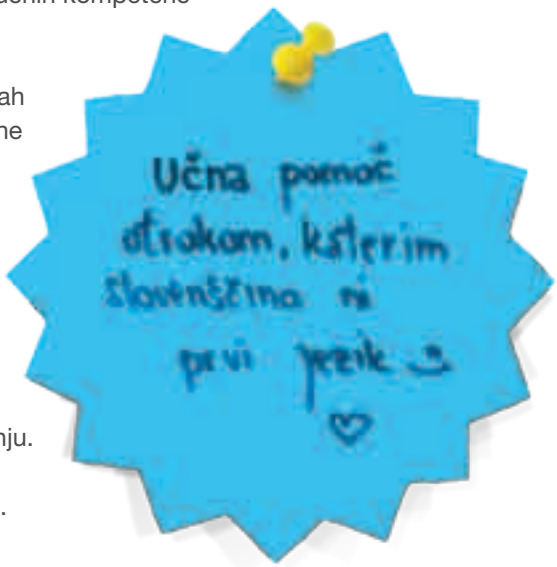

V priporočilih Evropskega parlamenta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje državljanov Evropske unije so ključne kompetence opredeljene kot kombinacija znanja, veščin, stališč in védenja. Usvojiti jih je mogoče neformalno, formalno ali priložnostno, namerno ali nenamerno.

Predstavljajo prenosljiv, večfunkcionalen paket znanja, veščin in stališč, ki jih vsi posamezniki potrebujejo za osebno izpolnitev oz. razvoj, vključenost in zaposljivost. Razvite bi morale biti do konca obveznega izobraževanja ali usposabljanja in predstavljajo osnovo vseživljenjskemu učenju.

Ključne kompetence so povezane v osem temeljnih sklopov.

I. Sporazumevanje v maternem jeziku

Je sposobnost izražanja in interpretacije svojih misli, občutij in dejstev tako v ustni kot pisni obliki (poslušanje, govorjenje, branje in pisanje) ter medsebojno komuniciranje v jezikovno primerni obliki in načinu v vseh življenjskih okoliščinah (dom, delo, vzgoja in izobraževanje, prosti čas).

II. Sporazumevanje v tujih jezikih

Temelji na istih izhodiščih kot komuniciranje v materinščini: na sposobnosti razumevanja, izražanja in interpretiranja misli, občutij in dejstev tako v ustni kot pisni obliki (poslušanje, govorjenje, branje in pisanje) … v vseh okoliščinah. Za veščino komuniciranja v tujih jezikih se šteje tudi komuniciranje v znakovnem jeziku gluhih.

III. Matematične kompetence in osnovne kompetence v znanosti ter tehnologiji

Matematične kompetence so sposobnost usvojitve in uporabe matematičnega načina razmišljanja za reševanje mnogih težav v vsakdanjem življenju. Pri usvojitvi temeljnih tehnik računanja so poudarjeni postopek, dejavnost in znanje. Matematične kompetence vključujejo sposobnost in pripravljenost za uporabo matematičnih načinov razmišljanja (logično in prostorsko razmišljanje) in predstavljanja (formule, modeli, konstrukcije, grafi in razpredelnice).
Kompetence na področju znanosti se nanašajo na sposobnost in pripravljenost uporabe znanja in metodologije za razlago naravnega sveta z namenom postavljanja relevantnih vprašanj in sklepanja na podlagi dokazov. Kompetence v tehnologiji pomenijo uporabo omenjenega znanja in metodologije kot odziv na znane človeške želje ali potrebe. Kompetence na področju znanosti in tehnologije vključujejo tudi razumevanje sprememb, nastalih zaradi človeške dejavnosti, in odgovornost vsakega državljana za svoj vpliv na okolje.

IV. Digitalna pismenost

Je varna in kritična uporaba tehnologije informacijske družbe pri delu, v prostem času in pri sporazumevanju. K osnovnemu znanju uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije spadajo: uporaba računalnikov za iskanje, ocenjevanje, shranjevanje, proizvodnjo, predstavitev in izmenjavo informacij ter za sporazumevanje in sodelovanje v skupnih omrežjih po internetu. K digitalni pismenosti štejemo tudi obvladovanje pripomočkov, kot so mobilni telefoni in tablični računalniki, pa tudi digitalni fotoaparati in kamere ter snemalniki zvoka.

V. Učenje učenja

Pomeni sposobnost slediti in vztrajati pri učenju, organizirati in urejati svoje učenje posamezno in v skupini. Obsega usvajanje, obdelovanje, vrednotenje in sprejemanje novih znanj, pospremljeno z zavedanjem o procesih učenja in potrebah učenca. Vključuje uporabo minulega učenja in izkušenj za uporabo v novih življenjskih okoliščinah doma, pri delu in izobraževanju. Pomembne pri tem so motivacija in sposobnosti posameznika.

VI. Socialne in državljanske kompetence

Opisujemo jih kot učinkovito in konstruktivno sodelovanje v svojem družbenem in delovnem okolju, še posebej v naraščajočih raznolikih družbah. So pomembne pri reševanju konfliktov, ki nastajajo v medkulturnih okoljih. Omogočajo posamezniku, da intenzivno sodeluje v družbenem življenju. Temeljijo na poznavanju socialnih in političnih vsebin in obvez kot temelja za aktivno demokratično udejstvovanje posameznika.

VII. Samoiniciativnost in podjetnost

Pomeni sposobnost posameznika, da spreminja ideje v dejanja in spodbuja ter podpira inovacije drugih. Vključuje kreativnost, inovativnost, prevzemanje odgovornosti, sposobnost načrtovanja in upravljanja projektov za dosego ciljev. Predstavlja sposobnost izkoriščanja priložnosti, pridobivanje boljših sposobnosti in novih znanj, potrebnih v podjetništvu za ustvarjanje družbenih in komercialnih aktivnosti.

VIII. Kulturna zavest in izražanje

Je sposobnost kreativnega izražanja idej, misli, čustev ali mnenj v nizu medijev, vključno z glasbo, književnostjo in likovno umetnostjo. Kulturna zavest o svoji kulturi se izrazito oblikuje ob srečanjih z drugimi kulturami.

Nekaj namigov za krepitev posameznih kompetenc skozi prostovoljsko delo

Sporazumevanje v maternem jeziku:

- sestanki prostovoljcev, še posebej vrednotenje in refleksija;
- pisanje dnevnikov prostovoljskega dela;
- učna pomoč na področju materinščine;
- branje pravljic mlajšim otrokom;
- pomoč v podaljšanem bivanju pri domačih nalogah in branju;
- pisanje prispevkov o prostovoljstvu za različne šolske in lokalne medije;
- skrb za objavljanje prostovoljskih novic na družbenih omrežjih ali na šolski spletni strani;
- predstavljanje prostovoljstva na šoli za starše ali druge javnosti;
- govorno nastopanje na javnih prireditvah;
- oblikovanje zapisov o pridobljenih znanjih, veščinah in izkušnjah na področju prostovoljstva v enem od modelov beleženja razvoja ključnih kompetenc ...

Sporazumevanje v tujih jezikih:

- učna pomoč na področju tujih jezikov;
- pomoč priseljencem pri učenju;
- izdelava večjezičnega slovarja v razredu, v katerem je učenec – priseljenec;
- priprava zapisov o prostovoljstvu na šoli v tujem jeziku, npr. za predstavitev na izmenjavi s šolo iz tuje države;
- sodelovanje na prostovoljskih aktivnostih skupaj z vrstniki iz tujih držav;
- govorno nastopanje na prireditvah ob mednarodnih izmenjavah;
- dopisovanje v različnih medijih in komuniciranje z vrstniki, udeleženci mednarodnih izmenjav, po koncu neposredne aktivnosti;
- učenje znakovnega jezika gluhih ob prostovoljski pomoči gluhemu ali naglušnemu vrstniku …

Matematične kompetence in osnovne kompetence v znanosti ter tehnologiji:

- načrtovanje finančnih sredstev za prostovoljske projekte;
- izdelava finančnega poročila po prostovoljskem projektu;
- evidentiranje in poročanje o zbranih sredstvih v humanitarnih prostovoljskih akcijah;
- ravnanje z denarjem v tuji valuti ob mednarodnih izmenjavah;
- načrtovanje mednarodnih izmenjav z upoštevanjem klimatskih razlik, geografskih in biotskih posebnosti;
- ekološke prostovoljske aktivnosti, ne le očiščevalne, ampak predvsem tiste, ki so usmerjene v trajnostne rešitve …

Digitalna pismenost:

- uporaba računalnika za komuniciranje v zvezi z opravljanjem prostovoljskega dela;
- uporaba družabnih omrežij za promocijo prostovoljskih aktivnosti;
- fotografiranje in snemanje prostovoljskih aktivnosti;
- urejanje fotografskega in filmskega arhiva prostovoljskih aktivnosti;
- objavljanje informacij o prostovoljstvu v šolskih digitalnih medijih;
- posredovanje novic o prostovoljskih aktivnostih medijem v digitalni obliki;
- spremljanje osrednjega slovenskega prostovoljskega portala prostovoljstvo.org in objavljanje novic na njem …

Učenje učenja:

- sprotno vrednotenje in refleksija prostovoljskih izkušenj z mentorjem;
- načrtovanje potrebnega učenja na izbranem področju prostovoljstva;
- beleženje razvoja svojih ključnih kompetenc v enem od ponujenih modelov;
- odkrivanje lastnih motivov za prostovoljstvo;
- usvajanje strategij za premagovanje ovir pri prostovoljskih aktivnostih …

Socialne in državljanske kompetence:

- odzivanje na socialne in druge stiske vrstnikov in njihovih družin;
- pridobivanje novih prostovoljcev med vrstniki;

- načrtovanje promocijskih aktivnosti na področju prostovoljstva;
- sodelovanje z nevladnimi organizacijami;
- sodelovanje v skupnostnih projektih v kraju;
- sodelovanje v nacionalnih prostovoljskih in humanitarnih akcijah in kampanjah;
- odzivanje na naravne in druge nesreče v širšem okolju in na mednarodni ravni …

Samoiniciativnost in podjetnost:

- dajanje pobud za nove prostovoljske aktivnosti;
- načrtovanje novih aktivnosti in projektov;
- vsebinski in organizacijski razvoj tradicionalnih prostovoljskih aktivnosti;
- dajanje pobud v lokalnem okolju za skupnostne projekte;
- organiziranje dobrodelnih bazarjev;
- načrtovanje zbiranja sredstev za izvedbo novih prostovoljskih aktivnosti …

Kulturna zavest in izražanje:

- sodelovanje na mednarodnih prostovoljskih izmenjavah;
- predstavitve svoje šole, kraja in države na mednarodnih izmenjavah;
- pomoč učencem – priseljencem in njihovim družinam pri vključevanju v lokalno okolje;
- predstavitve kulture učencev – priseljencev drugim učencem, staršem in učiteljem;
- predstavitve prostovoljskih izkušenj skozi umetniška izrazna sredstva;
- glasbeni, plesni, gledališki nastopi na humanitarnih prireditvah;
- likovna, fotografska, videooprema sporočil o prostovoljskih aktivnostih v medijih;
- izdelava prostovoljskih promocijskih materialov z uporabo umetniških izraznih sredstev;
- oblikovanje logotipa prostovoljske skupine ali projekta …

Beleženje razvoja kompetenc

Za mlade prostovoljce je pomembno, da osveščeno krepijo kompetence na različnih področjih in jih nato tudi ustrezno beležijo v obliki, ki jim bo lahko v pomoč pri dokazovanju znanja, veščin in izkušenj pri nadaljevanju šolanja ali zaposlovanju v Sloveniji ali tujini. Pri tem jim pomaga mentor s sprotnim in končnim vrednotenjem opravljenega dela in neformalnega učenja.

Vsem mladim prostovoljcem, ki želijo pridobivanje ključnih kompetenc beležiti načrtno, je na voljo več možnosti oziroma orodij. Najdlje je v Sloveniji prisoten **Nefiks**, sprva indeks, sedaj pa sistem beleženja in priznavanja neformalnega znanja, ki omogoča mladim stalno shranjevanje in dopolnjevanje znanj, veščin in izkušenj.
V zadnji triadi jih lahko spodbudimo, da začnejo izpolnjevati svoj življenjepis v obrazcu, ki ga prilagodimo na podlagi vzorca **Europass**.

V letu 2014 začenja s podporo elektronskega beleženja neformalno pridobljenih znanj in izkušenj tudi projekt **MEPI** – mednarodno priznanje za mlade.

V vsakem primeru potrebujejo mladi prostovoljci pri spremljanju in evidentiranju neformalno pridobljenih znanj mentorjevo vodenje in podporo. Beleženje vseh znanj in veščin, pridobljenih formalno, neformalno ali priložnostno, je lahko še posebej dobra motivacija za učence, ki ne dosegajo najboljših ocen in posebnih uspehov v primerjavi z vrstniki v svojem okolju, saj lahko z razmišljanjem o svojih močnih področjih in zapisovanjem vseh veščin, ki jih obvladajo, gradijo zdrav občutek lastne vrednosti.

6. Prostovoljstvo kot priložnost za opolnomočenje

Prostovoljstvo je poleg nespornega intenzivnega prosocialnega učenja pogosto tudi pot do vzpostavljanja pozitivnih odnosov s tistimi otroki in mladostniki, ki iz katerega koli razloga odklanjajo sodelovanje z učitelji oziroma šolo kot tako. Otrokom, ki imajo različne težave v razvoju, omogoča **pozitivno in koristno uveljavljanje**. Skozi prostovoljsko delo lahko namreč pridobijo dobre socialne izkušnje in okrepijo **občutek lastne vrednosti**, kar je podlaga za njihov zdrav osebnostni razvoj, in jih pogosto motivira za sodelovanje tudi v zanje manj privlačnih šolskih aktivnostih. Izkušnje, ki jih pridobijo otroci in mladostniki skozi prostovoljstvo med odraščanjem, postanejo pomemben dejavnik oblikovanja njihovih osebnosti in njihovih socialnih mrež. Poleg vseh drugih zaželenih vplivov na otroke in mladostnike lahko prostovoljstvo obravnavamo tudi kot najboljšo možno **preventivo raznovrstnih odklonskih pojavov v osebnostnem razvoju**.

Skozi prostovoljsko delovanje lahko mentorji in učitelji pri otrocih in mladostnikih odkrijejo tudi mnoge **talente**, ki jih lahko drugače spregledamo. Pozornost v izobraževalnem sistemu je pač usmerjena na tista področja, kjer lahko dosežke učencev merimo in vrednotimo, ne pa na vse osebnostne kakovosti otrok in mladostnikov. Empatija je npr. za delovanje vsake skupnosti nujna lastnost posameznikov, ki je v šolskih programih nikoli ne evidentiramo in ne vrednotimo, skozi prostovoljstvo pa jo lahko spodbujamo, razvijamo in opazujemo, lahko jo tudi izpostavimo kot posebno kakovost ali celo nujni pogoj za opravljanje posameznega prostovoljskega dela.

Izkušena mentorica je npr. opazila, da so se pri učni pomoči pri matematiki bistveno bolje od najbolj nadarjenih odrezali dokaj poprečni učenci, ki so bili bolj empatični in so se znali bolj približati dojemanju učenca s težavami. Zelo preprosto so znali ponuditi razumljivo razlago, pri čemer se niso čudili, kako da njihovim uporabnikom snov ni bila jasna takoj, kar je bila sicer pogosta opazka nadarjenih otrok. Na osnovi opažanja, da najbolj nadarjenim otrokom manjka empatije, je zato začela razvijati prostovoljstvo prav za nadarjene otroke, saj so po njenih večletnih izkušnjah prav ti najbolj usmerjeni vase in svoje osebne uspehe, manjka pa jim razumevanja in strpnosti do manj nadarjenih in manj uspešnih vrstnikov.

Zanimivo zgodbo je posredovala vzgojiteljica, ki je ugotovila, da so bile za otroke v vrtcu romske

deklice, ki so se znale sproščeno in igrivo prilagoditi malčkom, boljša družba kot zelo uspešne druge učenke iste starosti, ki so delovale kot prostovoljke v okviru interesne dejavnosti. Romske deklice so med igro na šolskem dvorišču med podaljšanim bivanjem same prišle do ograje, ki je ločevala prostor šole in vrtca, in se začele spontano pogovarjati z malčki. Same so vprašale, če se lahko pridejo igrat z njimi, z njimi so pele in plesale. Vzgojiteljica je povedala, da je bilo vzdušje v skupini v vrtcu bolj prisrčno med spontanim druženjem otrok z romskimi deklicami na dvorišču kot pa znotraj organiziranih prostovoljskih dejavnosti v vrtcu, ki so jih izvajale učenke – prostovoljke v okviru prostovoljskega programa. Nihče od strokovnih delavcev v vrtcu ali na šoli ni pomislil, da bi bile lahko romske deklice prostovoljke v vrtcu.

Prostovoljstvo omogoča otrokom, ki imajo različne težave v razvoju, pozitivno in koristno uveljavljanje.

Na eni od šol je postal priljubljen nogometni »trener« za prvošolčke učenec šestega razreda, ki je imel resne učne težave in skoraj nikakršne motivacije za šolsko delo. Bil pa je odličen športnik, ki je svoje nogometno znanje rad delil z najmlajšimi učenci, zato ga je pozorna učiteljica povabila v podaljšano bivanje. Izkazal se je kot izjemen športni animator, sčasoma se je razvila tudi njegova pripadnost šoli in posledično motivacija za to, da izdela razred.

Podobnih zgodb je še veliko, njihov skupni imenovalec pa je **potreba vsakega otroka in mladostnika, da je v svojem socialnem okolju sprejet, upoštevan in uspešen, še posebej če se ne more kosati z najbolj bistrimi in spretnimi vrstniki**. Pomembno je poudariti, da nobena od opisanih situacij ni zahtevala dodatnega dela in časa pedagoških delavcev, le njihovo empatijo, pozornost in prožnost pri delu z učenci.

V tem priročniku skušamo poleg vseh formalnih podlag za razvoj organiziranega prostovoljstva na šolah predstaviti tudi **pomen prepoznavanja priložnosti za umeščanje prostovoljskih aktivnosti v delo z otroki in mladimi**, ki se ponujajo pedagoškim delavcem. Če so pedagoški delavci opremljeni z informacijami o prostovoljstvu in če se zavedajo osnovnih čustvenih in socialnih potreb učencev, imajo širok manevrski prostor za delo z učenci, še posebej s tistimi posamezniki, ki zaradi katere koli lastnosti

odstopajo od poprečja in predstavljajo poseben izziv. V prostovoljstvu se lahko izkažejo tako zelo uspešni učenci kot učno manj uspešni, dobro in slabše socializirani, z različnimi kulturnimi in socialnimi ozadji, z različnimi interesi in različnimi sposobnostmi. Kadar pedagoški delavec z občutkom in preudarkom ustvari priložnost za učenca, ki je šibak na katerem koli področju, da uresniči svoj talent, spretnost, veščino ali specifično znanje, mu da priložnost za pomemben razvojni korak.

Opolnomočenje je namreč prav to: **dajanje priložnosti posamezniku, da živi svojo moč, ki izhaja iz njegove edinstvenosti in njegovega jaza**. Opolnomočen posameznik je osvobojen posameznik, ki svojo moč črpa iz svoje identitete, svojih potencialov, lastnosti, talentov, življenjske energije, entuziazma in notranjega jaza. Beseda opolnomočenje je prevod angleške besede empowerment. Slovar slovenskega knjižnega jezika besedo opolnomočenje razlaga kot pooblaščanje. Besedica pooblaščanje je v SSKJ razložena kot »dajanje pravice uradno veljavno opraviti, opravljati kako dejanje namesto koga ali v imenu koga«. Uradno razumevanje opolnomočenja je torej, da nam moč daje zunanja avtoriteta, nas pooblašča in nam daje pravico. V organiziranem prostovoljstvu pa razumemo in tolmačimo opolnomočenje kot večdimenzionalni družbeni proces, ki pomaga ljudem pridobiti nadzor nad njihovim življenjem. To je **proces, ki veča posameznikovo moč, da v svojem življenju uresničuje svoje osebnostne potenciale in talente**. Opolnomočeni ljudje uporabljajo svojo moč v svojih skupnostih in družbi za aktivnosti na področjih, ki jih imajo za pomembne.

V organiziranem prostovoljstvu verjamemo, da lahko vsak posameznik v določenem obdobju življenja potrebuje pomoč drugih. Vsak posameznik lahko tudi ponudi svoja znanja in talente drugim in zato meja med prostovoljcem in uporabnikom nikoli ni dokončna. Pogosto se posamezniki, ki so v določenem obdobju sami potrebovali pomoč prostovoljcev, pozneje sami aktivno vključijo v prostovoljsko delovanje. Ta pojav je značilen za priseljence, ki so imeli zaradi pomoči prostovoljcev dobre izkušnje pri integraciji v novo okolje, pa tudi za družine, ki so se soočale z boleznimi ali resnimi zdravstvenimi težavami in so bile deležne podpore organiziranih skupin prostovoljcev na določenem področju zdravstva. V šoli lahko učenec, ki sam ponuja učno pomoč, zaradi zdravstvenih težav ali stresne spremembe v družinskem krogu postane uporabnik prostovoljske pomoči. Bolj ko se pedagoški delavci na take spremembe odzivajo prožno, bolj jih bodo kot naravne sprejeli tudi učenci: **vsak kdaj potrebuje pomoč in vsak jo lahko kdaj ponudi**.

Nekaj namigov za opolnomočenje učencev s prostovoljstvom

Prva triada:

- spodbujanje učencev k dobrim delom za družinske člane, stare starše, vrstnike, sosede, domače živali …;
- beleženje teh del z risbami, slikami, kratkimi zapisi;
- pogovori o izkušnjah pri opravljanju dobrih del;
- uvajanje skupinske refleksije po predstavitvah;
- podkrepitve dobrih del z aplavzom, zahvalo, pohvalo;
- pozorno vključevanje učencev – priseljencev in otrok s posebnimi potrebami;
- prostovoljska pomoč pri učenju slovenščine za priseljence;
- prostovoljska pomoč otrokom s posebnimi potrebami;
- prostovoljstvo otrok, ki pomoč prejemajo, na področjih, kjer so močni;
- oblikovanje dvo- ali večjezičnega slikovnega slovarja, če je v oddelku učenec – priseljenec ali več priseljencev;
- starosti primerne zbiralne akcije;
- promocija okolju prijaznega ravnanja doma (ločevanje odpadkov, racionalna raba energije in vode …) …

Druga triada:

- medvrstniška učna pomoč;
- prostovoljstvo v vrtcu in podaljšanem bivanju – igranje, pomoč pri domačih nalogah, pomoč pri branju in pisanju, skupno ustvarjanje …;
- pogovori o izkušnjah pri opravljanju prostovoljskih del;
- skupinska refleksija o prostovoljskih izkušnjah;
- podkrepitve dobrih del z aplavzom, zahvalo, pohvalo;

- pozorno vključevanje učencev – priseljencev in otrok s posebnimi potrebami;
- prostovoljska pomoč pri učenju slovenščine za priseljence;
- prostovoljska pomoč otrokom s posebnimi potrebami;
- prostovoljstvo otrok, ki pomoč prejemajo, na področjih, kjer so močni;
- zbiralne akcije;
- medgeneracijsko prostovoljstvo – obiskovanje starejših v domovih upokojencev in skupne aktivnosti z njimi;
- prostovoljstvo na področju ekologije, zaščite živali …

Tretja triada:

- medvrstniška učna pomoč;
- prostovoljstvo v vrtcu in podaljšanem bivanju – igranje, pomoč pri domačih nalogah, pomoč pri branju in pisanju, skupno ustvarjanje …;
- tutorstvo;
- pogovori o izkušnjah pri opravljanju prostovoljskih del;
- skupinska refleksija o prostovoljskih izkušnjah;
- pisanje dnevnikov prostovoljstva;
- beleženje v prostovoljstvu pridobljenih znanj in izkušenj;
- načrtovanje in vrednotenje prostovoljskega dela in izkušenj;
- pomoč učencem – priseljencem in otrokom s posebnimi potrebami;
- prostovoljstvo otrok, ki pomoč prejemajo, na področjih, kjer so močni;
- zbiralne akcije – ne le zbiranje, ampak organiziranje in vodenje;
- organiziranje in izvajanje humanitarnih prireditev;
- medgeneracijsko prostovoljstvo – obiskovanje starejših v domovih upokojencev in skupne aktivnosti z njimi, učenje uporabe računalnika in informacijsko-komunikacijske tehnologije,
- prostovoljska pomoč starejšim na domu – v dvojicah ali v sodelovanju z nevladnimi organizacijami, ki delajo na terenu (Rdeči križ, Karitas, društva upokojencev …);
- prostovoljstvo na področju ekologije, zaščite živali;
- prostovoljsko delo v šolski knjižnici;
- skrb za objavljanje prostovoljskih novic na socialnih omrežjih;
- izvajanje promocijskih aktivnosti o prostovoljstvu – na šoli, v kraju, na Festivalu prostovoljstva …;
- aktivnosti na mednarodnih prostovoljskih izmenjavah …

Navedenih je samo nekaj namigov, ki so že uveljavljene oblike prostovoljskih aktivnosti na prostovoljstvu prijaznih šolah. Nabor možnih aktivnosti je neizčrpen, kot je neizčrpno polje možnih potreb pri učencih in odzivov nanje, ki prinašajo želeno pomoč in hkrati krepijo osebnosti prostovoljcev.

7. Mentorstvo prostovoljcem in koordiniranje prostovoljstva na šoli

Šola, ki se odloči za prostovoljstvo, mora za to zagotoviti potrebno kadrovsko podporo. Od obsega, širine in intenzivnosti delovanja ter potreb po prostovoljstvu je odvisno, kakšna in kolikšna podpora mentorja oziroma mentorjev ali koordinatorja je potrebna. Jedro te potrebe je povzeto v mentorjevem poslanstvu: **svetovanje, podpora in povezovanje za skupno reševanje problemov in ustvarjanje priložnosti**.

Zakon o prostovoljstvu o mentorstvu govori naslednje:

---

13. člen
Otroci do dopolnjenega 15. leta lahko opravljajo samo tisto prostovoljsko delo, ki prispeva k njihovi vzgoji in osebnostnemu razvoju ter ne ogroža njihovega zdravja, razvoja ali jih ovira pri izpolnjevanju šolskih obveznosti in samo pod nadzorom mentorja ali mentorice (v nadaljnjem besedilu: mentor).
Mladoletne osebe in osebe, ki jim je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost, lahko opravljajo samo tisto prostovoljsko delo, ki je primerno njihovi starosti in psihofizičnim zmožnostim in samo pod nadzorom mentorja.

---

33. člen (mentorstvo)
Prostovoljska organizacija zagotavlja mentorstvo, če je to potrebno zaradi narave prostovoljskega dela ali če prostovoljec izrazi potrebo po mentorstvu in skrbi za usposabljanje mentorjev prostovoljskega dela.
Mentorstvo obsega organizacijo prostovoljskega dela in podporo prostovoljcu pri opravljanju prostovoljskega dela v skrbi za kakovostno izvajanje prostovoljskega dela. Mentorstvo se lahko izvaja tudi kot oblika prostovoljskega dela.
Mentor je lahko opravilno sposobna polnoletna oseba, ki po prostovoljskih ali delovnih izkušnjah presega izkušnje oseb, ki se želijo vključiti v prostovoljsko delo.

I. Vloga mentorja in vloga koordinatorja

Mentor skrbi za prostovoljce po vsebinski plati, jih posluša, motivira, spodbuja, podpira, sprejema njihove pobude, vrednoti njihovo delo, spremlja njihove učne izkušnje ipd. Če celotno delovanje mentorja poimenujemo z eno besedo, je to **podpora**.

Koordinator skrbi za usklajevanje prostovoljcev in uporabnikov, za sodelovanje z drugimi organizacijami, kamor hodijo mladi prostovoljci (npr. dom upokojencev, vrtec, mladinski center ipd.), za delo s prostovoljci, ki prihajajo na šolo od zunaj (npr. upokojeni učitelji, člani društev ipd.). Če celotno delovanje koordinatorja poimenujemo z eno besedo, je to **organiziranje**.

Pogosto sta na šolah, pa tudi v nevladnih organizacijah, **obe vlogi združeni v isti osebi**. Delo lahko tudi v tem primeru poteka zelo dobro, vendar ga ni malo. Bistvo potrebe po mentorski podpori prostovoljcem in organiziranju njihovega dela je združeno v odgovoru na vprašanji, **»Zakaj je to, kar delamo, pomembno«** in **»Kako bomo delali«**?

Kadar gre za velike šole, v katerih se prostovoljci ukvarjajo z različnimi področji delovanja (npr. mladi ekologi, prostovoljci v medgeneracijskih programih, prostovoljci, ki obiskujejo otroke v vrtcu, prostovoljci, ki nudijo učno ali jezikovno pomoč drugim učencem …), lahko **vsako vsebinsko področje pokriva en mentor, koordinator pa povezuje vse mentorje** in skrbi za to, da potekajo prostovoljske aktivnosti usklajeno, pa tudi, da se prostovoljci različnih programov počutijo kot ena skupina ter da se prostovoljstvo širi in razvija.

Kadar pri prostovoljstvu **sodelujeta dve organizaciji** (npr. šola in dom upokojencev, šola in vrtec, šola in mladinski center, šola in društvo tabornikov …), se morata organizaciji dogovoriti o tem, **katera prostovoljcem nudi mentorstvo in katera koordinira delovanje prostovoljcev**. Če učenci obiskujejo starejše v domu upokojencev ali nudijo učno pomoč vrstnikom v mladinskem centru ali po pouku obiskujejo bližnji vrtec, je najbolje, da jim mentorstvo zagotavlja mentor na šoli, ki usklajuje njihovo delovanje s koordinatorjem v drugi organizaciji. Koordinacija v tem primeru pomeni urejanje urnikov, nadomeščanj terminov, uvajanje novosti, prilagajanje spremembam, dogovore glede varnosti itd. Mentor, ki skrbi za prostovoljce na šoli, je v stalnem stiku s koordinatorjem prostovoljstva v drugi organizaciji in dobi povratno informacijo o morebitni spremembi ali težavi takoj, ko je to potrebno (če npr. prostovoljec zamuja, če sploh ne pride na dogovorjeno aktivnost, če sprejme novo obveznost, če doživi kaj stresnega …). Prostovoljstvo lahko uspešno poteka tudi, če sta vlogi zamenjani: na šoli koordinator skrbi za nemoten potek z opravljanjem organizacijskih nalog, osebno podporo in mentorstvo v celoti pa mladim prostovoljcem zagotavlja tista organizacija, v kateri delajo. Ta oblika se pojavlja predvsem v srednjih šolah, iz katerih hodijo dijaki opravljat

prostovoljsko delo v različne druge organizacije, npr. v bolnišnice, vzgojne zavode, vrtce, domove upokojencev itd. Sodelovanje med organizacijama naj bi skratka potekalo tako, da imajo mladi prostovoljci zagotovljeno mentorsko podporo in da poteka njihovo delovanje usklajeno s potrebami uporabnikov v drugi organizaciji, ne glede na to, katera organizacija zagotavlja mentorstvo in katera koordinira prostovoljske aktivnosti. Organizaciji naj **dogovor skleneta v pisni obliki**, saj to preprečuje morebitne zaplete glede odgovornosti.

Ker pa prostovoljstvo ni šolski predmet ali enkraten projekt, ampak **stalen pristop k delu z otroki in mladimi**, lahko pa tudi njihovimi starši, starimi starši ali drugimi organizacijami, naloge v zvezi z mentorstvom in koordinacijo naj ne bi bile obveznost samo enega ali nekaj posameznih strokovnih delavcev. Če so naloge dobro usklajene in porazdeljene med velikim številom oziroma **večino pedagoških delavcev**, ne predstavljajo bistvene dodatne obveznosti zanje, še vedno pa je potreben osrednji mentor ali koordinator vseh aktivnosti, ki za te naloge potrebuje del svojega delovnega časa. Razrednik namreč za to, da za učenca – priseljenca organizira med njegovimi sošolci primerno učno pomoč in podporo pri integraciji v lokalnem okolju, ne porablja dodatnega časa, ampak temu nameni del časa za svoje razredništvo. Učitelj tujega jezika lahko pri svoji uri vzpostavi dogovor med sošolcema o skupnem učenju, če lahko eden pomaga drugemu. In če učitelj računalništva opazi učenca, ki bi lahko predajal svoje odlično znanje starejšim, ga lahko povabi k prostovoljskemu sodelovanju v pogovoru po učni uri, nato pa ga napoti na šolskega koordinatorja prostovoljstva, ki mu tudi sporoči, koga mu je poslal in zakaj. Tako sodelovanje lahko poteka zelo tekoče in dinamično ter prinaša veliko koristi vsem vključenim. A tudi če na šoli vsi pedagoški delavci spodbujajo prostovoljstvo, je **potrebna osrednja oseba – mentor ali koordinator**, ki bdi nad dogajanjem na tem področju.

II. Naloge mentorja in koordinatorja

Naloge mentorja:

- pridobivanje prostovoljcev;
- izbor prostovoljcev;
- imenovanje prostovoljcev;
- spremljanje dela prostovoljcev;
- redna srečanja s skupino prostovoljcev;
- individualni pogovori s prostovoljci, poslušanje njihovih mnenj, izkušenj, predlogov;
- usposabljanje prostovoljcev za delo ali organiziranje potrebnih usposabljanj;
- evidentiranje oddanih dnevnikov ali drugih informacij o opravljenem prostovoljskem delu;
- motiviranje prostovoljcev;

- vrednotenje dela prostovoljcev;
- spremljanje in spodbujanje osebnostnega razvoja prostovoljcev;
- delo z uporabniki, po potrebi motiviranje uporabnikov;
- izrekanje zahval in pohval;
- pripravljanje potrdil o opravljenem delu;
- oblikovanje predlogov za priznanja za prostovoljsko delo;
- skrb za nagrajevanje prostovoljcev (praznovanja, izleti, simbolična darilca …);
- odzivanje na predloge prostovoljcev.

Naloge koordinatorja:

- usklajevanje in povezovanje prostovoljcev in uporabnikov;
- če je na šoli več mentorjev prostovoljcev, usklajevanje dela mentorjev in koordiniranje skupnih večjih prostovoljskih akcij;
- zbiranje informacij o specifičnih potrebah učencev po prostovoljski pomoči od učiteljev in drugih strokovnih delavcev, pa tudi od staršev;
- pridobivanje in izbor zunanjih prostovoljcev glede na specifične potrebe posameznih učencev;
- posredovanje relevantnih informacij o učencih – prostovoljcih in njihovih uporabnikih

tistim učiteljem, ki z njimi redno sodelujejo, seveda z upoštevanjem načela zaupnosti v prostovoljstvu;
- sodelovanje z drugimi organizacijami, kamor hodijo mladi prostovoljci (npr. dom upokojencev, vrtec, mladinski center, azil za živali ipd.);
- sodelovanje z drugimi organizacijami, iz katerih prihajajo prostovoljci na šolo (npr. taborniki, skavti, planinci, čebelarji, šahisti, humanitarne organizacije …);
- sodelovanje s prostovoljci, ki prihajajo na šolo od zunaj kot posamezniki (npr. upokojeni učitelji, starši in stari starši učencev, ki se udeležujejo prostovoljskih projektov, krajani, ki se vključujejo v šolske projekte, npr. zbiratelji, popotniki, javne osebnosti …);
- skrb za urnike dela prostovoljcev;
- posredovanje med uporabniki in prostovoljci v primeru sprememb urnikov in opravičil;
- promocija prostovoljstva na šoli.

Če je na šoli mentor en sam, spadajo vse zgoraj navedene naloge med njegove obveznosti, seveda v obsegu, ki je aktualen za šolo in ki ga je mentor zmožen opraviti. V tem primeru je mentor osrednji vezni člen med šolo, prostovoljci, uporabniki in prostovoljskimi deli.

Med prej naštetimi nalogami mentorja in koordinatorja niso zapisana vsa **administrativna opravila, ki so nujna za uspešno izvajanje prostovoljstva**. Mentor oziroma mentorji in koordinator se smiselno dogovorijo o tem, katere administrativne naloge opravi kdo:

- sklepanje dogovorov z učenci – prostovoljci in njihovimi starši oz. skrbniki;
- sklepanje dogovorov s prostovoljci, ki prihajajo na šolo od zunaj kot posamezniki;
- sklepanje dogovorov z organizacijami, s katerimi šola sodeluje pri izvajanju prostovoljskih aktivnosti (z drugimi zavodi, kot so npr. domovi upokojencev, vrtci, druge šole, knjižnice, muzeji, mladinski centri, centri za socialno delo itd. in nevladnimi organizacijami, kot so npr. društva tabornikov, skavtov, planinska društva, mladinske organizacije …);
- sklepanje dogovora z eno od organizacij, vpisanih v razvid prostovoljskih organizacij na AJPES;
- pridobivanje soglasij učencev, ki so uporabniki prostovoljstva, in njihovih staršev oz. skrbnikov;
- evidentiranje opravljenih prostovoljskih ur;
- beleženje vrednotenja opravljenega dela;
- beleženje razvoja ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja pri prostovoljcih;
- letno poročanje prostovoljski organizaciji, s katero je podpisan dogovor, o številu prostovoljcev, njihovi strukturi, številu opravljenih ur in področjih dela.

Med naloge mentorja in koordinatorja pa spada še ena, ki jo namenoma izpostavljamo posebej: gre za skrb za **varnost prostovoljcev**. Mentor ali koordinator oziroma oba morata poskrbeti za varnost vseh prostovoljcev, še posebej otrok in mladostnikov. Na osnovni ravni opredeljuje varnost mladih prostovoljcev določba iz 13. člena Zakona o prostovoljstvu, ki smo jo navedli že na začetku tega

poglavja. Na tem mestu bomo v podporo razvoju prostovoljstva v šolski praksi opredelili navedbo iz tega člena, ki se nanaša na **nadzor mentorja**.

Nadzor mentorja pomeni, da morata mentor ali koordinator poskrbeti za varno okolje za delo mladih prostovoljcev, da organizirata njihovo dejavnost, jih nanjo ustrezno pripravita in poskrbita za nadzor. Kadar je to mogoče, je prisoten osebno, kadar pa prostovoljsko delo poteka na različnih lokacijah ali časovno razpršeno, pa mentor prostovoljstva ne more zagotoviti svoje osebne prisotnosti na vseh lokacijah in ob vseh urah ter pri vsakem prostovoljcu. V takih primerih poskrbi za prisotnost in nadzor odraslih oziroma odgovornih oseb, s katerimi so mladi prostovoljci v stiku takrat, ko mentor ne more biti prisoten. To pomeni, da mladi prostovoljci lahko opravljajo delo tudi zunaj prostorov šole oziroma zavoda in tudi takrat, ko mentor ni osebno prisoten, pri čemer morajo biti mladi prostovoljci takrat pod nadzorom odraslih oseb, s katerimi se o tem predhodno dogovori mentor. Če je prostovoljsko delo organizirano tako, morajo biti s tem seznanjeni starši mladih prostovoljcev in se s tem tudi strinjati.

Prostovoljstvo spodbuja lastno iniciativnost mladih za delovanje na področjih, ki jih zanimajo.

Prvi primer:
Mladi prostovoljci iz šole obiskujejo stanovalce doma upokojencev individualno, vsak po svojem urniku, za njihovo varnost oziroma nadzor pa med opravljanjem dela skrbita koordinator ali mentor v domu upokojencev. Nadzor je lahko ob takem modelu prostovoljstva zagotovljen različno. Ena možnost je, da se mladi prostovoljci srečujejo s svojimi uporabniki v domskih javnih prostorih, na primer v jedilnici ali dnevnih prostorih doma upokojencev. Če obiskujejo stanovalce doma v njihovih sobah, mentor poskrbi, da ostajajo vrata teh prostorov odprta. Ta preventivni ukrep varuje tako prostovoljce kot uporabnike, saj preprečuje sumničenja in obtožbe glede morebitnega spornega ravnanja enih in drugih. Tretja možnost je, da varovance doma obiskujejo mladi prostovoljci v dvojicah, pri čemer je dogovor o odprtih vratih še vedno primeren.

Drugi primer:
Mladi prostovoljci iz šole obiskujejo ostarele krajane na domovih, vsak po svojem urniku. Tega usklajujeta mentor oziroma koordinator na šoli z uporabniki oziroma njihovimi svojci. Mentor ima nadzor nad potekom dela in skrbi za kontaktne informacije ter varstvo osebnih podatkov uporabnikov in prostovoljcev. Učenci, ki izvajajo obiske, naj bodo seznanjeni s pravilom, da uporabnikom ne dajejo svojih telefonskih številk. Za nadzor mentor poskrbi tako, da učenci obiskujejo krajane v parih ali v sodelovanju z eno od nevladnih organizacij v kraju, ki delajo terensko. Na nekaterih šolah dobro poteka sodelovanje z območnimi ali krajevnimi organizacijami Rdečega križa ali Karitas. Učenci se namreč pri obiskih na domovih pridružijo izkušenim odraslim prostovoljcem iz teh organizacij in spoznavajo terensko delo z uporabniki pod njihovim neposrednim nadzorom.

Zanimiv primer je izkušnja ene od osnovnih šol, kjer so se v prostovoljstvo na domovih ostarelih krajanov vključili starši mladih prostovoljcev. Lokacije obiskov so bile razpršene na širokem območju in prevozov ni bilo mogoče organizirati drugače kot s podporo staršev in drugih družinskih članov, ki so se s tem strinjali. Svoje otroke so starši sprva vozili na prostovoljska druženja s starejšimi sokrajani, nekateri med njimi pa so sčasoma postali prostovoljci tudi sami, saj so namesto čakanja

otrok v avtomobilu svoj čas vložili v skupno druženje s starejšimi. Spontano so razvili eno od oblik družinskega prostovoljstva, za katero je značilno, da sta v isti prostovoljski aktivnosti vključena vsaj dva družinska člana, včasih pa celotna družina. Družinsko prostovoljstvo v Sloveniji še ni razširjeno, pojavlja se le v nekaterih organizacijah. Šole in vrtci imajo veliko priložnosti za spodbujanje družinskega prostovoljstva, ki združuje dve ali celo tri generacije, saj izvajajo številne obšolske aktivnosti in pogosto odpirajo vrata novim pobudam, ki bogatijo življenje šole in šolskega okolja.

Glede nadzora mentorja nad delom mladih prostovoljcev dodajamo še to, da morajo biti učenci, ki vstopajo v zasebne prostore oziroma v domove uporabnikov, še posebej dobro pripravljeni na morebitne izzive. Poleg skrbi za varnost med obiski in za prevoze je treba mlade prostovoljce opremiti tudi z informacijami, kako naj vstopajo v domove, kako naj se predstavijo in navežejo pogovor, kako naj ravnajo glede ponujene hrane in pijače, drobnih darilc, kako naj skrbijo za varovanje osebnih podatkov uporabnikov itd. Posebej pomembno je v teh primerih dobro poznavanje etičnih načel organiziranega prostovoljstva, saj se prav pri delu na domu pojavljajo številne situacije, ki so za prostovoljce lahko izziv. Včasih je dovolj velika zadrega že ponujen kos domačega peciva, ki ga prostovoljec ne želi pojesti, a se boji užaliti dobrodušnega uporabnika, ki se je zanj posebej potrudil z domačo peko. Mladim prostovoljcem mentor pomaga s konkretnimi pravili ravnanja v trenutkih, ki jih lahko predvidi, in z jasnim sporočilom, da se lahko brez zadržkov vedno, kadar bi se znašli v zadregi, nanj obrnejo z vprašanjem.

III. Načrtovanje in upoštevanje dela mentorja in koordinatorja prostovoljstva

Že pri oblikovanju programa prostovoljstva na šoli je treba premisliti, kako bo kadrovsko poskrbljeno za izvajanje vseh nalog, ki jih res ni malo. Če je skoraj celotno mentorsko – koordinatorsko delo odvisno od ene osebe, se lahko zgodi, da ob njeni upokojitvi, bolezni ali zaposlitvi v drugi organizaciji presahne celotno prostovoljstvo. Zato je priporočljivo naloge mentorja in koordinatorja na šoli razdeliti na vsaj dva ali manjšo skupino strokovnih delavcev, sicer je kadrovska podpora preveč krhka.

Delo mentorjev in koordinatorjev mladih prostovoljcev v vzgoji in izobraževanju je v sedanji praksi zelo različno upoštevano in vrednoteno. Če naj bi ga vzpostavili kot trajno področje delovanja, mora biti mentorstvo in koordinatorstvo umeščeno v seznam del in nalog pri tistih strokovnih delavcih, ki te naloge tudi opravljajo. Mentorstvo prostovoljcem je lahko interesna dejavnost, del programov dela z učenci s posebnimi potrebami, z nadarjenimi, del večjega projekta, kot sta npr. MEPI ali Zdrava šola, ipd. Če je delo mentorja plačano na osnovi določenega projekta, to še ne pomeni, da je tudi prostovoljstvo na šoli odvisno od trajanja projekta. **Učenci – prostovoljci naj bi razumeli,**

da so prostovoljci in s tem člani velikega gibanja, ki presega šolske, krajevne in nacionalne meje, ne le vključeni v projekt z določenim imenom na šoli.

Prostovoljstvo krepi medčloveško solidarnost.

Če mentorji oziroma koordinatorji delajo kot prostovoljci, se pravi v svojem prostem času, lahko seveda delajo dobro in uspešno, za to pa potrebujejo več časa in energije. Tisti, ki svoje mentorsko delo opravljajo na svojo lastno pobudo in kot prostovoljsko dejavnost, so praviloma zelo motivirani in ustvarjalni ter prožni pri upoštevanju pobud mladih prostovoljcev, kar je zelo dragoceno, vendar prav zaradi velikega navdušenja neredko v nekaj letih izgorijo, posledica tega pa je opuščanje prostovoljstva na nekaterih šolah oziroma v zavodih. **Navdušenje je seveda zaželeno, vendar za organizirano prostovoljstvo na šoli še zdaleč ne zadostuje, saj ne zagotavlja trajnega delovanja**.

V letu 2011 sprejeti Zakon o prostovoljstvu predvideva **strateško umeščanje prostovoljstva na različna področja družbenega življenja, med katera sodi tudi izobraževalni sistem**. V času nastanka tega priročnika strategije še niso oblikovane, nastale pa naj bi v najbližji prihodnosti. Zato so šole povsem samostojne pri odločanju o umeščanju prostovoljstva v svoje delovanje. Nekatere šole so že vzpostavile odlično organizirano in kadrovsko strokovno podprto mentorstvo in koordinatorstvo prostovoljstva, medtem ko na drugih ne vidijo možnosti, da bi se ga sploh lotili, saj so usmerjeni bolj na prepoznavanje ovir kot priložnosti. Posamezne šole prepuščajo prostovoljstvo pobudam velikih prostovoljskih organizacij in le sledijo povabilom na velike nacionalne prostovoljske akcije, kot so npr. Simbioza, Očistimo Slovenijo, dan za spremembe ipd. Ponekod na šoli le dopuščajo, da se zagnani mentor z učenci s prostovoljstvom ukvarja neformalno, dejansko prostočasno, zunaj okvirjev šolskega programa, morda celo pod okriljem lokalnega društva.

Da bi se šole laže odločale za vzpostavljanje in izvajanje prostovoljstva, v tem priročniku predstavljamo prostovoljstvo na šoli zelo neposredno in praktično, podkrepljeno s primeri. Poudarjamo, da je prostovoljstvo povsod, ne le na šolah, v veliki meri odvisno od kakovostnega mentorstva in koordinacije. To

še posebej drži za prostovoljstvo otrok in mladostnikov, ki potrebujejo okrepljeno mentorstvo, saj njihovo prostovoljstvo ni le delo v dobro drugih, ampak hkrati pomembno oblikuje njihovo osebnost.

Šola, ki se odloči za vzpostavitev organiziranega prostovoljstva, zato že na začetku **izbere** za **mentorja** pedagoškega delavca oziroma skupino, **ki ima do prostovoljstva pozitiven odnos in osebno motivacijo za delo na tem področju**. Izkušnje s prostovoljstvom so seveda dobrodošle, niso pa pogoj za to, da lahko nekdo začne z delom in ga kot mentor ali koordinator opravlja zelo dobro. Izkušeni mentorji pripovedujejo, da so na začetku delali z majhno skupino prostovoljcev na enem področju, v nekaj letih pa so povečali skupino in razvili nove oblike prostovoljstva. Na eni od šol so tako prehodili pot od učne pomoči, ki so jo prvo šolsko leto izvajale štiri osmošolke, prek vzpostavljanja učne pomoči otrokom – priseljencem sprva v šoli, nato pa tudi na domu, do široko razvite palete prostovoljskih aktivnosti, v katerih so zelo dejavni tudi starši. Proces seveda ni bil spontan in naključen, ampak skrbno mentorsko voden in podprt. Šola kot celota je bila zelo naklonjena prostovoljstvu in je vseskozi zagotavljala mentorju ustrezen čas in druge pogoje za uspešno delo, tudi možnosti izobraževanja na tem področju. Vložek v mentorja oziroma koordinatorja prostovoljstva na šoli je zato zelo pomemben.

8. Motiviranje prostovoljcev

V prostovoljstvu je motivacija tako pomembna, da ji namenjamo posebno poglavje. Spremljanje prostovoljcev med drugim namreč pomeni tudi skrb za njihovo motiviranje.

I. Notranja in zunanja motivacija

Pri vodenju ljudi, se pravi tudi prostovoljcev, navadno razmišljamo o tem, kako delovati na njihovo motivacijo »od zunaj«, se pravi, kako pripraviti druge, da bodo delali nekaj, kar je načrtovano, potrebno, zaželeno, koristno ipd. V tem primeru govorimo o zunanji motivaciji. Motivacija pa je tudi notranje vodilo, zaradi katerega začnemo z neko dejavnostjo in pri njej vztrajamo. Je potreba ali želja, usmerjena v cilj, ki ga nameravamo doseči z lastnim delom oziroma prizadevanjem. V tem primeru govorimo o notranji motivaciji.

Pri delu s prostovoljci se srečujemo z obema. Brez notranje motivacije si prostovoljstva pravzaprav ne znamo predstavljati, brez kakršne koli zunanje motivacije pa je težko pričakovati, da bi prostovoljci delali kakovostno, predano in skozi daljše obdobje. Mentorju je zato za uspešno delo s prostovoljci v veliko pomoč dobro poznavanje dejavnikov notranje in zunanje motivacije.

II. Osnovne človekove potrebe kot podlaga motivacije

Notranja motivacija izvira iz posameznikovih potreb, ki jih v tem priročniku obravnavamo na podlagi spoznanj dr. Williama Glasserja. Dobro je, da poznamo svoje lastne potrebe in potrebe svojih bližnjih, saj s tem poznavanjem in zavedanjem laže skrbimo zase in za dobre medsebojne odnose, kar je v prostovoljstvu še kako pomembno. Vse osnovne človekove potrebe so prirojene, genetsko

pogojene in lastne vsem ljudem, ne glede na osebne okoliščine. Potrebe niso isto kot želje; potrebe so univerzalne, želje pa individualne.

Osnovne človekove potrebe po dr. Williamu Glasserju

Potreba po preživetju je fiziološka, a zajema tudi občutek varnosti, povezan z materialnimi pogoji in dobrinami, ki jih posameznik potrebuje za življenje in dobro počutje. Če potreba po preživetju dlje časa ni zadovoljena dovolj kakovostno, se to večinoma odrazi tudi na telesnem zdravju, ne le na počutju.

Potreba po ljubezni in pripadnosti je temeljna za delovanje vsake skupine in skupnosti. Vsi ljudje potrebujemo druge, da bi se razvili in bili to, kar smo. Potrebujemo povezanost, bližino, občutek pripadnosti, želimo si dajati in prejemati ljubezen. Če ta potreba ni zadovoljena, se pogosto poveča potreba po moči.

Potreba po moči predstavlja podlago za samostojno in odgovorno ravnanje, vodenje skupin in aktivnosti. Posamezniki imajo potrebo po moči različno izrazito: nekaterim zadostuje občutek notranje moči in možnost odločanja o pomembnih osebnih zadevah, drugi pa potrebujejo občutek

vpliva na druge. Do pubertete si že ustvarimo hierarhijo v vseh skupinah, katerih člani smo. Izzivalno vedenje je pogosto posledica nezadovoljene potrebe po moči, a to ni pravilo. Jeza je izraz potrebe po uveljavljanju moči.

Potreba po svobodi pomeni težnjo po svobodnem izbiranju, odločanju brez prisile, po neodvisnosti, spontanosti. Te potrebe se pogosto zavemo šele takrat, ko nam je odvzeta ali kršena. V vsaki organizirani skupini so posamezniki omejeni pri osebni svobodi, saj morajo upoštevati tudi potrebe drugih.

Potreba po zabavi se izraža se skozi igro, smeh, družabnost, radovednost, ustvarjalnost, željo po odkrivanju novega. Zabava je genetska nagrada za učenje – vedno, ko usvojimo novo znanje ali veščino, prinese to občutek zadovoljstva, veselja, sprostitve. Učenje pa je tudi najučinkovitejše takrat, ko so aktivirana prijetna čustva. Igra združuje učenje in zabavo.

III. Mentorjevo delo na področju motivacije

Posamezniki se navadno dobro zavedamo svojih želja, ne pa tudi potreb: želja po novem modnem oblačilu je zavedna, potreba po pripadnosti in sprejetosti v vrstniški skupini, ki je temelj te želje, pa ne. Mentor zato na srečanjih s prostovoljci odkriva njihove potrebe in želje in jih pomaga organizirati v motive. Že na prvem pogovoru s prostovoljcem ugotavlja, kaj ga je pritegnilo, kaj želi delati, na kateri način, česa ne želi ali ne zmore. Prostovoljcu pomaga, da se zave svojih motivov. Seveda lahko mentor pričakuje, da bodo med prostovoljce prihajali mladi z močnejšimi in šibkejšimi motivi, ki bodo ostajali v skupini različno dolgo in tudi prispevali različno veliko. Nekaj osipa zaradi šibke motivacije vseh zainteresiranih za prostovoljstvo je povsem običajno, a to še ne pomeni, da mentor ne dela kakovostno.

Osnovne potrebe so nam vsem skupne, vendar se razlikujemo po tem, kako močno je pri vsakem od nas posamezna potreba izražena. Vsak od nas npr. potrebuje občutek varnosti, vendar so med posamezniki velike razlike pri doživljanju sprememb v življenju – tistim, ki imajo močno potrebo po preživetju, se zdijo spremembe predvsem ogrožajoče, tistim, ki imajo to potrebo izraženo bolj šibko, pa poživljajoče. Vsak potrebuje občutek, da je ljubljen in sprejet v svojem okolju, vendar posamezniki potrebujemo različno veliko ljudi v življenju ter različno intenzivno doživljanje čustvene bližine in ljubezni, da imamo potrebo po ljubezni in pripadnosti zadovoljeno. Prav tako vsi potrebujemo občutek svobode, ki ga eni povsem zadovoljujejo s prosto izbiro sproščajočih prostočasnih aktivnosti, drugi pa s potovanji okoli sveta ali umetniškim ustvarjanjem. Za zadovoljevanje potrebe po zabavi je enim dovolj dobra knjiga, drugi pa organizirajo živahna druženja

Prostovoljstvo pomaga najti pravo poklicno usmeritev.

prijateljskih skupin. Potrebo po moči nekateri povsem izpolnijo z uspehi v poklicu ali pri športni rekreaciji, drugi pa potrebujejo občutek, da lahko vplivajo na druge ljudi in imajo to potrebo izpolnjeno šele, če drugi ljudje sledijo njihovemu vodenju. **Bolj ko mentor prepoznava resnične potrebe pri otrocih in mladih, uspešneje jih lahko nagovori za vstop v prostovoljstvo in bolje jih lahko spremlja ter spodbuja v razvoju na tem področju**.

Med prostovoljce vstopajo posamezniki z zelo različnimi motivi, utemeljenimi na potrebah. Med mladimi prostovoljci pogosto slišimo, da so se pridružili prostovoljcem, ker so bili tam njihovi prijatelji, ker so si želeli delati z mlajšimi otroki ali pa ker so njihovi starši ali stari starši prostovoljci, ker si želijo razširiti krog prijateljev, ker se želijo kaj novega naučiti, da bi koristno porabili prosti čas, itd. Srečamo lahko tudi prostovoljce, ki so prišli zato, ker jih je prosil za pomoč priljubljeni učitelj, ali pa zato, ker si želijo nabrati izkušnje za bodoči poklic, pridobiti reference za udeležbo na mednarodni izmenjavi, povečati možnost zaposlitve ipd. Nekaj jih vstopi med prostovoljce zaradi težnje po uveljavljanju pozitivnih družbenih sprememb, nekaj zato, da uidejo osamljenosti, spet nekaj zato, da bi poiskali življenjski cilj, nekateri iz gole radovednosti. Vstopni motivi prostovoljcev so zelo različni, prav tako pa so različni motivi, ki se razvijejo na podlagi izkušenj pri prostovoljskem delu. Osamljen in nepriljubljen otrok, ki vstopi v skupino na povabilo mentorja (saj se sam nikoli ne bi odločil za to), se lahko razvije v samostojnega in ustvarjalnega izvajalca aktivnosti, ki mu je blizu. Najstnik, ki mu največ pomeni videz močnega in neustrašnega mladeniča, na katerem temelji tudi njegov status v vrstniški skupini, lahko na mentorjevo povabilo k skrbi za najbolj ranljivega otroka na šoli med glavnimi odmori ugotovi, da mu nova vloga zaščitnika prinese v očeh sošolcev enako ali še višjo raven upoštevanja kot prejšnja.

Nihče ne dela prostovoljno brez pričakovanja določenega povračila. V prostovoljskem delu povračilo ali nagrada za delo ni denar ali druge materialne koristi, pač pa večinoma zadovoljstvo in **dober občutek, da si pomagal nekomu v stiski, da si naredil nekaj dobrega na področju, ki ti je pomembno, da si koristen, da si prispeval k pomembni družbeni spremembi,**

da tvoj prispevek nekomu pomeni veliko. To, kar prejemajo prostovoljci, torej lahko zadovoljuje njihove različne potrebe. Mentor naj bo pozoren predvsem na način zadovoljevanja potrebe po moči, da ne bi prihajalo do izkoriščanja prostovoljstva za doseganje občutka premoči v odnosu med prostovoljcem in uporabnikom. Ne le, da je to v nasprotju z etiko organiziranega prostovoljstva, predvsem daje napačno sporočilo obema vpletenima in ne spodbuja njunega zdravega osebnostnega razvoja. Prostovoljca, ki ima nezadovoljeno potrebo po moči, zato mentor zelo pozorno usmerja k vodenju takih aktivnosti in projektov, kjer se lahko izkaže, ne da bi to negativno vplivalo na druge prostovoljce ali uporabnike.

Mentor pomaga prostovoljcu, da odkriva svoje motive, jih ohranja in razvija. **Izkušeni mentorji poudarjajo, da je z vsakim prostovoljcem najbolje poiskati in negovati široko paleto njegovih motivov, saj je en sam motiv lahko problematičen, čeprav je plemenit**. Motiv pomagati drugim je nedvomno zelo zaželen za prostovoljstvo, v humanitarnih organizacijah pa se je že pokazal kot problematičen, če je bil pri prostovoljcu edini, saj je pripeljal pri nekaterih posameznikih do izgorelosti in posledično opuščanja prostovoljstva z grenkim priokusom. Zato je dobrodošlo raziskovati ne le, kateri so prostovoljčeve vrednote, najbolj žlahtni in socialno zaželeni motivi, ki spadajo na področje **dajanja**, ampak tudi, kaj ga resnično veseli, zabava in zanima, kar spada na področje **prejemanja**. Poleg motiva pomagati drugim lahko tako odkrije morda tudi motiv biti

član skupine, aktivno preživeti prosti čas ali se naučiti delati z otroki ipd. Včasih je prostovoljcem neprijetno priznati bolj »sebične« motive, se pravi izkupiček tistega, kar v prostovoljstvu prejemajo. **Mentor jih opogumlja, da prepoznavajo in ozaveščajo vse svoje motive, tako tiste na področju dajanja kot tiste na področju prejemanja, saj naj bi bilo prostovoljstvo polje izmenjave med ljudmi in ne enosmeren proces**.

Dajanje in prejemanje v prostovoljstvu dobro ponazarja spodnja **shema**. Zelo ohlapno priporočilo mentorju glede motiviranosti prostovoljcev bi bilo, naj skrbi za **ravnovesje** motivov dajanja in prejemanja, torej tistih nad vodoravno črto v shemi in tistih pod njo. Vsak prostovoljec naj bi imel kakšen motiv s področja dajanja, torej prispevanja v dobro drugih, pa tudi kakšnega s področja prejemanja.

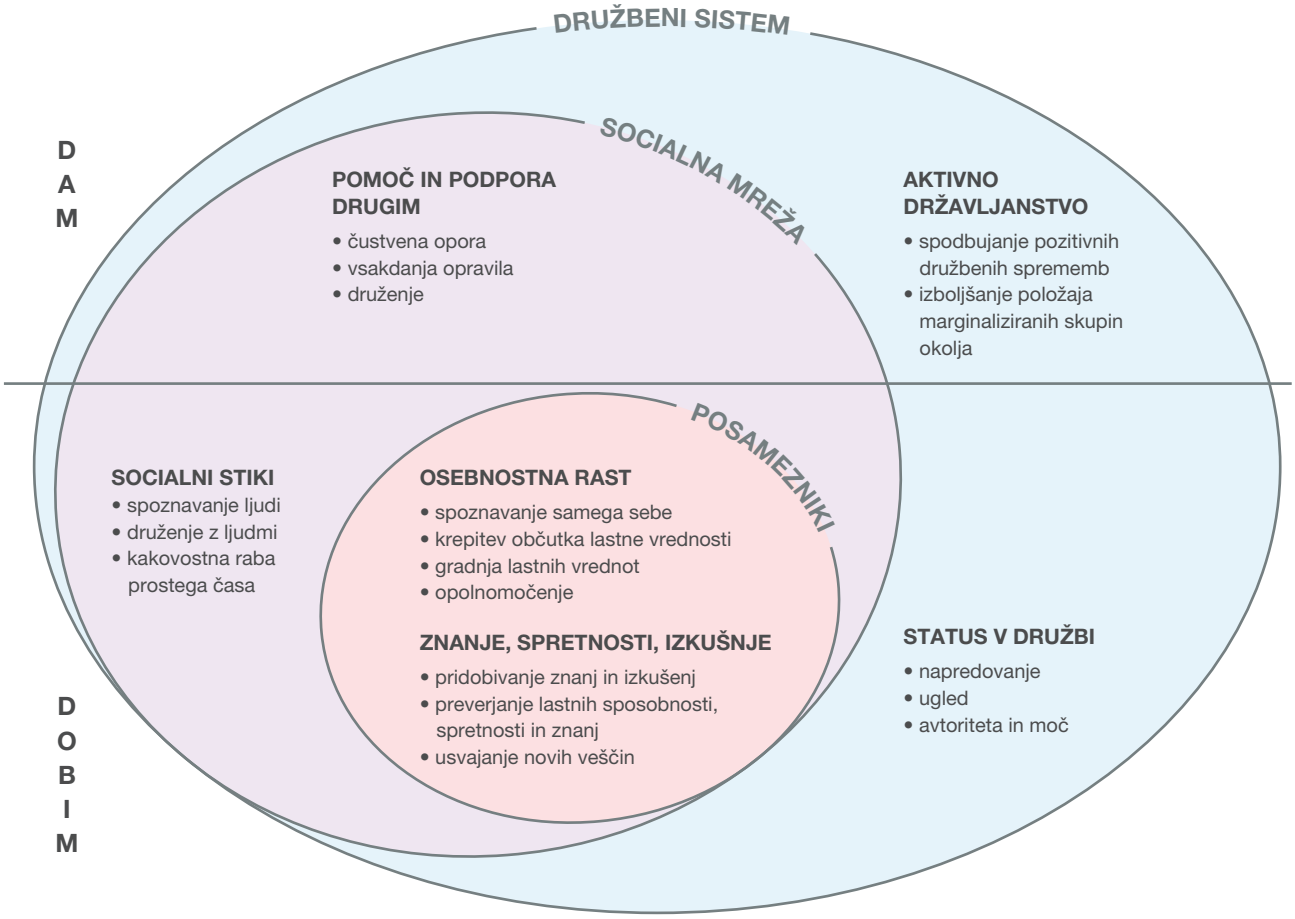

Seveda pa je lahko posamezen motiv resnično sporen in je nesprejemljiv za prostovoljsko delovanje, npr. kadar temelji na predsodkih do določene skupine ljudi ali osebne okoliščine. Problematični so lahko tudi motivi, ki izvirajo iz različnih osebnih frustracij in travm, vendar pri otrocih in mladostnikih prostovoljstvo uspešno uporabljamo kot dodatno pomoč pri premagovanju tovrstnih ovir. Nekdo, ki je bil npr. žrtev vrstniškega nasilja, lahko postane dober prostovoljec in okrepi svoj občutek lastne vrednosti pri delu z mlajšimi otroki ali ostarelimi. Nekdo, ki je izvajal nasilje nad vrstniki, pa lahko dobi priložnost, da se izkaže na pozitiven način, pri prenovi šolskega igrišča, pri pomoči v podaljšanem bivanju, pri pripravi šolske prireditve itd. Včasih je lahko prostovoljstvo tudi pot za premagovanje predsodkov do določene skupine ljudi, saj spoznavanje resničnih življenjskih okoliščin marginaliziranih skupin lahko pripelje do oblikovanja pozitivnega odnosa do njih.

Ob upadu prostovoljčeve motivacije ali če pride pri prostovoljcu do preobremenjenosti, mu mentor pomaga iskati rešitve. Pogovorita se o vzrokih za upad motivacije in razmišljata o potrebnih spremembah. Pri tem ni odveč preveriti vzvodov zunanje motivacije: mentor se prostovoljcu lahko zahvali za dobro opravljeno delo, ga pohvali pred skupino, mu ponudi novo, zanimivejše delo, ga vpraša za mnenje o novem projektu itd. **Vzvodi zunanje motivacije so učinkoviti, kadar so usmerjeni prav na potrebe posameznika, zato naj jih mentor uporablja premišljeno**.

Dobro je upoštevati, da se osebne potrebe s časom in življenjskimi okoliščinami spreminjajo, ljudje pa delamo, dokler je zadovoljen vsaj del naših potreb. Prostovoljec, ki se je pridružil skupini zato, ker so se z učno pomočjo začeli ukvarjati njegovi prijatelji, bo ostal le, dokler bodo sodelovati drugi – razen če v času opravljanja prostovoljskega dela ob mentorjevi pomoči najde svoj notranji motiv. Mentor ga lahko vodi skozi njegovo doživljanje ob opravljanju prostovoljskega dela z učencem, ki ob učni pomoči napreduje in dosega rezultate, morda tudi okrepi občutek lastne vrednosti. Prostovoljcu pomaga osveščati pomen njegovega prispevka, njegovo vlogo pri pozitivni spremembi za nekoga drugega. Včasih je najprimernejši trenutek za to individualno srečanje mentorja s prostovoljcem, drugič pa skupinska refleksija na mentorskem sestanku, ki podkrepi pomembne dosežke vseh v skupini.

Mentorjevi pristopi za raziskovanje in spodbujanje motivacije za prostovoljsko delo:

- individualni pogovori s prostovoljci;
- sestanki skupine prostovoljcev;
- povratne informacije o pomenu in vrednosti dela in dosežkov prostovoljcev;
- pohvale in zahvale v skupini;
- izdelava simbolov prostovoljstva v organizaciji;
- simbolična darilca;
- nagradni piknik, izlet, praznovanje;
- udeležba na velikem prostovoljskem dogodku;

- javno izročanje pohval in priznanj za prostovoljsko delo;
- udeležba na usposabljanju za prostovoljce na določenem področju;
- voščila ob rojstnih dneh;
- ponudbe posameznikom za vodenje aktivnosti ali novih projektov;
- poslušanje predlogov prostovoljcev;
- zagovarjanje predlogov in interesov prostovoljcev pri vodstvu organizacije in v okolju;
- objave o delu in uspehih prostovoljcev v medijih …

Mentor ima vedno na voljo različne prijeme spodbujanja motivacije, pomembno pa je, kako jih uporablja. Hkrati drži, da **mentor vpliva na prostovoljce tudi s svojo osebnostjo**. Kdor je po naravi optimističen in dobrovoljen, bo imel med otroki in mladimi več uspeha kot zelo resnoben mentor. Dobro je vedeti tudi, da mladi prostovoljci pri mentorjih zelo cenijo pristnost in navdušenje, ki velja za univerzalno pozitivno nalezljivo motivacijsko sredstvo.

Ne smemo pozabiti, da je prostovoljstvo stvar **svobodne odločitve posameznika** in da nikomur ni treba opravljati prostovoljskega dela. Na Slovenski filantropiji smo od mladih že večkrat slišali, da se morajo udeleževati »prostovoljskih« aktivnosti na šolah; če je neka aktivnost obvezna, potem ne gre za prostovoljstvo. Z organiziranjem »obveznih prostovoljskih« aktivnosti na šoli prostovoljstvu nikakor ne delamo koristi in ne prispevamo k oblikovanju pozitivnega in spoštljivega odnosa do te dejavnosti. Tudi vzbujanje občutkov krivde ob morebitni zavrnitvi sodelovanja ne spada na področje motiviranja za prostovoljstvo, saj gre v tem primeru za manipulativen pristop.

9. Etična načela organiziranega prostovoljstva

Šola, ki se odloči za vzpostavljanje organiziranega prostovoljstva, se zaveže k spoštovanju načel Etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva. Etični kodeks v celoti je med prilogami tega priročnika, zato tukaj le nekaj besed o temeljnih etičnih načelih, zapisanih v kodeksu, ki so pomembna tudi za delovanje mladih prostovoljcev.

Etični kodeks zavezuje vse prostovoljke, prostovoljce in prostovoljske organizacije. Kodeks predstavlja osnovne smernice in minimalne standarde, ki naj bi jih prostovoljke, prostovoljci in prostovoljske organizacije upoštevali pri svojem delu. Zavod, ki razvija prostovoljstvo, je v kodeksu obravnavan kot organizator prostovoljskega dela.

Temeljnih etičnih načel, h katerim so zavezani tudi mladi prostovoljci, je šest.

I. Zaupnost in varovanje podatkov

Prostovoljec in prostovoljska organizacija sta dolžna varovati osebne podatke uporabnikov. Podatkov, ki jih uporabnik da in zaupa prostovoljcu, ta ne sme posredovati nikomur. Izjema je okoliščina, ko so ogroženi dobrobit, zdravje ali življenje uporabnika ali njegove bližnje osebe. V takem primeru mora prostovoljec informacijo predati svojemu mentorju v prostovoljski organizaciji ali na šoli.

II. Dostojanstvo, integriteta in spoštovanje vseh vključenih v proces prostovoljskega dela

Prostovoljke, prostovoljci in prostovoljske organizacije pri delu z ljudmi spoštujejo pravice in

posebnosti vseh, ne glede na raso, barvo kože, spol, starost, narodnostno ali etnično poreklo, jezik, gmotni ali družbeni položaj, življenjski stil, spolno, politično ali versko usmerjenost, socialni izvor, zmanjšane duševne ali telesne sposobnosti ali na kakšne druge okoliščine.

III. Aktivna participacija uporabnikov

Prostovoljci uporabnikom že na začetku sodelovanja razumljivo posredujejo vse pomembne osnovne informacije o medsebojnem sodelovanju in o pravicah uporabnikov ter se sporazumejo o načinu sodelovanja. Prostovoljci spoštujejo pravico uporabnikov do svobode odločanja, izbire ali zavrnitve in hkrati ščitijo interese uporabnikov. Prostovoljci spoštujejo osebnost, stališča, vrednote, čustveno doživljanje in življenjske okoliščine uporabnikov.

IV. Najboljši interes uporabnika

Prostovoljci varujejo blaginjo uporabnikov in drugih, vključenih v organizirano prostovoljsko delo. Upoštevajo vse zdravstvene in varnostne standarde in ukrepe, da bi preprečili poškodbe ali prenos bolezni na uporabnike ali druge, ter preprečujejo kakršno koli oškodovanje vseh vključenih.

V. Skrb za ugled prostovoljskega dela

Prostovoljci skrbijo za ugled prostovoljstva in prostovoljskih organizacij oz. organizatorjev prostovoljskega dela. Svoje delo javno predstavljajo na način, ki ne zavaja javnosti, ni lažen, ne podcenjuje dela drugih prostovoljk in prostovoljcev ter organizacij. S svojimi izjavami ne škodi ugledu uporabnikov.

VI. Neizkoriščanje odnosa

Prostovoljci uporabnikom ne vsiljujejo svojih političnih, verskih ali drugih osebnih prepričanj. Ne zlorabljajo svojega odnosa z uporabnikom za zadovoljitev svojih potreb. Ne izsiljujejo in ne izvajajo fizičnega ali psihičnega nasilja nad uporabniki.

Mladi prostovoljci naj temeljna etična načela spoznajo v obliki izkustvenih delavnic ali razprave »za in proti«, ki posamezna načela ilustrativno predstavi skozi primere možnih situacij, v katerih se lahko znajdejo mladi prostovoljci. Za vsako od etičnih načel mentor oblikuje zgodbo, v kateri prostovoljci tehtajo in nato zavzemajo stališča do opisanega etičnega izziva. Mentor naj spodbuja diskusijo in izmenjavo nasprotujočih si mnenj in argumentov, pri čemer naj poudari pomen medsebojnega pozornega poslušanja. Ne gre za debato, v kateri nekdo zmaga in drugi izgubi, ampak za osvetlitev dane izzivalne situacije iz čim več zornih kotov, kar lahko prispeva k širšemu uvidu in razumevanju etičnih dilem. Ob koncu izmenjave mnenj mentor pojasni posamezno etično načelo in njegov pomen za ravnanje v odnosu do uporabnikov prostovoljstva.

Iztočnice za obravnavo temeljnih etičnih načel organiziranega prostovoljstva

Zaupnost in varovanje podatkov

Pomembno je, da prostovoljci vedo, da o tem, kar so izvedeli o svojih uporabnikih in pri opravljanju svojega prostovoljskega dela, ne smejo govoriti z drugimi, kadar gre za zaupne stvari. Če jih kar koli skrbi ali obremenjuje, seveda lahko zaupajo mentorju in pri tem še vedno ohranijo zaupnost, saj je mentor oseba, ki etični kodeks spoštuje enako kot prostovoljci. Mladi prostovoljci morajo razumeti, da zaupnih stvari ne smejo povedati ne sošolcem in prijateljem ne družinskim članom, kar je pogosto težko. V pomoč za lažje spoštovanje tega etičnega načela jim mentor lahko da primer, ko je kršitev tega etičnega načela prinesla uporabniku veliko škodo, od govoric o zdravstvenih težavah, nasilju v družini, finančni stiski ipd., ki lahko pripeljejo do socialnega izločanja in še hujše stiske uporabnikov.

Dostojanstvo, integriteta in spoštovanje vseh vključenih v proces prostovoljskega dela

Pri tem načelu gre za zavestno gradnjo spoštljivih medsebojnih odnosov med vsemi vključenimi v prostovoljstvo. Prostovoljci v skladu s tem etičnim načelom ravnajo nediskriminatorno do uporabnikov, do drugih prostovoljcev in do drugih ljudi nasploh. Mentor naj za obravnavo tega načela prostovoljce postavi pred izbiro ravnanja v situaciji, ko bi vzpostavljali stik z uporabnikom iz druge kulture, ki je ne poznajo. Zelo dobro je soočiti prostovoljce z njihovim dojemanjem pojma »mi« in »oni« ter jih pobliže seznaniti s pojmom kulture, ki jo doživljajo kot svojo. To etično načelo je tesno povezano z vsebinami medkulturnosti in zahteva večkratno obravnavo te teme na različne načine, da bi ga lahko mladi prostovoljci resnično ponotranjili.

Aktivna participacija uporabnikov

Morda se bodo s pomenom tega etičnega načela prostovoljci srečali povsem izkustveno, npr. če njihovim uporabnikom ne bo do sodelovanja, kot bi si ga želeli prostovoljci. Pri učni pomoči to ni tako redka izkušnja, ki motiviranim prostovoljcem lahko prinese razočaranje. Mentor naj jim pomaga razumeti, da je prostovoljstvo področje svobodnega sodelovanja vseh vpletenih in da ne glede na to, kako dobro bi bilo, če bi uporabniki sodelovali aktivno in odgovorno, prostovoljci tega ne morejo doseči sami ali na silo. Uporabniki o intenzivnosti svojega sodelovanja odločajo sami, prostovoljci pa se prav tako sami odločijo, do katere mere si bodo prizadevali nekomu pomagati in kje se njihovo prizadevanje konča. Vsekakor pa morajo prostovoljci vedeti, da cilje postavljajo skupaj z uporabniki in ne sami in jim tudi skupaj sledijo.

Najboljši interes uporabnika

Lahko se zgodi, da prostovoljec naleti na konflikt med posameznimi etičnimi načeli. Načelo najboljšega interesa uporabnika je lahko v nasprotju z načelom zaupnosti in aktivne participacije uporabnikov takrat, ko se uporabnik znajde v hudi stiski, a ne želi, da bi za to izvedel kdor koli drug razen prostovoljca. Uporabnik lahko npr. prostovoljcu zaupa, da je žrtev nasilja v družini ali

da razmišlja o nasilju nad sabo ali nad kom drugim. Prostovoljec lahko tudi sam opazi posledice nasilja na uporabniku ali pa ugotovi, da živi v hudem pomanjkanju. Mentor svojim prostovoljcem razloži, da so v primerih, ko naletijo na znake zanemarjanja, kakršnega koli nasilja ali globokega obupa dolžni to sporočiti mentorju ali drugi pooblaščeni osebi na šoli prav na podlagi načela najboljšega interesa uporabnika. Prostovoljci morajo imeti podporo takrat, ko so v dvomih, ali naj o svojih opažanjih spregovorijo. Vedno, ko se odločijo za sporočilo o svojih opažanjih ogrožajočih misli ali ravnanj, še vedno velja, da tega ne smejo sporočiti komur koli, ampak samo osebam, ki so zato pooblaščene – poleg mentorja sta to na šoli praviloma svetovalna služba ali ravnatelj. Vsaj delno lahko take situacije preprečimo s pozorno izbiro dela, ki ustreza zrelosti prostovoljca, vendar lahko kljub temu nastanejo nepredvideni zapleti, v katerih bo prostovoljec potreboval podporo.

Skrb za ugled prostovoljskega dela

Mladi prostovoljci naj bi razumeli, da niso le člani krožka ali projekta na šoli, ampak tudi del velikega in raznolikega gibanja s skupnim imenom prostovoljstvo. Nekateri se ukvarjajo s pomočjo vrstnikom, drugi starejšim ali invalidom. Prostovoljci so tudi gasilci, mnogi planinci, člani kulturnih, športnih in turističnih društev. Nekateri pomagajo v bolnišnicah, drugi ohranjajo naravo in pomagajo živalim, tretji skrbijo za kulturno dediščino ali pomagajo priseljencem in drugim marginaliziranim skupinam. Prostovoljce združuje delovanje v dobro drugih na podlagi svobodne odločitve, pri čemer ne pričakujejo materialne koristi. Zato naj bi na vseh področjih delovali v podporo ugleda prostovoljstva kot takega in se med sabo podpirali. Prostovoljske organizacije naj med sabo ne bi tekmovale, ampak se povezovale za doseganje pozitivnih družbenih sprememb. K skrbi za ugled prostovoljstva so torej zavezani vsi prostovoljci in vse prostovoljske organizacije.

Prostovoljstvo je prosocialno učenje v praksi.

Neizkoriščanje odnosa

Prostovoljci pri svojem delu lahko doživljajo veliko zadovoljstva in izpolnjujejo svoje različne potrebe, ne smejo pa prostovoljstva izkoriščati za uveljavljanje svoje moči ali prevlade nad uporabnikom. Mentor jim predstavi prostovoljstvo kot

enakovredno sodelovanje, pri katerem nihče ne sme biti v poziciji premoči in nihče v poziciji nemoči. Prostovoljci od uporabnikov ne smejo pričakovati ponižnosti, ubogljivosti, hvaležnosti ipd., prav tako naj ne obravnavajo svojih uporabnikov z ravni usmiljenja ali pomilovanja. Enako pomembno je tudi, da prostovoljci ne sprejemajo na svoja ramena odgovornosti za vedenje svojih uporabnikov oziroma da se jim ne pustijo izkoriščati, če se ne znajo ali ne želijo dovolj aktivirati za doseganje lastnega uspeha. Prostovoljstvo ne sme biti polje prelaganja odgovornosti na drugega ali prizadevanja za premoč, ampak vzpostavljanja spoštljivih medsebojnih odnosov med vsemi vpletenimi. V prostovoljstvu ne nastajajo »dolgovi«, ki bi jih moral uporabnik poravnati, ampak se oblikujejo dobri odnosi med ljudmi z različnimi znanji in veščinami na eni strani in različnimi potrebami na drugi.

Seveda je mogoče, da so posamezna etična načela nekaterim tuja, vendar **v organiziranem prostovoljstvu ne moremo in ne smemo ravnati mimo etičnega kodeksa**. Tudi to je razlika med formalnim in neformalnim prostovoljnim delom, saj se v neformalnih odnosih ljudje ravnamo po svojem občutku in po svojih vrednotah in načelih, v organiziranem oziroma formalnem prostovoljstvu pa smo zavezani k spoštovanju skupne etike.

Kadar se mnenja mladih prostovoljcev o primernem ravnanju v konkretni situaciji močno razlikujejo, mentor razloži pomen spoštovanja skupnega etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva, ki zavezuje vse prostovoljce in prostovoljske organizacije. Kodeks namreč izhaja iz Ustave in zakonov Republike Slovenije, določil in načel Splošne deklaracije o prostovoljstvu, ki jo je sprejela Mednarodna zveza prostovoljcev leta 1990 v Parizu, Splošne deklaracije OZN o človekovih pravicah iz leta 1948, Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svobočin ter drugih mednarodnih sporazumov s področja človekovih pravic, odgovornosti do narave in živih bitij, ki jih je Slovenija podpisala ali ratificirala, pa tudi iz bogate zgodovine prostovoljstva na Slovenskem. Etična načela organiziranega prostovoljstva torej niso nekaj poljubnega, kar lahko spoštujemo ali ne, ampak so zavezujoča za vse prostovoljce, tudi za tiste, ki še niso odrasli. Prav zato je pomembno, da **mladi prostovoljci osnovna etična načela razumejo in ponotranjijo, sicer ne morejo ravnati v skladu z njimi v praksi**. Če se pojavijo dvomi ali posebne situacije, se o njih pogovorijo z mentorjem.

Kršitve etičnega kodeksa ali dvome o etičnosti ravnanja v organiziranem prostovoljstvu obravnava Etična komisija prostovoljskih organizacij in organizatorjev prostovoljstva.

10. Prostovoljstvo upokojenih pedagoških delavcev

V zadnjem času se je začelo bolj intenzivno razvijati prostovoljstvo upokojenih pedagoških delavcev, zato mu kot specifični obliki prostovoljstva na šoli v tem priročniku namenjamo dodatno pozornost. Ponekod se je spontano razvilo zaradi potreb, ki so se pojavile pri otrocih, ali pa zaradi proaktivnosti pedagoških delavcev v pokoju, ki so si želeli ostati aktivni na svojem profesionalnem področju v obsegu in na način, ki jim prinaša osebno zadovoljstvo.

Vse več šol v zadnjem času išče pomoč prostovoljcev pri soočanju z nekaterimi posebnimi osebnimi okoliščinami otrok, ki zahtevajo bolj oseben pristop, kot ga lahko ponudi izobraževalni sistem. Včasih gre za potrebe otrok – priseljencev po dodatni jezikovni pomoči, saj jim z javnimi sredstvi zagotovljeni fond ur za učenje slovenskega jezika ne zadostuje, da bi lahko sledili pouku in uspešno napredovali pri vseh predmetih. Pogosto potrebujejo tudi pomoč pri krpanju vrzeli v znanju posameznih predmetov, saj so šolski predmetniki in programi v različnih državah različni, različna pa je tudi dinamika obravnave posameznih vsebin v okviru šolskih predmetov.

Tudi otroci, ki izostajajo od pouka dlje iz zdravstvenih razlogov, pogosto potrebujejo dodatno strokovno pomoč. Včasih lahko primanjkljaj nadoknadijo pri dopolnilnem pouku in z vrstniško učno pomočjo, ob daljših odsotnostih pa je pri posameznih predmetih zelo dobrodošla individualna strokovna učna pomoč.

Otroci, ki živijo v zelo nespodbudnem socialno-ekonomskem ali kulturnem okolju, ki otežuje njihovo napredovanje v šoli in jih ne motivira za učenje, so postavljeni pred zahtevno oviro. Individualen pristop učitelja z izkušnjami lahko prinese ogromno spremembo ne le pri obvladovanju šolske snovi, ampak tudi vpliva na njihovo naravnanost do učenja in napredovanja v šolskem sistemu.

Lahko gre za otroke s specifičnimi težavami na področju branja in pisanja, ki potrebujejo vajo pod strokovnim vodstvom. Iz začetnih težav na tem področju se pogosto razvijejo resni odpori, ki

poslabšujejo napredovanje teh otrok v izobraževalnem sistemu, zato je individualna in strokovna prostovoljska pomoč na tem področju zelo dragocena.

V šolah so posebne pozornosti potrebni tudi otroci z različnimi razvojnimi težavami, ki ne morejo dovolj zbrano slediti pouku in potrebujejo individualno pomoč po pouku, da si organizirajo stvari in obveznosti za delo doma. Primerov, ki jih ni mogoče dovolj uspešno obravnavati v okviru obstoječih možnosti v šoli, je še veliko in prostovoljstvo upokojenih učiteljev in drugih pedagoških delavcev je lahko pravi odgovor nanje.

Prostovoljstvo ne pomeni le zadovoljevanja potreb uporabnikov, ampak naj bi bilo pozitivna priložnost tudi za zadovoljevanje potreb prostovoljcev samih. Če lahko šola najde upokojene učitelje, ki želijo ostati povezani s svojo stroko in še vedno radi delajo z otroki, prostovoljsko sodelovanje prinese zadovoljstvo vsem. Upokojeni učitelji lahko svoje bogate izkušnje uporabijo v korist posameznih otrok, ki to pomoč resnično potrebujejo, kar jim prinaša občutek koristnosti in izpolnjenosti. Nekaterim je prostovoljstvo koristen način aktivnega preživljanja prostega časa in priložnost za ohranjanje socialne mreže. Aktivno prostovoljstvo starejših dobro vpliva celo na njihovo zdravje in počutje, so ugotovili v eni od dolgotrajnih raziskav prostovoljstva v Združenih državah Amerike.

Seveda se o pripravljenosti na sodelovanje, o načinu, času in obsegu sodelovanja upokojeni pedagoški delavci – prostovoljci odločajo po svoji svobodni volji. Dogovor o prostovoljstvu je vedno oblikovan na podlagi svobodne volje vseh – prostovoljca, organizacije in uporabnika. Vsi upokojeni učitelji niso pripravljeni delati kot prostovoljci, nekateri pa. Pobuda za sodelovanje mora priti s strani šole kot povabilo upokojenemu učitelju k sodelovanju.

I. Vzpostavljanje prostovoljstva upokojenih pedagoških delavcev

Ob uvajanju prostovoljstva upokojenih pedagoških delavcev smo zaznali vprašanje, ali gre morda za izkoriščanje upokojencev. Seveda ne. V šolskem programu ali pravilniku prostovoljstva je opredeljeno področje dela prostovoljcev in jasno postavljena meja med delom zaposlenih in delom prostovoljcev, zato ne more priti do izkoriščanja. Kot je poudarjeno že v uvodnih delih tega priročnika, prostovoljci ne smejo opravljati del, ki sodijo k opravljanju javne službe šol, npr. izvajati pouka, lahko pa nudijo različne oblike pomoči učencem, ki jim vse, kar omogoča izobraževalni sistem, ne zadostuje za uspešno napredovanje. Poleg tega je prostovoljstvo prostor zadovoljevanja potreb vseh sodelujočih, torej tudi prostovoljcev, ne le uporabnikov in organizacije.

Prostovoljci lahko poleg nudenja pomoči učencem tudi vodijo interesne dejavnosti, če zanje obstaja zanimanje med učenci, pa na šoli ni pedagoških delavcev, ki bi jih lahko izvajali (npr. čebelarski krožek, šahovski krožek, učenje ljudskih plesov, ročna dela, tuji jeziki, ki jih ni v predmetniku, pohodništvo, mladi ekologi …).

Upokojeni učitelji se lahko vključujejo tudi v projekte, v katerih obogatijo šolski program s svojimi znanji in izkušnjami (npr. popotniki, zbiralci različnih predmetov, glasbeniki, likovni ustvarjalci, kinologi, športniki …).
Prostovoljci so lahko skratka prinašalci dodane vrednosti v življenje šol, ne pa nadomestilo zaposlenih ali brezplačna delovna sila. Če pride do suma izkoriščanja, primer obravnava Etična komisija, ki jo imenuje Kongres prostovoljstva, kontakt z njo pa je na Slovenski filantropiji.

II. Podpora upokojenim učiteljem - prostovoljcem

Šole, ki se odločijo za uvajanje prostovoljstva upokojenih pedagoških delavcev, morajo zagotoviti koordinatorja, ki bo skrbel za celoten proces. Koordinator mora – tako kot mentor – dobro poznati svoje naloge in posebnosti prostovoljstva. Isto velja za upokojene pedagoške delavce – prostovoljce, zato je za oboje priporočljivo pred začetkom dela opraviti usposabljanje. **Vloga učitelja in vloga prostovoljca se namreč pomembno razlikujeta**, zato je morebitna napačna pričakovanja zaželeno razjasniti in odpraviti že pred začetkom dela. Prostovoljec – upokojeni učitelj vstopa pri svojem prostovoljskem delu v različne odnose: z učencem, s koordinatorjem na šoli, z učitelji, z ravnateljem, morda tudi z otrokovimi starši. Pri svojem delu ima pravico do mentorstva. Mentorstvo je lahko zagotovljeno na šoli ali pa v okviru društva, če prihaja prostovoljec iz nevladne organizacije, ki se ukvarja s prostovoljstvom in ima urejeno mentorstvo.

Izhodišče za razvoj te oblike prostovoljstva je prepoznavanje specifičnih potreb pri otrocih, ki bi jim pomoč upokojenih pedagogov lahko bolj koristila pri premagovanju učnih težav in osebnostnem razvoju kot druge oblike prostovoljstva ali pa dopolnjuje ali nadgrajuje druge oblike prostovoljstva. Če se pojavi taka potreba, mora koordinator usklajeno narediti dvoje: pri otroku in družini preveriti, ali se strinjajo s tem, da poiščejo dodatno prostovoljsko pomoč izven šole, in poiskati ustrezno strokovno pomoč med upokojenimi pedagoškimi delavci. Koordinator mora vedeti, kje lahko poišče potrebne kadre.

III. Iskanje upokojenih učiteljev - prostovoljcev

Najbolj preprosta možnost je iskanje med upokojenimi pedagoškimi delavci lastne šole, a včasih to ne prinese rešitve, saj ni nujno, da je med upokojenimi kolegi nekdo z ustreznim strokovnim znanjem določenega predmetnega področja, ki je tudi motiviran za sodelovanje.

Druga možnost je iskanje z objavo na portalu **www.prostovoljstvo.org**, ki je na voljo šolam, vključenim v Slovensko mrežo prostovoljskih organizacij. Objavo lahko vidijo vsi obiskovalci spletne strani in doseže zainteresirano javnost po vsej državi, ni pa nujno, da jo vidijo prav upokojeni učitelji v kraju, kjer se je pokazala potreba, saj le redki upokojenci dnevno brskajo po spletu.

Tretja možnost je iskanje primernih prostovoljcev s kontaktom z Društvom upokojenih pedagoških delavcev Slovenije, ki ima sekcije v različnih regijah. Dober vir stikov so lahko tudi ljudske univerze in univerze za tretje življenjsko obdobje po državi.

Prostovoljstvo oblikuje zavedanje, da lahko čisto vsak naredi nekaj dobrega za drugega, ki potrebuje pomoč.

Četrta možnost je iskanje kontakta s kulturnimi in drugimi društvi, ki pokrivajo določeno področje – baza več kot 1150 prostovoljskih organizacij iz vse države je na portalu **www.prostovoljstvo.org**, informacije o kulturnih društvih, ki združujejo priseljence iz različnih držav, pa so dostopne na Javnem skladu za kulturne dejavnosti oz. njegovih območnih izpostavah ter na zvezah kulturnih društev po državi. Ta možnost je zelo dobrodošla v primerih, ko gre za podporo učencem, priseljencem iz držav, katerih jezika ne govori nihče v šolskem okolišu.

Ko šola najde primernega prostovoljca in ga poveže z učencem, ki potrebuje pomoč, njegovi starši pa dajo soglasje za sodelovanje, lahko ta oblika prostovoljstva steče. Za sodelovanje skrbi mentor oz. koordinator prostovoljstva na šoli – bodisi kontinuirano, če gre za otroka, ki pomoč potrebuje stalno, bodisi za določeno obdobje, ki ga uporabnik potrebuje, da dohiti vrstnike oziroma

premosti težavo. Čeprav gre za upokojenega učitelja, ki dobro pozna šolo in delo z učenci, je zanj potrebno poskrbeti enako kot za vse ostale prostovoljce, seveda s prilagoditvami. Tudi upokojeni učitelji si želijo delati dobro in potrebujejo povratne informacije o svojem delu, tudi njim lahko upade motivacija, tudi oni lahko prispevajo pobude za nove prostovoljske aktivnosti, tudi njim namenimo simbolična darilca ob praznikih, jih povabimo na prostovoljske dogodke in jim izdelamo potrdila. Tudi oni so lahko promotorji prostovoljstva, povezovalci šole z okoljem, zavezniki v skupnostnih akcijah. Šola, ki razvije prostovoljstvo upokojenih učiteljev, s tem korakom naredi mnogo več kot le to.

Konec besed.

Ovire za vzpostavljanje prostovoljstva lahko najdemo vedno – in vsako oviro lahko premagamo, če res hočemo.

Paleta odličnih prostovoljskih aktivnosti po slovenskih šolah kaže, da je mogoče – pa ne samo to!

Mogoče je delati kakovostno,
razvijati vedno nove prostovoljske aktivnosti na šoli,
aktivno sodelovati pri razvoju prostovoljstva z drugimi organizacijami,
pritegniti v aktivnosti prizadevne prostovoljce iz šolskega okolja,
zagotoviti celo več mentorjev prostovoljskih aktivnosti in njihovo delo ustrezno nagraditi,
motivirati starše in stare starše za zagnano izvajanje prostovoljskih akcij,
se ob tem učiti,
se veseliti uspehov,
praznovati dosežke,
s simboli pripadnosti povezovati mlade prostovoljce,
jih peljati na osrednji dogodek Festivala prostovoljstva na druženje z velikimi in malimi prostovoljci,
organizirati delavnice za mlade prostovoljce na šoli,
organizirati usposabljanja o prostovoljstvu za pedagoške delavce na šoli,
napotiti mentorje in koordinatorje prostovoljstva na večdnevna usposabljanja za kakovostno opravljanje tega dela,
nagrajevati prostovoljce z izleti in ogledi predstav,
izreči prostovoljcem zahvalo ob mednarodnem dnevu prostovoljstva,

in - da,

s prostovoljstvom je mogoče graditi dobro klimo na šoli,
mogoče je otrokom ponuditi priložnost za prevzemanje odgovornosti,
mogoče jih je opolnomočiti skozi prostovoljske aktivnosti,
mogoče je zbliževati različne generacije,
mogoče je uspešno integrirati priseljence,
mogoče je vzpostavljati boljše odnose med učenci in učitelji,
mogoče je graditi čvrsto partnerstvo s starši učencev,
mogoče je preprečevati socialno izključevanje,

mogoče je preprečevati vrstniško nasilje,
mogoče je delovati kot središče skupnostnega življenja.

Priročnik smo začeli s citatom in ga s citatom tudi zaključujemo. Zaključni citat je povzet po končnem poročilu Slovenske filantropije v projektu Izberem nenasilje in sem svoboden, združuje pa bistvene dosežke šol, ki so prostovoljstvo v projektu razvile kot program primarne preventive nasilja.

Nekateri otroci so doživeli svoje prve uspehe.
Nekateri otroci so začeli svoje talente uporabljati tudi v dobro drugih.
Nekateri otroci so začeli pomagati sošolcem.
Nekateri otroci s posebnimi potrebami so spoznali, da tudi oni zmorejo narediti dobre stvari za druge.
Nekateri otroci iz priseljenskih družin so se povezali z vrstniki.
Naj bo prosta volja vsepovsod!

Zato vabljeni v dobro družbo prostovoljstvu prijaznih šol, prostovoljcev in prostovoljskih organizacij.

PRILOGE

1. Zakon o prostovoljstvu
2. Etični kodeks organiziranega prostovoljstva
3. Vzorec programa prostovoljstva na šoli
4. Dogovor o sodelovanju med šolo oz. javnim zavodom in prostovoljsko organizacijo
5. Dogovor o prostovoljstvu z učenci - prostovoljci
6. Dogovor o prostovoljstvu z zunanjimi prostovoljci
7. Vzorec potrdila o opravljenem prostovoljskem delu (šola ga smiselno prilagodi glede na to, ali je prostovoljec učenec ali odrasla oseba)

VIRI IN LITERATURA

Spletni viri:

www.filantropija.org
www.prostovoljstvo.org
www.ajpes.si/Registri/Drugi_registri/Prostovoljske_organizacije
www.nefiks.si/
http://mepi.si/novost-belezenje-dosezkov-on-line/
www.europass.si/
ABC prostovoljstva, priročnik za mentorje prostovoljstva -
www.prostovoljstvo.org/resources/files/pdf/publikacije/Prirocnik_za_mentorje_-_3_izdaja.pdf

Literatura:

Blazinšek, A., s soavtorji: ABC prostovoljstva. Priročnik za mentorje. CNVOS. Ljubljana 2007.
Glasser, W.: Nova psihologija osebne svobode – teorija izbire. RIC. Radovljica 1999.
Glasser, W.: Nesrečni najstniki. MCA. Radovljica 2002.
Goričan, B., s soavtorji: Sadeži družbe, priročnik za izvajanje medgeneracijskih aktivnosti. Slovenska filantropija. Ljubljana 2011.
Mikuš Kos, A., s soavtorji: Prostovoljno delo v šolstvu. Slovenska filantropija. Ljubljana 1999.
Mikuš Kos, A., s soavtorji: Prostovoljci in varovanje duševnega zdravja otrok. Slovenska filantropija. Ljubljana 2002.
Martinelli, S., Taylor, M.: Intercultural Learning T-kit. Council of Europe publishing. Strasbourg 2000.
Rich Harris, J.: Otroka oblikujejo vrstniki. Orbis. Ljubljana 2008.
Smodiš, M., s soavtorji: Prostovoljci in socialna izključenost otrok. Slovenska filantropija. Ljubljana 2001.
Ščuka, V.: Šolar na poti do sebe. Didakta. Radovljica 2007.
Youthpass. Vodnik po Youthpassu. Zavod MOVIT. Ljubljana 2012.

Zakon o prostovoljstvu (ZProst), objavljen v Uradnem listu RS, št. 10/11 z dne 18. 2. 2011, skupaj s popravkom, objavljenim v Uradnem listu RS, št. 16/2011 z dne 7. 3. 2011

ZAKON O PROSTOVOLJSTVU (ZProst)

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen (namen zakona)
Ta zakon določa prostovoljstvo in njegov pomen, temeljna načela prostovoljstva, pogoje opravljanja organiziranega prostovoljstva, pravice in obveznosti prostovoljcev in prostovoljskih organizacij ter vlogo države, samoupravnih lokalnih skupnosti, prostovoljskih in nepridobitnih organizacij, ki delujejo na področju prostovoljstva, pri spremljanju ter spodbujanju in razvoju organiziranega prostovoljstva.

2. člen(opredelitev in pomen prostovoljstva)
(1) Prostovoljstvo je družbeno koristna brezplačna aktivnost posameznikov, ki s svojim delom, znanjem in izkušnjami prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in družbenih skupin ter k razvoju solidarne, humane in enakopravne družbe.
(2) Prostovoljstvo krepi medsebojno solidarnost ljudi, spodbuja razvoj človeških zmožnosti in vseživljenjskega učenja, zagotavlja družbeno povezanost in sodelovanje pri reševanju problemov posameznikov in družbe.

3. člen (spodbujanje organiziranega prostovoljstva)
S tem zakonom se vzpostavljajo pogoji za zagotavljanje enakopravnosti, varnosti in preglednosti delovanja vseh posameznikov in organizacij, ki so vključeni v organizirano prostovoljstvo in določajo ukrepi za spodbujanje in razvoj organiziranega prostovoljstva kot pomembne družbene vrednote.

4. člen (subsidiarna uporaba zakona)
Ta zakon se ne uporablja za posamezne pravice in obveznosti prostovoljskih organizacij in prostovoljcev, ki so s posebnim zakonom drugače urejene.

II. OPREDELITEV POJMOV

5. člen (prostovoljsko delo)
(1) Prostovoljsko delo je delo, ki ga posameznik po svoji svobodni volji in brez pričakovanja plačila ali neposrednih ali posrednih materialnih koristi zase, opravlja v dobro drugih ali v splošno korist.
(2) Za prostovoljsko delo se ne šteje brezplačno opravljanje dela:
- za katero je pogoj ali se prejme plačilo, druga premoženjska korist, oprostitev materialne obveznosti ali nagrada,
- ki je namenjeno zadovoljevanju zgolj osebnih interesov članov v članski organizaciji in ni v splošno družbeno korist,

- za katero je glede na naravo dela potrebno skleniti pogodbo o zaposlitvi,
- če obveznost opravljanja temelji na pravnem poslu, ki ga ne določa ta zakon, ali pa ga je ena oseba dolžna izvajati za drugo fizično ali pravno osebo na temelju zakona ali drugega predpisa ali na podlagi sodne odločbe,
- ki je običajno v sorodstvenih ali prijateljskih odnosih,
- z namenom strokovnega usposabljanja brez sklenitve pogodbe o zaposlitvi (volontersko pripravništvo) v skladu zakonom, ki ureja delovna razmerja ali drugim zakonom.

6. člen (prostovoljec ali prostovoljka)

(1) Posameznik, ki opravlja prostovoljsko delo, je prostovoljec ali prostovoljka (v nadaljnjem besedilu: prostovoljec).

(2) Prostovoljec je lahko vsakdo, razen v primerih, ki jih določa ta zakon.

7. člen (organizirano prostovoljstvo)

(1) Organizirano prostovoljstvo je prostovoljsko delo, ki se skladno z določbami tega zakona opravlja v okviru prostovoljskih organizacij, kot jih opredeljuje prvi odstavek 9. člena tega zakona in ga posameznik izvaja redno in najmanj 24 ur letno.

(2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se lahko na podlagi posebnih prostovoljskih programov, ki pomenijo dopolnitev rednega programa javne službe, in na podlagi sklenjenega dogovora iz drugega odstavka 9. člena tega zakona, organizirano prostovoljstvo izvaja tudi v osebah javnega prava ali osebah zasebnega prava, ki so za opravljanje storitev javne službe pridobile koncesijo, in katerih delovanje je z drugim zakonom opredeljeno kot nepridobitno. Posebni prostovoljski programi lahko pomenijo le dopolnitev redne dejavnosti izvajalca javne službe in ne smejo posegati vanjo in v njene obveznosti, določene z drugim predpisom ali koncesijsko pogodbo. Posebni prostovoljski programi se določijo z notranjim aktom izvajalca javne službe. Pri izvajanju programa imajo izvajalci javne službe, v obsegu prevzetih obveznosti z dogovorom, pravice in obveznosti prostovoljskih organizacij v okviru katerih se izvaja organizirano prostovoljstvo.

8. člen (prostovoljska služba)

Prostovoljska služba je organizirano prostovoljstvo, ki ga prostovoljec opravlja v obsegu najmanj 20 ur tedensko in v časovnem obdobju, ki traja najmanj šest mesecev brez presledka.

9. člen (prostovoljske organizacije)

(1) Prostovoljske organizacije po tem zakonu so pravne osebe zasebnega prava, vpisane v vpisnik prostovoljskih organizacij iz 38. člena tega zakona, katerih delovanje je z zakonom opredeljeno kot nepridobitno in katerih osnovna dejavnost ni v nasprotju z opredelitvijo prostovoljstva določenega v 2. členu tega zakona in ki zagotavljajo in usposabljajo prostovoljce za prostovoljsko delo ali v katerih se prostovoljsko delo izvaja v dobro drugih ali v splošno korist.

(2) Če sta pri izvajanju prostovoljskega dela udeleženi prostovoljska organizacija, ki zagotavlja in usposablja prostovoljce ter organizira prostovoljsko delo in prostovoljska organizacija ali druga pravna oseba zasebnega prava, katere delovanje je z zakonom opredeljeno kot nepridobitno, ali organizacija iz drugega odstavka 7. člena, v okviru katere se prostovoljsko delo izvaja, morata skleniti pisni dogovor o izvrševanju pravic in obveznosti do prostovoljca in uporabnikov prostovoljskega dela, kot jih določa ta zakon, in o načinu pridobivanja podatkov o opravljenem

prostovoljskem delu ter rokih za njihovo posredovanje.

(3) Prostovoljske organizacije ne morejo biti politične stranke, sindikalne organizacije, združenja delodajalcev, poklicna in strokovna združenja ter registrirane cerkve in druge verske skupnosti.

(4) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka so lahko prostovoljske organizacije tudi strokovna združenja ter sestavni deli registriranih cerkva in drugih verskih skupnosti, ki imajo pravno osebnost na podlagi zakona, ki ureja versko svobodo ali zakona, ki ureja društva in imajo, na podlagi zakona, ki ureja humanitarne organizacije, status humanitarne organizacije ter izpolnjujejo pogoje iz prvega odstavka tega člena.

III. NAČELA

10. člen (prepoved diskriminacije)

(1) Prostovoljska organizacija osebo, ki želi opravljati prostovoljsko delo, pri sprejemu in med izvajanjem prostovoljskega dela ne sme postavljati v neenakopraven položaj glede na osebne okoliščine, kot na primer spol, narodnosti, raso ali etnično poreklo, vero ali prepričanje, invalidnost, starost, spolno usmerjenost ali drugo osebno okoliščino.

(2) Prostovoljska organizacija in prostovoljec morata v razmerju do posameznikov, ki jim je prostovoljsko delo namenjeno, postopati po načelu enakih možnosti za vse, ne glede na osebne okoliščine, kot na primer spol, narodnost, raso ali etnično poreklo, vero, ali prepričanje, invalidnost, starost, spolno usmerjenost ali drugo osebno okoliščino.

(3) Prostovoljska organizacija usmerja prostovoljce v prostovoljsko delo skladno s svojimi cilji in dejavnostjo, potrebami uporabnikov prostovoljskega dela, željami prostovoljca ter naravo in zahtevnostjo prostovoljskega dela.

(4) Različno obravnavanje, temelječe na kateri od osebnih okoliščin iz prvega in drugega odstavka tega člena, ne pomeni diskriminacije, če se izvršuje zaradi zagotavljanja načela enakega obravnavanja.

11. člen (načelo varstva uporabnikov prostovoljskega dela)

(1) Prostovoljske organizacije morajo pri izbiri, usposabljanju in usmerjanju prostovoljcev v prostovoljsko delo z osebami s posebnimi potrebami in drugimi ranljivimi skupinami, kot so invalidi, osebe z motnjami v razvoju, starejše in nemočne osebe, osebe mlajše od 15 let, bolniki ter osebe, ki jim je bila delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost, zagotoviti, da prostovoljci imajo ali predhodno pridobijo posebna znanja, izkušnje in sposobnosti za prostovoljsko delo z navedenimi skupinami ljudi in drugimi osebami, ki se v skladu s predpisi štejejo za osebe s posebnimi potrebami ali ranljive skupine prebivalstva.

(2) Prostovoljskega dela iz prejšnjega odstavka ne smejo opravljati osebe:

- ki jim je bil izrečen varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja ali prepovedi opravljanja poklica, dejavnosti ali dolžnosti, ki je v zvezi s področjem opravljanja prostovoljskega dela ali zoper katere je bil uveden kazenski postopek ali so bile pravnomočno obsojene za kaznivo dejanje zoper življenje in telo, spolno nedotakljivost ali za premoženje.

12. člen (načelo prepovedi izkoriščanja prostovoljcev)

(1) Prepovedano je izkoriščanje ali zloraba prostovoljcev.

(2) Zloraba ali izkoriščanje prostovoljca je vsaka uporaba prostovoljskega dela z namenom pridobivanja ali povečanja premoženjske koristi.

13. člen (načelo varstva otrok, mladoletnih oseb in oseb, ki jim je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost)

(1) Otroci do dopolnjenega 15. leta lahko opravljajo samo tisto prostovoljsko delo, ki prispeva k njihovi vzgoji in osebnostnemu razvoju ter ne ogroža njihovega zdravja, razvoja ali jih ovira pri izpolnjevanju šolskih obveznosti in samo pod nadzorom mentorja ali mentorice (v nadaljnjem besedilu: mentor).

(2) Mladoletne osebe in osebe, ki jim je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost lahko opravljajo samo tisto prostovoljsko delo, ki je primerno njihovi starosti in psihofizičnim zmožnostim in samo pod nadzorom mentorja.

14. člen (načelo nezdružljivosti in brezplačnosti prostovoljstva)

Prostovoljskega dela ni mogoče opravljati na delih in nalogah, za katere ima posameznik pri isti organizaciji sklenjeno pogodbo o zaposlitvi.

15. člen (načelo nadnacionalnosti prostovoljskega dela)

(1) Prostovoljci, ki so napoteni na opravljanje organiziranega prostovoljskega dela v tujino, imajo vse pravice in obveznosti določene s tem zakonom in prevzetimi mednarodnimi obveznostmi.

(2) Prostovoljska organizacija, ki organizira izvajanje prostovoljstva v tujini, je prostovoljcem iz prejšnjega odstavka dolžna zagotoviti pravice in obveznosti določene s tem zakonom.

(3) Tujci in osebe, ki jim je bila na podlagi posebnega zakona priznana pravica do mednarodne zaščite, lahko opravljajo prostovoljsko delo v Republiki Sloveniji v skladu zakonom in drugimi predpisi, ki urejajo položaj tujcev v Republiki Sloveniji, in s prevzetimi mednarodnimi obveznostmi.

IV. POGOJI OPRAVLJANJA ORGANIZIRANEGA PROSTOVOLJSKEGA DELA

16. člen (dogovor o organiziranem prostovoljskem delu)

(1) Organizirano prostovoljsko delo (v nadaljnjem besedilu: prostovoljsko delo) se opravlja na podlagi sklenjenega dogovora, s katerim prostovoljec in prostovoljska organizacija dogovorita medsebojne pravice in obveznosti ter morebitne druge posebnosti, ki jih je potrebno dogovoriti za konkretno prostovoljsko delo.

(2) K sklenitvi dogovora iz prejšnjega odstavka lahko pristopijo tudi druge pogodbene stranke, ki imajo zaradi varstva svojih pravic ali obveznosti interes za konkretno obliko prostovoljskega dela.

17. člen (obličnost dogovora o prostovoljskem delu)

(1) Dogovor o prostovoljskem delu je lahko sklenjen pisno ali ustno.

(2) Sklenitev dogovora v pisni obliki je obvezna:
- če to zahteva prostovoljec, njegov zakoniti zastopnik ali skrbnik ali prostovoljska organizacija,
- v primerih napotitve prostovoljca na prostovoljsko delo v tujino,

- v primerih opravljanja prostovoljske službe,
- v primerih prostovoljskega dela oseb iz 13. člena tega zakona.

18. člen (vsebina dogovora o prostovoljskem delu)

(1) Bistvene sestavine dogovora o prostovoljskem delu so:
- podatki o strankah dogovora, njihovem prebivališču oziroma sedežu,
- določitev kraja in časa trajanja prostovoljskega dela, če gre za prostovoljsko delo v tujini ali zunaj kraja bivanja prostovoljca pa tudi podatki o nastanitvi ter načinu zagotavljanja drugih pogojev za opravljanje prostovoljskega dela,
- opis prostovoljskega dela,
- določitev pravice do dnevnega in tedenskega počitka,
- določitev specifičnih pravic in obveznosti prostovoljca ter obveznost spoštovanja etičnih pravil prostovoljske organizacije,
- določitev usposabljanja za prostovoljsko delo in mentorstva,
- določitev načina zagotavljanja varnosti v času usposabljanja za prostovoljsko delo, v času opravljanja prostovoljskega dela in v času prihoda ter odhoda s kraja opravljanja tega dela, če se to delo opravlja v okoliščinah, ki bi lahko ogrozile varnost, življenje ali zdravje prostovoljca,
- določitev upravičenih stroškov vezanih na opravljanje prostovoljskega dela in načina njihove povrnitve prostovoljcu,
- določitev načina izvajanja medsebojnih pravic in dolžnosti ter
- določitev načina prenehanja in odpovedi dogovora.

(2) Bistvena sestavina dogovora o prostovoljskem delu je tudi izjava prostovoljca, da na njegovi strani ne obstajajo zdravstvene ali druge okoliščine, ki bi mu onemogočale ali bistveno oteževale izpolnjevanje obveznosti ali bi lahko ogrozile njegovo zdravje ali življenje in zdravje oseb, s katerim med opravljanjem prostovoljskega dela prihaja v stik in izjava, da ima urejeno obvezno zdravstveno zavarovanje.

(3) Obvezna sestavina dogovora s prostovoljcem, ki opravlja prostovoljsko delo z osebami s posebnimi potrebami in drugimi ranljivimi skupinami, je izjava prostovoljca, da pri njem niso podane okoliščine iz drugega odstavka 11. člena tega zakona. Prostovoljska organizacija lahko od prostovoljca zahteva tudi predložitev potrdila iz kazenske ali druge ustrezne uradne evidence, ki to dokazuje.

(4) Če se sklepa dogovor o prostovoljskem delu z osebo, ki ji je v celoti odvzeta poslovna sposobnost ali z otrokom do dopolnjenega 15. leta, sklene dogovor v njenem imenu skrbnik ali zakoniti zastopnik.

(5) Če se sklepa dogovor o prostovoljskem delu z mladoletno osebo ali osebo, ki ji je delno odvzeta poslovna sposobnost, je dogovor veljaven, ko k njemu da soglasje zakoniti zastopnik ali skrbnik, v skladu s predpisi, ki urejajo poslovno sposobnost navedenih oseb.

(6) Dogovor o prostovoljskem delu lahko vsebuje tudi druge sestavine, ki so pomembne za opravljanje prostovoljskega dela.

19. člen (uporaba zakona, ki ureja obligacijska razmerja)

Za razmerja iz dogovora o prostovoljskem delu in razmerja, ki iz dogovora izhajajo in ki s tem zakonom niso urejena, velja zakon, ki ureja obligacijska razmerja.

20. člen (omejitev pogodbene svobode dogovora o prostovoljskem delu)

(1) Pri sklenitvi dogovora o prostovoljskem delu morajo prostovoljske organizacije upoštevati omejitve glede največje tedenske delovne obremenitve ter dnevnega in tedenskega počitka, ter varstva počitka otrok, mlajših od 15 let, kot to določa zakon, ki ureja delovna razmerja.

(2) Omejitve iz prejšnjega odstavka ne veljajo, če se prostovoljsko delo izvaja v obliki sobivanja z osebami, ki jim je prostovoljsko delo namenjeno in ima prostovoljec pravico in možnost, da soodloča o razporejanju dela.

(3) Dogovor sklenjen v nasprotju z določbami prejšnjih dveh odstavkov je ničen.

21. člen (prenehanje veljavnosti dogovora o prostovoljskem delu)

Dogovor o prostovoljskem delu preneha veljati:

- s potekom časa, za katerega je bil sklenjen,
- sporazumno ali z odpovedjo ene od strank,
- z dnem dokončnosti odločbe o omejitvi ali odvzemu poslovne sposobnosti prostovoljca, če dogovorjeno prostovoljsko delo presega obseg poslovne sposobnosti prostovoljca ali če zakoniti zastopnik ali pristojni center za socialno delo ne poda pisnega soglasja za nadaljevanje prostovoljskega dela,
- z dnem nastopa okoliščin iz drugega odstavka 11. člena tega zakona,
- z dnem prenehanja delovanja prostovoljske organizacije, ki nima pravnega naslednika in
- z dnem nastopa okoliščine, ki je dogovorjena za prenehanje veljavnosti dogovora z dogovorom o prostovoljskem delu.

22. člen (odpoved dogovora o prostovoljskem delu)

(1) Prostovoljec ali njegov skrbnik ali zakoniti zastopnik lahko kadarkoli odpove dogovor o prostovoljskem delu, če odpoved v roku, ki ga določa dogovor, sporoči prostovoljski organizaciji. Brez upoštevanja dogovorjenega odpovednega roka lahko prostovoljec dogovor odpove, če prostovoljska organizacija krši dogovorjene obveznosti.

(2) Prostovoljska organizacija lahko predčasno odpove dogovor, če preneha potreba po prostovoljskem delu, če prostovoljec krši dogovor, če ne izpolnjuje dogovorjenih obveznosti ali če prostovoljska organizacija ne more več zagotavljati pogojev za opravljanje prostovoljskega dela.

(3) Dogovor o prostovoljskem delu preneha veljati z dnem vročitve odpovedi.

23. člen (evidenca prostovoljcev in prostovoljskega dela)

(1) Za namene spremljanja stanja in spodbujanja prostovoljstva v organizaciji, organizacije in izvajanja prostovoljstva ter uresničevanja pravic in obveznosti prostovoljcev in prostovoljskih organizacij, prostovoljska organizacija vodi evidenco prostovoljcev in opravljenega prostovoljskega dela tako, da za vsakega prostovoljca vzpostavi in vodi evidenčni list prostovoljca in opravljenega prostovoljskega dela.

(2) Evidenčni list prostovoljca in opravljenega prostovoljskega dela vsebuje naslednje podatke:

- naziv in sedež prostovoljske organizacije ter datumu vzpostavitve evidenčnega lista,
- osebno ime prostovoljca ter naslov stalnega ali začasnega prebivališča
- datum rojstva,
- datum sklenitve pisnega ali ustnega dogovora, vrsta in obseg povračila dogovorjenih stroškov ter datum izplačila,

- datum ali časovno obdobje, v katerem je prostovoljec delo opravil, ter podatek o kraju opravljanja prostovoljskega dela,
- datum izdaje potrdila o opravljenem prostovoljskem delu,
- podatek o tem, v kateri organizaciji je bilo opravljeno prostovoljsko delo,
- podatek o vrsti opravljenega prostovoljskega dela,
- področje prostovoljskega dela po seznamu, določenim s predpisom na podlagi sedmega odstavka tega člena,
- kratko navedbo morebitnih spretnosti in znanj, ki jih je prostovoljec pridobil z usposabljanjem za prostovoljsko delo ali s prostovoljskim delom,
- število opravljenih prostovoljskih ur po vrsti in področju prostovoljskega dela in
- navedbo osebnega imena in funkcije odgovorne osebe.

(3) Podatek iz desete alineje prejšnjega odstavka prostovoljska organizacija vpiše, na zahtevo prostovoljca ali, če je tako dogovorjeno z dogovorom o prostovoljskem delu.

(4) Prostovoljska organizacija vodi evidenco v elektronski ali fizični obliki na način, da je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov. Podatki v evidenci se hranijo deset let od zadnjega vpisa v evidenčni list prostovoljca. Listine, na podlagi katerih so bili podatki v evidenco vpisani, se hranijo deset let od nastanka listine.

(5) Prostovoljska organizacija ali druga pravna oseba zasebnega prava, katere delovanje je z zakonom opredeljeno kot nepridobitno, ali organizacija iz drugega odstavka 7. člena, v okviru katere je bilo prostovoljsko delo opravljeno na podlagi dogovora iz drugega odstavka 9. člena tega zakona, mora prostovoljski organizaciji, s katero je bil tak dogovor sklenjen, najmanj enkrat letno sporočiti podatke o opravljenem prostovoljskem delu, v rokih in na način določen z dogovorom.

(6) Vrste prostovoljskega dela iz osme alineje drugega odstavka tega člena so:
- organizacijsko delo, ki je opravljanje prostovoljskega dela vodenja projektov in programov, njihova organizacija ali organizacija dela projekta ali programa in opravljanje mentorstva prostovoljcem;
- vsebinsko, ki je opravljanje prostovoljskega dela, za izvajanje katerega so potrebna posebna znanja in veščine, in osnovnega prostovoljskega dela posameznega programa ali projekta. Posebna znanja in veščine so znanja in veščine, ki jih prostovoljec pridobi v vzgojno izobraževalnem sistemu ali na usposabljanju prostovoljske organizacije;
- drugo delo, ki je opravljanje prostovoljskega dela kot pomožnega dela ali dela za podporo prostovoljskemu programu ali projektu ali dela za opravljanje katerega ni potrebno posebno usposabljanje.

(7) Seznam področij prostovoljskega dela in podrobnejšo ureditev evidenčnega lista iz drugega odstavka tega člena predpiše minister, pristojen za javno upravo (v nadaljnjem besedilu: minister).

24. člen (potrdilo)

(1) Ne glede na obliko dogovora je prostovoljska organizacija na zahtevo prostovoljca dolžna izdati prostovoljcu potrdilo o opravljenem prostovoljskem delu.

(2) Potrdilo iz prejšnjega odstavka mora vsebovati naziv in sedež prostovoljske organizacije, osebno ime, rojstne podatke in naslov stalnega ali začasnega prebivališča prostovoljca, podatke o trajanju in količini opravljanega prostovoljskega dela, kratek opis prostovoljskega dela in navedbo vrste in obsega stroškov, če so bili prostovoljcu povrnjeni. Če prostovoljec to

želi, potrdilo vsebuje tudi navedbo morebitnih spretnosti in znanj, ki jih je prostovoljec pridobil z usposabljanjem za prostovoljsko delo ali mentorstvom ali s prostovoljskim delom.

(3) Potrdilo iz prvega odstavka tega člena mora vsebovati podpis pooblaščene osebe prostovoljske organizacije.

(4) Sklenitev ustnega dogovora o prostovoljskem delu se lahko dokazuje tudi s potrdilom iz prvega odstavka tega člena.

(5) Državljanom Republike Slovenije, ki opravljajo prostovoljsko delo v tujini, mora izdati potrdilo o opravljenem prostovoljskem delu prostovoljska organizacija s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je prostovoljsko delo v tujini organizirala ali soorganizirala.

(6) Prostovoljska organizacija izdajo potrdila evidentira v evidenčnem listu prostovoljca.

V. PRAVICE IN OBVEZNOSTI PROSTOVOLJCEV IN PROSTOVOLJSKIH ORGANIZACIJ V OKVIRU ORGANIZIRANEGA PROSTOVOLJSTVA

25. člen (pravice prostovoljca)

(1) Prostovoljec ima pravico do:

- predhodne seznanitve z organizacijo, vsebino in pogoji prostovoljskega dela ter s pravicami in obveznostmi, ki mu kot prostovoljcu pripadajo po zakonu, oziroma na podlagi splošnih aktov prostovoljske organizacije,
- seznanitve z morebitnimi nevarnostmi opravljanja prostovoljskega dela,
- sklenitve pisnega dogovora o prostovoljskem delu,
- potrdila o opravljenem prostovoljskem delu,
- seznanitve z etičnimi pravili organizacije in drugimi etičnimi pravili, ki so pomembna za posamezne oblike prostovoljskega dela,
- ustreznega usposabljanja za prostovoljsko delo in drugega usposabljanja v zvezi s prostovoljskim delom,
- mentorja, ki mu med trajanjem prostovoljskega dela nudi strokovno pomoč in podporo,
- zagotovitve varnosti v času usposabljanja za prostovoljsko delo in v času opravljanja prostovoljskega dela, če se usposabljanje ali to delo opravlja v okoliščinah, ki bi lahko ogrozile varnost, življenje ali zdravje prostovoljca,
- dnevnega in tedenskega počitka v dogovorjenem obsegu,
- aktivnega sodelovanja pri odločanju v zadevah, ki vplivajo na prostovoljsko delo,
- odklonitve dela, ki se mu zdi moralno nesprejemljivo ali je v nasprotju z določili tega ali drugih zakonov,
- povrnitve dogovorjenih stroškov, ki jih je imel v zvezi z opravljanjem prostovoljskega dela,
- vložitve zahteve za izpolnitev obveznosti ali prenehanja kršitve pravic na organ upravljanja prostovoljske organizacije in
- varstva osebnih podatkov v skladu z zakonom o varstvu osebnih podatkov.

(2) Če je sklenjen ustni dogovor o prostovoljskem delu mora prostovoljec prostovoljski organizaciji podati pisno izjavo, da je bil seznanjen s pravicami in obveznostmi iz prve, druge in pete alineje prejšnjega odstavka.

(3) Opravičena odsotnost prostovoljca s prostovoljskega dela ne vpliva na pravice iz prvega odstavka tega člena.

26. člen (obravnava zahteve prostovoljca)

(1) Prostovoljec lahko zahtevo iz trinajste alineje prvega odstavka prejšnjega člena vloži v roku 30 dni od dneva kršitve pravic ali neizpolnitve obveznosti.

(2) Pristojni organ prostovoljske organizacije mora odločiti o zahtevi prostovoljca v 30 dneh od prejema zahteve, kršitev odpraviti oziroma obveznost izpolniti.

(3) Prostovoljec ima pravico organu iz prejšnjega odstavka tudi osebno predstaviti okoliščine, zaradi katerih meni, da so bile kršene njegove pravice.

(4) V primeru, da obveznost iz drugega odstavka tega člena v danem roku ni izpolnjena oziroma kršitev ni odpravljena lahko prostovoljec uveljavi sodno varstvo pred pristojnim sodiščem splošne pristojnosti.

27. člen (zavarovanje za primer brezposelnosti)

(1) Prostovoljcu s statusom brezposelne osebe zaradi opravljanja prostovoljskega dela ne prenehajo pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti, ki so mu bile priznane v skladu z zakonom, ki ureja trg dela.

(2) Prostovoljec iz prejšnjega odstavka mora o opravljanju prostovoljskega dela v skladu s tem zakonom pisno obvestiti pristojni Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, ki to okoliščino upošteva pri izpolnjevanju obveznosti prostovoljca po zakonu, ki ureja trg dela.

28. člen (obveznosti prostovoljca)

(1) Obveznosti prostovoljca so:

- izpolnjevanje obveznosti prevzetih s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu,
- usposabljanje za prostovoljsko delo ali drugo usposabljanje v zvezi z njim, če je obveznost dogovorjena s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu,
- skrbno opravljanje prostovoljskega dela, v skladu s strokovnimi standardi in etičnimi pravili ter prejetimi navodili prostovoljske organizacije, ki prostovoljsko delo organizira,
- spoštovanje pravil delovanja prostovoljske organizacije,
- varovanje zaupnih podatkov prostovoljske organizacije in osebnih podatkov, s katerimi se je seznanil ob opravljanju prostovoljskega dela ter
- poročanje o opravljenem prostovoljskem delu.

(2) Ne glede na določbo tretje alineje prejšnjega odstavka ima prostovoljec pravico odkloniti navodila za delo prostovoljske organizacije, če bi bilo opravljanje prostovoljskega dela v skladu z navodili nevarno za življenje ali zdravje prostovoljca ali drugih oseb ali v neskladju z veljavnimi predpisi. Prostovoljsko delo lahko odkloni tudi, če meni, da bi bilo delo za njega moralno ali etično nesprejemljivo ali v nasprotju s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu.

(3) Če bi upoštevanje navodil za delo prostovoljske organizacije, ki prostovoljsko delo organizira, lahko povzročilo škodo prostovoljcu, uporabnikom prostovoljskega dela ali tretjim osebam, je obveznost prostovoljca prostovoljsko organizacijo na to pisno opozoriti. V nujnih primerih je izjemoma opozorilo lahko tudi ustno.

29. člen (obveznosti prostovoljske organizacije)

(1) Obveznosti prostovoljske organizacije so:

- spoštovanje in zagotavljanje pravic prostovoljca iz 25. člena tega zakona,
- izvrševanje obveznosti do prostovoljca prevzetih s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu,

- zagotavljanje pogojev za spoštovanje pravic prostovoljca,
- izdajanje pisnih potrdil o prostovoljskem delu z vsebino, kot je določena v 24. členu tega zakona,
- zagotavljanje materialnih pogojev in sredstev za izvajanje prostovoljskega dela,
- zagotavljanje povračil dogovorjenih stroškov prostovoljcu,
- zagotavljanje spoštovanja varstva osebnih podatkov in pravice do zasebnosti prostovoljca,
- zagotavljanje drugih pogojev in pravic določenih s tem zakonom in
- vodenje evidence prostovoljcev in opravljenega prostovoljskega dela iz 23. člena tega zakona.

(2) Prostovoljska organizacija mora nezgodno zavarovati prostovoljca za čas opravljanja prostovoljskega dela, če se prostovoljsko delo opravlja v pogojih, ki pomenijo nevarnost za zdravje ali življenje prostovoljca, ali če je tako dogovorjeno z dogovorom o prostovoljskem delu.

30. člen (odgovornost za nastalo škodo)

(1) Za škodo, ki jo povzroči prostovoljec uporabniku prostovoljskega dela ali tretji osebi pri opravljanju prostovoljskega dela ali v zvezi z njim, odgovarja prostovoljska ali druga nepridobitna organizacija, v interesu katere je prostovoljec na podlagi sklenjenega dogovora iz 16. člena tega zakona delal takrat, ko je bila škoda povzročena, razen če dokaže, da je prostovoljec v danih okoliščinah ravnal pravilno.

(2) Če je prostovoljec na podlagi sklenjenega dogovora iz drugega odstavka 9. člena tega zakona delal v drugi organizaciji, odgovarja za škodo iz prejšnjega odstavka tudi ta organizacija solidarno.

(3) Če se dokaže, da je bila škoda povzročena namerno ali zaradi hude malomarnosti prostovoljca, ima prostovoljska organizacija, ki je škodo poravnala v skladu s prejšnjim odstavkom, pravico do regresnega zahtevka za poplačilo celotne izplačane odškodnine.

(4) Oškodovanec ima pravico zahtevati povrnitev škode tudi neposredno od prostovoljca, če je ta škodo povzročil namenoma.

(5) Prostovoljska organizacija lahko zavaruje svojo odgovornost za ravnanje prostovoljcev do tretjih oseb.

31. člen (povračilo stroškov)

(1) Prostovoljska organizacija mora prostovoljcu povrniti stroške, ki so nastali zaradi ali v zvezi z izvajanjem prostovoljskega dela, če je z dogovorom o prostovoljskem delu tako dogovorjeno.

(2) Stroški iz prejšnjega odstavka so:
- potni stroški, stroški prehrane in nastanitve,
- stroški prevoza in drugi stroški povezani s potjo in bivanjem v tujini, če gre za prostovoljsko delo v tujini,
- nadomestilo za uporabo lastnih sredstev, če gre za sredstva, ki so značilna, nujna in običajna za opravljanje določenega prostovoljskega dela in so kot taka določena v predpisih, ki urejajo delovna razmerja, ali v posebnih predpisih in internih aktih prostovoljske organizacije.

(3) Potne stroške, stroške prehrane in nastanitve, stroške prevoza in druge stroške povezane s potjo ter stroške povezane z bivanjem v tujini, organizacija prostovoljcu povrne v skladu s predpisi, ki urejajo povračila teh stroškov v delovno pravnih razmerjih.

(4) Nadomestilo za upravičeno uporabo lastnih sredstev se obračuna po dejanskih stroških, če so ti izkazani z dokazili ali v pavšalnem znesku. Pavšalni znesek nadomestila se določi na podlagi izračuna realnih stroškov, vendar na letni ravni ne sme presegati 20% višine povprečne mesečne plače zaposlenih v Sloveniji za januar preteklega koledarskega leta.

(5) Tujcu ali tujki (v nadaljnjem besedilu: tujec), ki je bil v Republiko Slovenijo napoten na opravljanje organiziranega prostovoljskega dela, mora prostovoljska organizacija izplačati tudi nadomestilo za osebne stroške, če je bilo s tujo prostovoljsko organizacijo, ki je tujca v Republiko Slovenijo napotila, tako dogovorjeno in če je slednja za tako izplačilo zagotovila potrebna sredstva ali če je tako izplačilo predvideno z evropskim ali mednarodnim programom, ki poteka na podlagi mednarodne pogodbe, ki jo je sklenila, ali k njej pristopila Republika Slovenija. Višina izplačila takega nadomestila ne sme presegati višine, ki jo za namen tedenskega ali mesečnega izplačila določa tak dogovor ali program. Nadomestilo za osebne stroške mu lahko organizacija izplača tedensko, mesečno ali v enkratnem znesku.

32. člen (usposabljanje prostovoljca)

(1) Prostovoljska organizacija zagotavlja usposabljanje prostovoljca za prostovoljsko delo.

(2) Usposabljanje prostovoljca obsega:

- teoretično in praktično seznanitev prostovoljca z vsebino in načinom opravljanja prostovoljskega dela,
- seznanitev prostovoljca s prostovoljsko organizacijo, ki prostovoljsko delo organizira in organizacijo v okviru katere bo prostovoljsko delo opravljal, njenim delovanjem in njenimi splošnimi akti ter z etičnim kodeksom organizacije in
- seznanitev prostovoljca z njegovimi pravicami in obveznostmi v zvezi z opravljanjem prostovoljskega dela.

33. člen (mentorstvo)

(1) Prostovoljska organizacija zagotavlja mentorstvo, če je to potrebno zaradi narave prostovoljskega dela, ali če prostovoljec izrazi potrebo po mentorstvu in skrbi za usposabljanje mentorjev prostovoljskega dela.

(2) Mentorstvo obsega organizacijo prostovoljskega dela in podporo prostovoljcu pri opravljanju prostovoljskega dela v skrbi za kakovostno izvajanje prostovoljskega dela. Mentorstvo se lahko izvaja tudi kot oblika prostovoljskega dela.

(3) Mentor je lahko opravilno sposobna polnoletna oseba, ki po prostovoljskih ali delovnih izkušnjah presega izkušnje oseb, ki se želijo vključiti v prostovoljsko delo.

34. člen (nagrada za izjemne dosežke)

Prostovoljska organizacija lahko prostovoljcu podeli letno nagrado za izjemne dosežke, če ima v splošnem aktu vnaprej določena merila, ki opredeljujejo izjemne dosežke, ter postopek in kriterije za izbor.

VI. SPODBUJANJE RAZVOJA IN SPREMLJANJE ORGANIZIRANEGA PROSTOVOLJSTVA

35. člen (trajnostni razvoj)

Prostovoljstvo se kot družbeno vrednoto vključuje v vzgojno izobraževalni sistem na podlagi meril in

kriterijev, ki jih določajo predpisi na področju vzgoje in izobraževanja.

36. člen (strategija razvoja prostovoljstva)

(1) Z namenom spodbujanja prostovoljstva Vlada Republike Slovenije sprejme odlok, v katerem določi strategijo razvoja prostovoljskega dela (v nadaljnjem besedilu: strategija).

(2) Strategija določa temeljne politike in ukrepe spodbujanja prostovoljskega dela.

(3) Strategija se določi za obdobje petih let.

(4) Strategijo pripravi ministrstvo, pristojno za javno upravo (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo), v sodelovanju z delovnim telesom iz petega odstavka tega člena.

(5) Za spremljanje izvajanja strategije ter razvoja prostovoljstva Vlada Republike Slovenije imenuje stalno delovno telo, sestavljeno iz predstavnikov ministrstev in predlaganih predstavnikov prostovoljskih organizacij.

37. člen (spodbujanje prostovoljstva)

(1) Na podlagi strategije ministrstva in drugi organi državne uprave načrtujejo in izvajajo ukrepe za spodbujanje in razvoj prostovoljstva. Pri načrtovanju ukrepov morajo sodelovati s prostovoljskimi organizacijami.

(2) Pri dodeljevanju sredstev iz državnega proračuna na delovnih področjih, na katerih delujejo tudi prostovoljske organizacije, je izvajanju projektov in programov prostovoljskih organizacij, ki vključujejo prostovoljsko delo ali pa so namenjeni razvoju prostovoljstva, namenjenih najmanj 10% razpisanih sredstev javnega razpisa.

(3) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka, se sredstva lahko dodelijo subjektom, ki niso prostovoljske organizacije, če na javni razpis ni bilo predloženo zadostno število vlog prostovoljskih organizacij in bi zato sredstva ostala neporabljena.

(4) Samoupravne lokalne skupnosti na način in v okviru namena kot je določeno v prvem in drugem odstavku tega člena, lahko določijo projekte in programe ter zagotovijo sredstva za njihovo izvajanje.

(5) Če se za pridobitev sredstev na javnih razpisih zahteva zagotovitev lastnega deleža sofinanciranja, organi, ki dodeljujejo sredstva državnega proračuna ali proračunov samoupravnih lokalnih skupnosti, če zakon ne določa drugače, prostovoljsko delo upoštevajo kot lastni materialni vložek prostovoljskih organizacij. Višina lastnega materialnega vložka se določi na podlagi evidentiranega dela in ocenjene vrednosti ure prostovoljskega dela, določene s predpisom iz sedmega odstavka 41. člena tega zakona.

(6) Pri dodeljevanju sredstev iz državnega proračuna se pri izvajanju projektov in programov prostovoljskih organizacij, ki vključujejo prostovoljsko delo, stroški vodenja, usklajevanja in mentorstva prostovoljcev priznavajo kot upravičeni stroški sofinanciranja projektov in programov.

38. člen (vpisnik prostovoljskih organizacij)

(1) Za potrebe spremljanja prostovoljstva in uveljavljanje pravic in obveznosti prostovoljcev in prostovoljskih organizacij pristojna organizacija za zbiranje, obdelavo in posredovanje podatkov, na podlagi pisne priglasitve pravne osebe zasebnega prava, katere delovanje je z zakonom opredeljeno kot nepridobitno in katere osnovna dejavnost ni v nasprotju z opredelitvijo prostovoljstva določeno v 2. členu tega zakona in ki zagotavlja in usposablja prostovoljce za prostovoljsko delo ali se v okviru njene dejavnosti prostovoljsko delo izvaja v

dobro drugih ali v splošno korist, izvede vpis in vzpostavi elektronski vpisnik prostovoljskih organizacij (v nadaljnjem besedilu: vpisnik). Ministrstvo seznam prostovoljskih organizacij objavi na spletni strani ministrstva.

(2) Vpisnik prostovoljskih organizacij vsebuje naslednje podatke:
- matično številko pravne osebe,
- naziv in sedež pravne osebe,
- statusna oblika pravne osebe,
- osebne podatke zakonitega zastopnika,
- dejavnost pravne osebe,
- datum vpisa v vpisnik,
- datum vpisa spremembe podatkov v vpisniku,
- datum izbrisa iz vpisnika,
- razlog izbrisa in
- opombe.

(3) O zavrnitvi priglasitve iz prvega odstavka tega člena in izbrisu prostovoljske organizacije iz vpisnika prostovoljskih organizacij iz razlogov navedenih v prvem odstavku 40. člena tega zakona, odloča ministrstvo.

39. člen (priglasitev v vpisnik)

(1) Pisna priglasitev vsebuje naslednje podatke:
- matično številko pravne osebe,
- naziv in sedež pravne osebe,
- statusna oblika pravne osebe,
- osebne podatke zakonitega zastopnika,
- dejavnost pravne osebe,
- izjavo, da je njeno delovanje z zakonom opredeljeno kot nepridobitno in da njena osnovna dejavnost ni v nasprotju z opredelitvijo prostovoljstva določeno v 2. členu tega zakona ter, da zagotavlja in usposablja prostovoljce za prostovoljsko delo ali da se v okviru njene dejavnosti prostovoljsko delo izvaja v splošno korist ali, da izpolnjuje pogoje iz četrtega odstavka 9. člena tega zakona,
- da ne gre za organizacijo iz tretjega odstavka 9. člena tega zakona ter
- datum, žig in podpis zakonitega zastopnika.

(2) Minister predpiše obrazec za priglasitev iz prejšnjega odstavka in ga objavi na spletni strani ministrstva.

40. člen (izbris in ponovna priglasitev v vpisnik)

(1) Izbris prostovoljske organizacije iz vpisnika se izvrši, če:
- prostovoljska organizacija to pisno zahteva,
- pravna oseba preneha obstajati,
- prostovoljska organizacija ne predloži poročila o prostovoljstvu iz prvega odstavka 41. člena tega zakona,
- prostovoljska organizacija iz petega odstavka 23. člena tega zakona ne sporoči podatkov o opravljenem prostovoljskem delu prostovoljski organizaciji s katero je sklenila dogovor iz drugega odstavka 9. člena tega zakona ali
- ne izpolnjuje več pogojev za vpis v vpisnik.

(2) Pravnim osebam, ki so bile izbrisane iz razloga iz prve, tretje in četrte alineje prejšnjega odstavka, ponoven vpis v vpisnik ni dovoljen pred potekom dveh let od dneva izbrisa.

41. člen (poročila o prostovoljstvu)

(1) Prostovoljske organizacije, ki so vpisane v vpisnik iz 38. člena tega zakona, enkrat letno, na enotno predpisanem obrazcu, pripravijo poročilo o prostovoljstvu, ki vsebuje naslednje podatke za preteklo koledarsko leto:

- o številu sklenjenih dogovorov o prostovoljskem delu,
- o kraju izvajanja prostovoljskega dela ter o prostovoljskih organizacijah in drugih pravnih osebah javnega ali zasebnega prava, katerih delovanje je z zakonom opredeljeno kot nepridobitno, v okviru katerih je bilo na podlagi sklenjenega dogovora iz drugega odstavka 9. člena tega zakona prostovoljsko delo opravljeno in
- o skupnem številu opravljenih prostovoljskih ur ter številu opravljenih prostovoljskih ur glede na vrsto prostovoljskega dela, kot jih določa šesti odstavek 23. člena tega zakona, in starostne skupine prostovoljcev.

(2) Podatki iz prejšnjega odstavka, razen podatkov iz prve alineje, se prikazujejo po področjih prostovoljskega dela, v skladu s seznamom, določenim s predpisom iz sedmega odstavka 23. člena tega zakona.

(3) Poročilo o prostovoljstvu predložijo pristojni organizaciji za javno pravne evidence in storitve, prek spletnega portala, istočasno z letnim poročilom, ki ga te organizacije predložijo v skladu s predpisi, ki določajo vodenje poslovnih knjig in pripravo letnih poročil.

(4) Na podlagi poročil o prostovoljstvu pristojna organizacija za javno pravne evidence in storitve zbere in obdela prejete podatke. Zbirne podatke o prostovoljskem delu v Republiki Sloveniji za preteklo koledarsko leto skupaj s seznamom prostovoljskih organizacij, ki so v skladu s tem zakonom poročila o prostovoljstvu predložile in tistih, ki tega v roku določenim s tem zakonom niso storile, ter seznamom organizacij, v katerih se je prostovoljsko delo izvajalo na podlagi dogovora iz drugega odstavka 9. člena tega zakona, posreduje ministrstvu.

(5) Ministrstvo na podlagi zbira podatkov iz prejšnjega odstavka pripravi skupno poročilo o prostovoljstvu v Republiki Sloveniji za preteklo koledarsko leto in ga predloži Vladi Republike Slovenije v seznanitev.

(6) Poročilo iz prejšnjega odstavka vsebuje seznam prostovoljskih organizacij in drugih pravnih oseb, v okviru katerih je bilo prostovoljsko delo opravljeno, podatke o številu sklenjenih dogovorov o prostovoljskem delu in opravljenem prostovoljskem delu ter ocenjeno vrednost prispevka prostovoljstva k družbeni blaginji. Skupno poročilo o prostovoljstvu se objavi na spletni strani ministrstva.

(7) Obrazec iz prvega odstavka tega člena in način prikazovanja in sporočanja podatkov iz prvega, drugega, tretjega in četrtega odstavka tega člena, ocenjeno vrednost opravljenega prostovoljskega dela, glede na vrsto prostovoljskega dela iz šestega odstavka 23. člena tega zakona, vsebino in roke za predložitev zbira podatkov iz četrtega odstavka tega člena ter rok za predložitev skupnega poročila o prostovoljstvu v Republiki Sloveniji, predpiše minister.

42. člen (državna priznanja)

(1) Prostovoljcem in prostovoljskim organizacijam se podeljuje Nagrado Republike Slovenije za prostovoljstvo (v nadaljnjem tekstu: nagrada) in Priznanje Republike Slovenije za prostovoljstvo (v nadaljnjem besedilu: priznanje) kot najvišji državni priznanji za izjemne dosežke na področju

prostovoljstva, njegove promocije in razvoja.

(2) Nagrada zaslužnemu prostovoljcu se podeli za življenjsko delo, če se je s svojim prostovoljskim delom izjemno uveljavil in z njim trajno prispeval k razvoju prostovoljstva in družbeni blaginji Republike Slovenije ali za enkraten izjemen dosežek, če ima ta izjemen vpliv na področju prostovoljstva.

(3) Nagrada zaslužni prostovoljski organizaciji se podeli če je s svojim delom dosegla izjemne in trajne dosežke na področju prostovoljstva na območju Republike Slovenije v časovnem obdobju daljšem od 20 let.

(4) Priznanje se podeli za pomembne dosežke prostovoljcev in prostovoljskih organizacij v obdobju zadnjih dveh let.

(5) Nagrada in priznanje se podeljujeta na podlagi naslednjih meril:
- evidentirana leta prostovoljskega dela oziroma dela na področju prostovoljstva,
- število opravljenih prostovoljskih ur,
- pomen dejansko dosežene spremembe zaradi opravljanja prostovoljstva ali dela na področju prostovoljstva,
- število vključenih deležnikov,
- obseg vpliva opravljenega prostovoljskega dela prostovoljca ali opravljenega dela na področju prostovoljstva na vključevanje drugih posameznikov v prostovoljstvo in širitev ideje ter načel prostovoljstva in
- izkazan vpliv na širjenje prostovoljskega dela z vzpostavitvijo novih programov prostovoljskega dela.

(6) Kandidate za nagrado in priznanje lahko predlagajo posamezniki in pravne osebe.

43. člen (podelitev nagrade in priznanja)

(1) Vsako leto se lahko zaslužnim prostovoljcem ali prostovoljskim organizacijam podeli največ ena nagrada ter največ šest priznanj. Podeljujejo se za vsa področja prostovoljstva.

(2) O podelitvi odloča Odbor Republike Slovenije za podelitev državnih priznanj na področju prostovoljstva iz 44. člena tega zakona (v nadaljnjem besedilu: odbor) z najmanj dvotretjinsko večino vseh članov.

(3) Za namene odločanja o podelitvah nagrad in priznanj iz prejšnjega odstavka odbor obdeluje naslednje osebne podatke kandidatov: osebno ime, akademski naziv, če ga ima, datum in kraj rojstva, naslov stalnega prebivališča in podatke o opravljenem prostovoljskem delu in doseženih rezultatih.

(4) Prostovoljcu se lahko podeli nagrada samo enkrat.

(5) Prostovoljcu se lahko podeli priznanje samo enkrat.

(6) Nagrada in priznanje se izkazujeta s finančno nagrado in posebno listino.

(7) Nagrado in priznanje podeljuje vsako leto ob mednarodnem dnevu prostovoljstva odbor, izroči pa Predsednik Republike Slovenije.

(8) Nagrada in priznanje se ne moreta podeliti posmrtno ali organizaciji, ki je v času postopka ocenjevanja in podeljevanja iz kateregakoli razloga prenehala obstajati ali je v postopku prenehanja.

(9) Višino nagrade in priznanja določi na predlog odbora Vlada Republike Slovenije tako, da je razmerje med njima 3:1.

(10) Podrobnejšo ureditev nagrade in priznanja, podrobnejši način predlaganja kandidatov, obliko in vsebino javnega poziva iz drugega odstavka 45. člena tega zakona, podrobnejša merila

za podelitev nagrade in priznanja, način podelitve nagrade in priznanja, način oblikovanja strokovnih komisij iz petega odstavka 44. člena tega zakona in njihove naloge in področja njihovega dela ter vsebino ter roke za objavo poročila o delu iz drugega odstavka 45. člena tega zakona predpiše Vlada Republike Slovenije.

44. člen (odbor)

(1) Odbor iz prejšnjega člena, ki ima devet članov, na predlog ministra imenuje Vlada Republike Slovenije. Sestavljen je tako, da člani v njem zastopajo vsa področja prostovoljskega dela.

(2) Štiri kandidate za člane odbora predlagajo prostovoljske organizacije, enega kandidata predlaga Urad predsednika Republike Slovenije, enega kandidata predlaga ministrstvo, tri kandidate pa predlagajo ministrstva tako, da se z njihovim imenovanjem zagotovi zastopanost še manjkajočih področij prostovoljskega dela.

(3) Člani odbora so imenovani za dobo štirih let tako, da se pri prvem imenovanju za štiri člane odbora določi mandat dveh let, za ostale pa štiri leta. Mandat članov odbora se lahko ponovi le enkrat.

(4) Predsednika odbora in njegovega namestnika izvolijo člani izmed sebe.

(5) Za pomoč pri izbiri kandidatov za podelitev nagrad in priznanj odbor, Vladi Republike Slovenije predlaga imenovanje posebnih strokovnih komisij za posamezna področja prostovoljskega dela, ki pripravijo strokovne ocene o posameznih predlogih.

45. člen (delo odbora in strokovnih komisij)

(1) Delo odbora in komisij je častno in brezplačno.

(2) Odbor zagotavlja javnost delovanja tako, da vsako leto objavi javni poziv za predlaganje kandidatov za nagrado in priznanje ter objavi sestavo imenovanih strokovnih komisij in poročilo o svojem delu.

(3) Odbor sprejme poslovnik, ki podrobneje določa način dela odbora in strokovnih komisij.

(4) Poslovnik začne veljati, ko da k njemu soglasje Vlada Republike Slovenije in se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

(5) Strokovna in administrativna dela za odbor opravlja ministrstvo. Vsakoletne podatke o prejemnikih državnih priznanj iz prvega odstavka 42. člena tega zakona, ki obsegajo ime in priimek, akademski naziv, če ga ima, rojstni datum in kraj stalnega prebivališča ali naziv, matično številko in naslov sedeža prejemnika, datum in številko državnega priznanja in utemeljitev za njegovo podelitev, objavi na spletnih straneh ministrstva.

46. člen (sredstva)

Sredstva za delovanje odbora in strokovnih komisij ter sredstva za nagrado in priznanje se zagotavljajo v proračunu Republike Slovenija v finančnem načrtu ministrstva.

47. člen (priznanja samoupravne lokalne skupnosti)

Svet samoupravne lokalne skupnosti lahko v okviru svoje pristojnosti s predpisi določi in uredi nagrade in priznanja samoupravne lokalne skupnosti za izjemne dosežke na področju prostovoljstva.

VII. PRISTOJNOST ZA IZVAJANJE IN NADZOR NAD IZVAJANEM ZAKONA

48. člen (pristojnost za izvajanje)

Ministrstvo spremlja stanje prostovoljstva v Republiki Sloveniji in sodeluje pri pripravi, izvajanju in vrednotenju politik, predpisov in ukrepov, ki vplivajo na delovanje prostovoljcev in prostovoljskih organizacij in skrbi za izvrševanje tega zakona.

49. člen (nadzor)

(1) Nadzor nad izvrševanjem določb tega zakona, razen določb iz drugega in tretjega odstavka tega člena, izvajajo inšpektorji in inšpektorice (v nadaljnjem besedilu: inšpektorji) Ministrstva za javno upravo, Inšpektorata Republike Slovenije za javno upravo.

(2) Nadzor nad izvrševanjem določb 11. člena, 13. člena in prvega odstavka 20. člena tega zakona, izvajajo inšpektorji Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Inšpektorata Republike Slovenije za delo.

(3) Nadzor nad varstvom osebnih podatkov izvaja Informacijski pooblaščenec Republike Slovenije.

(4) Inšpektorat Republike Slovenije za javno upravo, Inšpektorat Republike Slovenije za delo in Informacijski pooblaščenec Republike Slovenije izvršujejo pristojnosti iz prejšnjih odstavkov kot prekrškovni organi.

VIII. KAZENSKE DOLOČBE

50. člen

(1) Z globo od 200 do 500 eurov se za prekršek kaznuje prostovoljska organizacija, ki ne sklene dogovora o prostovoljskem delu v pisni obliki (drugi odstavek 17. člena tega zakona) ali ne izda potrdila o sklenitvi ustnega dogovora (prvi in peti odstavek 24. člena tega zakona) ali ga sklene brez obveznih sestavin (drugi, tretji in četrti odstavek 18. člena tega zakona).

(2) Z globo od 300 do 600 eurov se kaznuje prostovoljska organizacija, ki stori prekršek iz prejšnjega odstavka proti mladoletni osebi ali osebi, ki ji je bila delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost.

(3) Z globo od 2.000 do 4.000 eurov se za prekršek kaznuje prostovoljska organizacija, ki opusti dolžnost (prvi odstavek 11. člena tega zakona) ali dopusti opravljanje prostovoljskega dela osebi, ki ji dela s temi skupinami ljudi ni dovoljeno opravljati (drugi odstavek 11. člena tega zakona).

(4 Z globo od 400 do 800 eurov se za prekršek kaznuje prostovoljska organizacija, če:

- otroku do dopolnjenega 15. leta ali mladoletni osebi ali osebi, ki ji je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost, ne zagotovi opravljanja prostovoljskega dela pod nadzorom mentorja ali opravljanja prostovoljskega dela primernega njeni starosti in psihofizičnim zmožnostim (prvi in drugi odstavek 13. člena tega zakona);
- z mladoletno osebo ali osebo, ki ji je bila delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost, brez soglasja zakonitega zastopnika ali skrbnika sklene dogovor o prostovoljskem delu (četrti in peti odstavek 18. člena tega zakona).

(5) Odgovorna oseba prostovoljske ali druge organizacije se kaznuje:

- z globo od 100 do 250 eurov za prekrške iz prvega in drugega odstavka tega člena,

- z globo od 1.000 do 2.000 eurov za prekršek iz tretjega odstavka tega člena ter
- z globo od 200 do 400 eurov za prekrške iz četrtega odstavka tega člena.

IX. PREHODNE IN KONČNA DOLOČBA

51. člen

(1) Vlada Republike Slovenije izda predpis iz devetega in desetega odstavka 43. člena tega zakona v roku štirih mesecev od dneva uveljavitve tega zakona.

(2) Minister izda predpis iz sedmega odstavka 23. člena, drugega odstavka 39. člena in sedmega odstavka 41. člena tega zakona, v štirih mesecih od uveljavitve tega zakona.

52. člen

Vlada Republike Slovenije sprejme odlok iz 36. člena tega zakona v roku treh let od dneva uveljavitve tega zakona.

53. člen

(1) Člane odbora iz prvega odstavka 44. člena tega zakona Vlada Republike Slovenije imenuje v roku štirih mesecev od dneva uveljavitve tega zakona.

(2) Ministrstvo skliče prvo sejo odbora v roku 30 dni od dneva imenovanja članov.

(3) Odbor na prvi seji izbere predsednika in njegovega namestnika ter sprejme poslovnik o delu iz tretjega odstavka 45. člena tega zakona.

54. člen

Pristojna organizacija za zbiranje, obdelavo in posredovanje podatkov iz prvega odstavka 38. člena in tretjega ter četrtega odstavka 41. člena tega zakona je Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.

55. člen

(1) Prva poročila o prostovoljstvu in prvo skupno poročilo o prostovoljstvu v Republiki Sloveniji, v skladu z določbo prvega, drugega, tretjega in petega odstavka 41. člena tega zakona prostovoljske organizacije in ministrstvo pripravijo v rokih določenih s tem zakonom in predpisom iz sedmega odstavka 41. člena tega zakona v koledarskem letu, ki sledi letu uveljavitve tega zakona.

(2) Ne glede na določbo 41. člena tega zakona se za pripravo prvega poročila prostovoljskih organizacij o prostovoljstvu in prvega skupnega poročila o prostovoljstvu v Republiki Sloveniji po uveljavitvi tega zakona kot obdobje poročanja šteje obdobje od dneva uveljavitve tega zakona do izteka koledarskega leta v katerem je zakon začel veljati.

ETIČNI KODEKS ORGANIZIRANEGA PROSTOVOLJSTVA

I. UVOD

Etični kodeks organiziranega prostovoljstva izhaja iz Ustave in zakonov Republike Slovenije, določil in načel Splošne deklaracije o prostovoljstvu, ki jo je sprejela Mednarodna zveza prostovoljcev leta 1990 v Parizu, Splošne deklaracije OZN o človekovih pravicah iz leta 1948, Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter drugih mednarodnih sporazumov s področja človekovih pravic, odgovornosti do narave in živih bitij, ki jih je Slovenija podpisala ali ratificirala, kakor tudi iz bogate zgodovine prostovoljstva na Slovenskem.

Etični kodeks zavezuje vse prostovoljke, prostovoljce in prostovoljske organizacije. Kodeks predstavlja osnovne smernice in minimalne standarde, ki naj bi jih prostovoljke, prostovoljci in prostovoljske organizacije upoštevali pri svojem delu.

Prostovoljsko delo je delo, ki ga po svoji svobodni odločitvi in brez materialnih koristi opravlja posameznica/posameznik v dobro drugih ali za skupno javno korist.

Prostovoljka/prostovoljec je posameznica/posameznik, ki opravlja prostovoljsko delo. Posameznik je lahko (istočasno oz. izmenoma) prostovoljka/prostovoljec, uporabnica/uporabnik ali organizatorica/organizator prostovoljskega dela.

Za organizirano prostovoljsko delo se šteje prostovoljsko delo, ki se izvaja v okviru dejavnosti pravnih oseb, katerih delovanje oziroma programi, v katere so vključeni prostovoljke/ prostovoljci, so v skladu z zakonom opredeljeni kot nepridobitni.

Prostovoljske organizacije so organizacije (nevladne organizacije in/ali javni zavodi), ki pri svojem delu v pretežni meri uporabljajo tudi prostovoljce, jih za to delo same pridobivajo in usposabljajo in to v korist te organizacije, v dobro drugih ali za skupno javno korist.

Organizatorji prostovoljskega dela pa so organizacije (nevladne in/ali javni zavodi), ki same pridobivajo in usposabljajo prostovoljce za organizirano prostovoljsko delo v svojih programih in programih drugih izvajalcev, ter organizacije, ki pri svojem delu uporabljajo organizirane skupine prostovoljcev iz vrst prostovoljskih organizacij.

Kodeks temelji na vzajemnem spoštovanju vseh vključenih v proces prostovoljskega dela.

Prostovoljke, prostovoljci in prostovoljske organizacije pri prostovoljskem delu z ljudmi spoštujejo pravice in posebnosti vseh, ne glede na raso, barvo kože, spol, starost, narodnostno ali etnično poreklo, jezik, gmotni ali družbeni položaj, življenjski stil, spolno, politično ali versko usmerjenost, socialni izvor, zmanjšane duševne ali telesne sposobnosti ali na kakšne druge okoliščine.

SPLOŠNA ETIČNA NAČELA

A. ORGANIZACIJE

1. Organizacija seznani prostovoljko/prostovoljca z etičnim kodeksom, pravili delovanja organizacije in organiziranostjo prostovoljskega dela. Po potrebi poskrbi za pojasnila o vsebini posameznih določil kodeksa. S prostovoljko/prostovoljcem sklene dogovor o medsebojnem sodelovanju.

2. Pri osebah, mlajših od petnajst let, in osebah z zmanjšano opravilno sposobnostjo organizacije pridobijo pisno soglasje njihovih staršev oz. skrbnikov, tako za opravljanje prostovoljskega dela kot tudi za prejemanje prostovoljske pomoči.

3. Organizacije spoštujejo svobodno odločitev prostovoljke/prostovoljca za vključitev v prostovoljstvo in za prekinitev sodelovanja v njem.

4. Organizacija ustrezno usposobi prostovoljko/prostovoljca za opravljanje prostovoljskega dela. Posreduje ji/mu informacije in temeljna znanja za naloge, s katerimi se bo srečala/srečal pri svojem delu.

5. Organizacija se lahko glede na naravo dela odloča o primernosti prostovoljke/prostovoljca za določeno delo in jo/ga po potrebi preusmeri ali ji/mu pomaga pri izbiri drugega ustreznega prostovoljskega dela.

6. Organizacija poskrbi, da so o vlogi prostovoljke/prostovoljca seznanjeni vsi v organizaciji in vsi vključeni v delo, ki ga prostovoljka/prostovoljec opravlja.

7. Organizacija poskrbi za prepoznavnost prostovoljke/prostovoljca z ustreznim simbolom, izkaznico ali čim drugim.

8. Organizacija in prostovoljka/prostovoljec sooblikujeta program prostovoljskega dela in pogoje za njegovo izvajanje.

9. V času sodelovanja organizacija nudi prostovoljki/prostovoljcu podporo in sprotno ocenjevanje njenega/njegovega dela.

10. Organizacija je odgovorna za izvajanje programov prostovoljskega dela in še posebej za zaščito mladoletnih prostovoljcev/prostovoljk.

11. Organizacija izdaja potrdila o opravljenem usposabljanju in prostovoljskem delu.

B. PROSTOVOLJKA/PROSTOVOLJEC

1. Prostovoljka/prostovoljec ima pravico in dolžnost biti seznanjen in razumeti etični kodeks organiziranega prostovoljstva.

2. Prostovoljka/prostovoljec upošteva vse dogovore in pravila organizacije ter deluje v skladu z njenimi cilji in načeli.

3. Prostovoljka/prostovoljec sodeluje z vsemi, vključenimi v prostovoljsko delo, ki ga izvaja. Med seboj si pomagajo in usklajujejo svoje delo za blaginjo uporabnic/uporabnikov in drugih, vključenih v prostovoljsko delo.

4. Ob strokovnih, moralnih ali drugih dilemah se prostovoljka/prostovoljec posvetuje z odgovornimi za delo, ki ga opravlja.

5. Prostovoljka/prostovoljec poroča o svojem prostovoljskem delu odgovorni osebi za to delo.

6. Prostovoljki/prostovoljcu organizacija pravočasno zagotovi vse potrebne informacije za kakovostno opravljanje organiziranega prostovoljskega dela.

7. Prostovoljka/prostovoljec uporabnici/uporabniku (ali skrbnici/skrbniku) že na začetku sodelovanja na razumljiv način posreduje vse pomembne osnovne informacije o njunem medsebojnem sodelovanju ter o pravicah uporabnice/uporabnika. Uporabnica/uporabnik, (skrbnica/skrbnik) in prostovoljka/prostovoljec dosežeta soglasje (praviloma ustno, izjemoma pisno) o medsebojnem sodelovanju.

8. Prostovoljka/prostovoljec spoštuje pravico uporabnic/uporabnikov do svobode odločanja, izbire ali zavrnitve in hkrati ščiti interese uporabnic/uporabnikov.

9. Prostovoljka/prostovoljec pri delu z uporabnikom ne vsiljuje svojih političnih, verskih ali drugih osebnih prepričanj. Ne zlorablja svojega odnosa z uporabnico/uporabnikom za zadovoljitev svojih čustvenih, seksualnih, finančnih ali drugih potreb. Ne izsiljuje in ne vrši fizičnega ali psihičnega nasilja nad uporabnico/uporabnikom.

10. Pri svojem delu in v dialogu z uporabnico/uporabnikom prostovoljka/prostovoljec spoštuje njeno/njegovo osebnost, stališča, vrednote, čustveno doživljanje in njene/njegove življenjske okoliščine.

11. Prostovoljka/prostovoljec varuje blaginjo uporabnic/uporabnikov in drugih, vključenih v organizirano prostovoljsko delo. Upošteva vse zdravstvene in varnostne standarde in ukrepe, da bi preprečil-a poškodbe ali prenos bolezni na uporabnike ali druge ter preprečuje kakršnokoli oškodovanje vseh vključenih.

12. Prostovoljka/prostovoljec upošteva zaupnost podatkov (zbiranje in posredovanje) vsakega, tudi bivšega uporabnika/uporabnice.

Lahko zbira le tiste osebne podatke, ki jih potrebuje za svoje delo.

Tretji pristojni osebi lahko posreduje podatke le:

- če je uporabnica/uporabnik (ali skrbnica/skrbnik) informirana/informiran o namenu zbiranja podatkov in da svoje pisno soglasje;
- če tako določa zakon;
- v izjemnih primerih, če s tem prepreči življenjsko ali drugo hujšo nevarnost.

Razen v izjemnih primerih se v svoji prostovoljski organizaciji oz. pri organizatorju prostovoljskega dela o tem prej posvetuje z odgovornim za delo, ki ga opravlja.

13. Prostovoljka/prostovoljec skrbi za ugled prostovoljstva in prostovoljskih organizacij oz. organizatorjev prostovoljskega dela. Svoje delo javno predstavlja na način, ki ne zavaja javnosti, ni lažen, ne podcenjuje dela drugih prostovoljk in prostovoljcev ter organizacij. S svojimi izjavami ne škodi ugledu uporabnika/uporabnikov.

14. V primeru, da prostovoljka/prostovoljec pri svojem delu ali v svoji organizaciji opazi kršitev načel tega kodeksa, na to najprej opozori odgovorne v svoji organizaciji - razen, če nujnost situacije ne zahteva drugačnega ukrepanja.

II. ETIČNA KOMISIJA

O kršitvah etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva presoja pri vsaki prostovoljski organizaciji in/ali pri organizatorju prostovoljstva organ, pristojen za takšno razsojanje. Organizacija se lahko obrne tudi na skupno Etično komisijo prostovoljskih organizacij in organizatorjev prostovoljstva, ki je sestavljena iz 5 do 11 predstavnic/predstavnikov različnih organizacij in ki jo imenuje Kongres prostovoljstva za mandat dveh let oz. do naslednjega zasedanja kongresa. Kongres določi prvo organizacijo kot koordinatorico tehnične podpore za delo te komisije. Kasneje Kongres prostovoljstva lahko sprejme odločitev o morebitni spremembi organizacije kot koordinatorice tehnične podpore za njeno delo.

Etična komisija ob konstituiranju sprejme tudi poslovnik (pravilnik) za svoje delovanje in ga v vednost pošlje vsem organizacijam, ki so pristopile k Etičnemu kodeksu prostovoljstva.

Na Etično komisijo se lahko obrne prostovoljska organizacija oz. organizator prostovoljstva, ki želi pridobiti mnenje ali oceno o vprašanjih in dilemah, povezanih z Etičnim kodeksom organiziranega prostovoljstva. Na Etično komisijo se lahko pisno obrne tudi vsaka posameznica/posameznik, če ni zadovoljna/zadovoljen s presojo prostovoljske organizacije, v kateri ali za katero opravlja prostovoljsko delo.

Etična Komisija sprejema ocene, stališča, mnenja in predloge na osnovi konsenza.

O svojih ocenah in odločitvah obvesti pobudnico/pobudnika postopka.

III. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

Etični kodeks organiziranega prostovoljstva so sprejeli udeleženke in udeleženci VI. Slovenskega kongresa prostovoljstva v Sežani 14. januarja 2006 in se smiselno uporablja od dneva sprejetja.

Vsaka prostovoljska organizacija in organizatorica/organizator prostovoljskega dela lahko podpiše pristop k Etičnemu kodeksu organiziranega prostovoljstva. Pisno sporočilo o podpisu pošlje skupni Etični komisiji organiziranega prostovoljstva na sedež organizacije, določene kot koordinatorico za tehnično podporo Etični komisiji, v roku 8 dni od takrat, ko so take odločitve sprejeli na ustreznem organu.

Vse morebitne kasnejše spremembe in dopolnitve Etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva in kadrovske sestave skupne Etične komisije se sprejemajo po enakem postopku kot temeljno besedilo oz. sestav.

prostovoljstvo.org

Logotip šole

PROGRAM (ali PRAVILNIK) PROSTOVOLJSKEGA DELA

Program (ali pravilnik) prostovoljstva temelji na Zakonu o prostovoljstvu, Etičnem kodeksu organiziranega prostovoljstva, _____ (ustanovnem aktu zavoda, vzgojnem načrtu, drugih internih aktih …). Sprejel ga je svet zavoda _____ (ime zavoda), dne _____ .

1. Za opravljanje prostovoljskega dela na šoli mora biti prostovoljec star najmanj _____ let. Na šoli mora opraviti najmanj 24 ur prostovoljskega dela letno.

2. Prostovoljec lahko na šoli opravlja naslednja prostovoljska dela (pomembno: prostovoljci ne smejo opravljati del, ki sodijo v okvir delovnih obveznosti zaposlenih v zavodu; šola na seznam uvrsti vsa možna prostovoljska dela, ki jih opravljajo učenci in zunanji prostovoljci oziroma ki jih bo mogoče opravljati na šoli oziroma v sodelovanju z drugimi organizacijami):
   -
   -
   - …

3. Organizacija in prostovoljec skleneta pisni Dogovor o prostovoljskem delu. Pred sklenitvijo dogovora mora prostovoljec: _____ (npr. opraviti uvodno usposabljanje, podpisati izjavo …).

4. V primeru prekinitve prostovoljskega dela šola ali prostovoljec svojo odločitev sporoči najmanj _____ dni pred predvidenim prenehanjem sodelovanja, razen če je drugače dogovorjeno.

5. Za organizacijo prostovoljskega dela na šoli, vzpostavitev evidenčnega lista (in vodenje evidenčnega lista – če ga vodi šola in ne druga organizacija) in mentorstvo prostovoljcu skrbi _____ (navesti mentorja ali koordinatorja).

6. Šola je na podlagi sklenjenega dogovora med s prostovoljcem dolžna prostovoljcu povrniti stroške, povezane z izvajanjem prostovoljskega dela. Stroške nakazuje na osebni račun (le v primeru, če šola stroške lahko dejansko povrne, sicer je treba dikcijo o stroških zapisati tako, da ustreza stanju).

7. Material za izvedbo aktivnosti zagotavlja mentor; (morebitni) materialni stroški, nastali po predhodnem dogovoru z mentorjem v breme prostovoljca, se mu vračajo na podlagi predložitve originalnega računa z davčno številko šole (morda drugače opredeliti, kako lahko prostovoljec dobi povrnjene morebitne druge stroške).

8. Prostovoljcu pripada denarna protivrednost za malico v vrednosti kot za zaposlene na šoli, če opravlja prostovoljsko delo neprekinjeno več kot štiri ure (ali drugače opredeliti možnost zagotavljanja malice ali povračila stroškov malice).

9. V primeru opravljanja naslednjih del: _____ (opredeliti, če bo prostovoljec morda opravljal nevarna dela) je šola dolžna nezgodno zavarovati prostovoljca za čas opravljanja prostovoljskega dela (velja le za odrasle prostovoljce, otroci in mladoletni prostovoljci ne smejo opravljati nevarnih del).

10. Šola na željo prostovoljca izda pisno potrdilo o opravljenem prostovoljskem delu glede na določbe 24. člena ZProst.

11. Šola prevzema obveznosti in odgovornosti, ki so navedene v Zakonu o prostovoljstvu, kot na primer:
    - predhodno seznani prostovoljca s šolo, vsebino in pogoji prostovoljskega dela ter s pravicami in obveznostmi, ki mu kot prostovoljcu pripadajo po zakonu,
    - predhodno seznani prostovoljca z morebitnimi nevarnostmi opravljanja prostovoljskega dela (velja le za odrasle prostovoljce),
    - usposobi prostovoljce za delo,
    - zagotovi varovanje osebnih podatkov,
    - zagotovi varnost v času usposabljanja za prostovoljsko delo in v času opravljanja prostovoljskega dela, če se usposabljanje ali to delo opravlja v okoliščinah, ki bi lahko ogrozile varnost, življenje ali zdravje prostovoljca (velja le za odrasle prostovoljce),
    - zagotovi dnevni in tedenski počitek v dogovorjenem obsegu,
    - omogoči prostovoljcu odklonitev dela, ki se mu zdi moralno nesprejemljivo ali je v nasprotju z določili tega ali drugih zakonov,
    - …

12. Šola seznani prostovoljca z besedilom Etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva in drugih etičnih pravil organizacije.

13. V primeru opravljanja dela prostovoljca v drugi organizaciji se organizaciji medsebojno dogovorita, katera organizacija vzpostavi in vodi evidenčni list in poroča o opravljenem prostovoljskem delu prostovoljca. Dogovor mora biti sklenjen v pisni obliki.

14. Organizacija lahko prostovoljca nagradi za izjemne dosežke, v kolikor ima v splošnem aktu vnaprej določena merila, ki opredeljujejo izjemne dosežke, ter postopek in kriterije za izbor.

.....
Kraj in datum

.....
Podpis odgovorne osebe

prostovoljstvo.org

_____ (naziv in naslov javnega zavoda),

ki ga/jo zastopa _____ (ime in priimek ter funkcija odgovorne osebe),
v nadaljevanju javni zavod,

in

_____ (naziv in naslov prostovoljske organizacije),

ki ga/jo zastopa _____ (ime in priimek ter funkcija odgovorne osebe),
v nadaljevanju prostovoljska organizacija,

skleneta

DOGOVOR O MEDSEBOJNEM SODELOVANJU NA PODROČJU PROSTOVOLJSTVA

1.

Dogovor o medsebojnem sodelovanju med organizacijama predstavlja dogovor o izvrševanju pravic in obveznosti do prostovoljca, kot jih opredeljuje Zakon o prostovoljstvu, sprejet 3. februarja 2011. Dogovor prav tako opredeljuje način pridobivanja podatkov o opravljenem prostovoljskem delu ter roke za njihovo posredovanje.

2.

Javni zavod _____ omogoča izvajanje prostovoljskih del ter pravice prostovoljcev in uporabnikov po načelih Zakona o prostovoljstvu.
V okviru javnega zavoda se lahko izvajajo prostovoljska dela, opredeljena v _____ _____ (pravilniku ali programu prostovoljstva in/ali vzgojnem načrtu – vstaviti ustrezno navedbo), ki je bil sprejet dne _____.

3.

Javni zavod in prostovoljska organizacija bosta delovala po načelih Etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva.
Podrobnejša pravila izvrševanja pravic in dolžnosti prostovoljca so opredeljena v Dogovoru o izvajanju prostovoljskega dela, ki ga javni zavod sklene s prostovoljcem.

4.

Za izvajanje zagotavljanja pravic prostovoljcev javni zavod in prostovoljska organizacija določita odgovorni osebi za izvajanje tega dogovora, ki sta tudi kontaktni osebi za področje prostovoljstva, in sicer:

na strani javnega zavoda: _____
ime in priimek: _____
kontaktni telefon: _____
osebni elektronski naslov: _____

in

na strani prostovoljske organizacije: _____
ime in priimek: _____
kontaktni telefon: _____
osebni elektronski naslov: _____

5.

Evidenčni list prostovoljca vzpostavi _____ (javni zavod ali prostovoljska organizacija – vstaviti ustrezno).
Javni zavod se obvezuje, da bo podatke o prostovoljcih in njihovem delu posredoval prostovoljski organizaciji, ki bo o opravljenem prostovoljskem delu v javnem zavodu poročala AJPES ob oddaji letnega poročila.
Prostovoljska organizacija se obvezuje, da bo javni zavod pozvala k oddaji letnega poročila.

V letnem poročilu bodo zajeti podatki:

- Skupno število vseh prostovoljcev,
- število prostovoljcev po spolu,
- število vseh opravljenih ur v preteklem koledarskem letu,
- število opravljenih ur znotraj zavoda po vrstah dela (organizacijsko, vsebinsko in drugo delo),
- skupno število ur po področjih prostovoljskega dela:
  a) civilna zaščita in reševanje,
  b) človekove pravice in civilne svoboščine,
  c) varstvo okolja in ohranjanje narave,
  d) kultura in umetnost,
  e) socialna dejavnost,
  f) rekreacija in prosti čas,
  g) turizem,
  h) vzgoja in izobraževanje,
  i) zdravje,
  j) človek, narava in družbene vrednote.
- skupno število opravljenih ur glede na področje prostovoljskega dela po starostnih skupinah (do 18. leta, od vključno 18. do 30. leta, od vključno 30. do 60. leta in od vključno 60. leta dalje).

Podatke bo javni zavod posredoval letno in sicer najkasneje do 31. januarja za preteklo koledarsko leto.

6.

V kolikor javni zavod ne bi izvrševal pravic in dolžnosti do prostovoljcev in uporabnikov prostovoljstva skladno z zakonskimi določili in tem dogovorom, lahko prostovoljska organizacija takoj prekine dogovor.
V primeru prenehanja izvajanja prostovoljskih aktivnosti javni zavod o tem obvesti prostovoljsko organizacijo, ta dogovor pa se prekine sporazumno.

7.

Dogovor je napisan v dveh izvodih, od katerih prejme enega javni zavod in drugega prostovoljska organizacija.

8.

Dogovor je sklenjen za nedoločen čas in začne veljati z dnem, ko je podpisan s strani obeh strank.

.....

Kraj in datum

.....

Prostovoljska organizacija

.....

Odgovorna oseba

.....

Kraj in datum

.....

Javni zavod

.....

Odgovorna oseba

prostovoljstvo.org

_____
(naziv organizacije - šole)

_____
(naslov organizacije - šole)

in

_____
(ime in priimek prostovoljca)

_____
(naslov prostovoljca)

_____
(kraj in pošta)

_____ _____
(telefonska številka prostovoljca) (telefonska številka starša ali zakonitega zastopnika)

skleneta

DOGOVOR O PROSTOVOLJSKEM DELU

Opis prostovoljskega dela (opišite vsebino, aktivnosti prostovoljca/prostovoljke): _____

_____

Posebna znanja: _____

Vrsta prostovoljskega dela*:
a) organizacijsko;
b) vsebinsko;
c) drugo.

Področje prostovoljskega dela* (obkroži):
a) civilna zaščita in reševanje;
b) človekove pravice in civilne svoboščine;
c) varstvo okolja in ohranjanje narave;
d) kultura in umetnost;
e) socialna dejavnost;
f) rekreacija in prosti čas;
g) turizem;
h) vzgoja in izobraževanje;

i) zdravje;
j) človek, narava in družbene vrednote.

Prostovoljec/prostovoljka bo delo opravljal/a v *:
a) organizaciji, s katero sklepa dogovor;
b) drugi organizaciji: _____ .

Kraj opravljanja prostovoljskega dela*: _____
_____ (država in kraj izvedbe prostovoljskega dela; če gre za tujino ali kraj zunaj kraja bivanja prostovoljca/prostovoljke, tudi naslov)

Časovno obdobje opravljanja prostovoljskega dela *(veljavnost dogovora):

od _____ do _____ .

Datum sklenitve dogovora velja kot datum vzpostavitve evidenčnega lista.

Obveznosti prostovoljke/prostovoljca:

- Opravljanje prostovoljskega dela na podlagi tega dogovora.
- Skrbno opravljanje prostovoljskega dela v skladu s pravili ter prejetimi navodili s strani organizacije.
- Spoštovanje pravil delovanja organizacije.
- Prostovoljka/prostovoljec poroča o opravljenem prostovoljskem delu. V poročilu navede število ur in kratko opiše opravljeno delo. Poročilo redno oddaja mentorici/mentorju do _____ dne naslednjega meseca.
- Udeležba na usposabljanju/ih, in sicer: _____ .
- Redno je prisotna/prisoten na srečanjih z mentorico/mentorjem, koordinatorko/koordinatorjem.
- Na opravljanje prostovoljskega dela prihaja točno oziroma odgovorne osebe ali uporabnice/uporabnike pravočasno (najmanj 24 ur pred predvideno dejavnostjo/aktivnostjo) obvesti o svoji odsotnosti.
- Upoštevanje zaupnosti podatkov prostovoljske organizacije in vsake(ga), tudi bivše(ga) uporabnice/uporabnika. Lahko uporablja le tiste (osebne) podatke, ki jih potrebuje za svoje delo. Podatke lahko posreduje tretji pristojni osebi le: če je uporabnica/uporabnik (ali njegov(a) skrbnica/skrbnik) informiran(a) o namenu zbiranja podatkov in da svoj pristanek; če tako določa zakon; če za to obstajajo konkretni varnostni, moralni, zdravstveni ali etični razlogi.
- V primeru prekinitve prostovoljskega dela svojo odločitev sporoči _____ dni pred predvidenim prenehanjem sodelovanja.
- Spoštovanje Etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva in etičnih pravil organizacije.

Obveznosti organizacije:

- Organizacija določi mentorico/mentorja _____ , ki je dosegljiv(a) na tel. številki _____ od _____ do _____ .
- V primeru mentorjeve odsotnosti se obrne na _____ , tel. številka _____ .
- Mentorica/mentor koordinira delo in posreduje vse potrebne informacije o delu ter o osebi/osebah, s katerimi prostovoljka/prostovoljec dela ter nudi pomoč in podporo prostovoljki/prostovoljcu.
- Organizacija prostovoljko/prostovoljca usposobi in po potrebi organizira nadaljnja usposabljanja za njeno/njegovo delo.

- Organizacija na podlagi dogovora in pisnega mesečnega poročila prostovoljke/prostovoljca o opravljenem delu povrne stroške, povezane z izvajanjem prostovoljskega dela, in sicer:
  a) potne stroške;
  b) stroške prehrane (neprekinjeno delo štiri ure in več);
  c) ne vrača stroškov.
- Zagotavljanje spoštovanja varstva osebnih podatkov in pravice do zasebnosti prostovoljke/prostovoljca.
- Po svojih zmožnostih zagotavljanje materialnih pogojev in sredstev za izvajanje prostovoljskega dela.
- Seznanjenje prostovoljke/prostovoljca z morebitnimi nevarnostmi opravljanja prostovoljskega dela.
- Na željo prostovoljke/prostovoljca izda pisno potrdilo o opravljenem prostovoljskem delu.
- Zagotavljanje pravice do dnevnega in tedenskega počitka prostovoljke/prostovoljca.
- Zagotavljanje možnosti aktivnega sodelovanja pri odločanju v zadevah, ki vplivajo na prostovoljsko delo.
- Zagotavljanje varnosti v času usposabljanja in opravljanja prostovoljskega dela.
- Upoštevanje pravice prostovoljke/prostovoljca do odklonitve dela, ki se ji/mu zdi moralno nesprejemljivo ali je v nasprotju z veljavno zakonodajo.

.....
Kraj in datum:

.....
Podpis prostovoljca/prostovoljke

.....
Podpis starša ali zakonitega zastopnika

.....
Kraj in datum:

.....
Podpis odgovorne osebe organizacije

prostovoljstvo.org

_____
(naziv organizacije - šole)

_____
(naslov organizacije - šole)

in

_____
(ime in priimek prostovoljca)

_____
(naslov prostovoljca)

_____
(kraj in pošta)

_____ _____
(telefonska številka prostovoljca) (e-naslov)

_____
(datum rojstva)

izobrazba: _____ zaposlitveni status: _____

dodatna znanja in izkušnje: _____.

veljavni vozniški izpit B kategorije: ☐ DA ☐ NE

V primeru povračila potnih ali drugih stroškov tudi spodnja dva podatka:

davčna številka: ☐☐☐☐☐☐☐☐ št. tekočega računa: SI56 - - - -

skleneta

DOGOVOR O PROSTOVOLJSKEM DELU

Opis prostovoljskega dela (opišite aktivnosti prostovoljca/prostovoljke): _____

_____

Zahtevana posebna znanja: _____

Vrsta prostovoljskega dela*:

a) organizacijsko;
b) vsebinsko;
c) drugo.

Področje prostovoljskega dela* (obkroži):

- civilna zaščita in reševanje;
- človekove pravice in civilne svoboščine;
- varstvo okolja in ohranjanje narave;
- kultura in umetnost;
- socialna dejavnost;
- rekreacija in prosti čas;
- turizem;
- vzgoja in izobraževanje;
- zdravje;
- človek, narava in družbene vrednote.

Prostovoljec/prostovoljka bo delo opravljal/a v *:

a) organizaciji, s katero sklepa dogovor;
b) drugi organizaciji: _____ .

Kraj opravljanja prostovoljskega dela*: _____ _____ (država in kraj izvedbe prostovoljskega dela; če gre za tujino ali kraj zunaj kraja bivanja prostovoljca/prostovoljke, tudi naslov)

Časovno obdobje opravljanja prostovoljskega dela *(veljavnost dogovora):

od _____ do _____ .

Datum sklenitve dogovora velja kot datum vzpostavitve evidenčnega lista.

Obveznosti prostovoljke/prostovoljca:

- Opravljanje prostovoljskega dela na podlagi tega dogovora.
- Skrbno opravljanje prostovoljskega dela v skladu s strokovnimi standardi in etičnimi pravili ter prejetimi navodili s strani organizacije.
- Spoštovanje pravil delovanja prostovoljske organizacije.
- Prostovoljka/prostovoljec poroča o opravljenem prostovoljskem delu. V poročilu navede število ur in kratko opiše opravljeno delo. Poročilo redno oddaja mentorici/mentorju do _____ dne naslednjega meseca.
- Udeležba na usposabljanjih, in sicer: _____ .
- Redno je prisotna/prisoten na srečanjih z mentorico/mentorjem, koordinatorko/koordinatorjem.
- Na opravljanje prostovoljskega dela prihaja točno oziroma odgovorne osebe ali uporabnice/uporabnike pravočasno (najmanj 24 ur pred predvideno dejavnostjo/aktivnostjo) obvesti o svoji odsotnosti.
- Upoštevanje zaupnosti podatkov prostovoljske organizacije in vsake(ga), tudi bivše(ga) uporabnice/uporabnika. Lahko uporablja le tiste (osebne) podatke, ki jih potrebuje za svoje delo. Podatke lahko posreduje tretji pristojni osebi le: če je uporabnica/uporabnik (ali njegov(a) skrbnica/skrbnik) informiran(a) o namenu zbiranja podatkov in da svoj pristanek; če tako določa zakon; če za to obstajajo konkretni varnostni, moralni, zdravstveni ali etični razlogi.
- V primeru prekinitve prostovoljskega dela svojo odločitev sporoči _____ dni pred predvidenim prenehanjem sodelovanja.
- Spoštovanje Etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva in etičnih pravil organizacije.

Obveznosti organizacije:

- Organizacija določi mentorico/mentorja _____, ki je dosegljiv(a) na tel. številki _____ od _____ do _____.
- V primeru mentorjeve odsotnosti se obrne na _____, tel. številka _____.
- Mentorica/mentor koordinira delo in posreduje vse potrebne informacije o delu ter o osebi/osebah, s katerimi prostovoljka/prostovoljec dela ter nudi strokovno pomoč in podporo prostovoljki/prostovoljcu.
- Organizacija prostovoljko/prostovoljca usposobi in po potrebi organizira nadaljnja usposabljanja za njeno/njegovo delo.
- Organizacija na podlagi dogovora in pisnega mesečnega poročila prostovoljke/prostovoljca o opravljenem delu povrne stroške, povezane z izvajanjem prostovoljskega dela, in sicer:
  a) potne stroške;
  b) stroške prehrane (neprekinjeno delo štiri ure in več);
  c) ne vrača stroškov.
- Zagotavljanje spoštovanja varstva osebnih podatkov in pravice do zasebnosti prostovoljke/prostovoljca.
- Po svojih zmožnostih zagotavljanje materialnih pogojev in sredstev za izvajanje prostovoljskega dela.
- Seznanjenje prostovoljke/prostovoljca z morebitnimi nevarnostmi opravljanja prostovoljskega dela.
- Na željo prostovoljke/prostovoljca izda pisno potrdilo o opravljenem prostovoljskem delu.
- Zagotavljanje pravice do dnevnega in tedenskega počitka prostovoljke/prostovoljca.
- Zagotavljanje možnosti aktivnega sodelovanja pri odločanju v zadevah, ki vplivajo na prostovoljsko delo.
- Zagotavljanje varnosti v času usposabljanja in opravljanja prostovoljskega dela, če se usposabljanje ali to delo opravlja v okoliščinah, ki bi lahko ogrozile varnost, življenje ali zdravje prostovoljke/prostovoljca, na način: _____.
- Upoštevanje pravice prostovoljke/prostovoljca do odklonitve dela, ki se ji/mu zdi moralno nesprejemljivo ali je v nasprotju z veljavno zakonodajo.
- Zagotavljanje nezgodnega zavarovanja prostovoljke/prostovoljca za čas opravljanja prostovoljskega dela, če se prostovoljsko delo opravlja v pogojih, ki pomenijo nevarnost za zdravje ali življenje prostovoljke/prostovoljca. V primeru, da gre za nevarno delo, organizacija s prostovoljko/prostovoljcem sklene dodatni dogovor o zavarovanju.

.....
Kraj in datum:

.....
Podpis prostovoljca/prostovoljke

.....
Kraj in datum:

.....
Podpis odgovorne osebe organizacije

IZJAVA PROSTOVOLJKE/PROSTOVOLJCA

IZJAVLJAM, da ne obstajajo zdravstvene ali druge okoliščine, ki bi mi onemogočale ali bistveno oteževale izpolnjevanje obveznosti ali bi lahko ogrozile moje zdravje ali življenje in zdravje oseb, s katerim med opravljanjem prostovoljskega dela prihajam v stik.

V primerih opravljanja prostovoljskega dela z osebami s posebnimi potrebami in drugimi ranljivimi skupinami:

IZJAVLJAM, da mi ni bil izrečen varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja ali obveznega zdravljenja odvisnosti ali prepovedi opravljanja poklica, dela ali dolžnosti, ki je v zvezi s področjem opravljanja prostovoljskega dela. Zoper mene ni bil uveden kazenski postopek in/ali nisem bil pravnomočno obsojen-a za kaznivo dejanje zoper življenje in telo, spolno nedotakljivost ali za protipravno pridobitev premoženjske koristi.

.....
Kraj in datum

.....
prostovoljca/prostovoljke

Priloga 7: **VZOREC POTRDILA O OPRAVLJENEM PROSTOVOLJSKEM DELU**
(šola ga smiselno prilagodi glede na to, ali je prostovoljec učenec ali odrasla oseba)

prostovoljstvo.org

Logotip šole

POTRDILO O OPRAVLJENEM PROSTOVOLJSKEM DELU

_____
(ime in priimek prostovoljca/prostovoljke)

_____ _____
(datum rojstva) (naslov stalnega ali začasnega prebivališča)

je pri/na

_____
(naziv organizacije - šole)

_____
(naslov šole)

opravljal/-a prostovoljsko delo v času od _____ do _____ ,

pri čemer je opravil/-a ____ ur prostovoljskega dela.

V okviru tega je delal/-a: _____

Med prostovoljskim delom je prostovoljec/-ka pridobil/-a naslednje spretnosti in znanja:

_____

_____

Pri tem smo mu/ji povrnili _____ stroške v vrednosti _____ evrov.

.....
(podpis pooblaščene osebe organizacije)

abc

prostovoljstva v šolah

Priročnik za mentorje in koordinatorje prostovoljcev v šolah

Izdajateljica:

Slovenska filantropija,
Združenje za promocijo prostovoljstva

Poljanska cesta 12

1000 Ljubljana

www.filantropija.org

Odgovorna oseba: **Tereza Novak**, izvršna direktorica

Besedilo: **Nevenka Alja Gladek**

Lektoriranje: **dr. Jurij Šink**

Oblikovanje: **Darko Kuzma**

Tisk: **Kamitex**

Naklada: **200 izvodov**

Cena: **25 €**

Ljubljana, december 2014